לציונות–לסוציאליזם–לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', ד' בטבת תשמ"ח, 25 בדצמבר 1987 / שנה מ"ח מס' 13530 / המחיר 1.65 ש"ח כולל מע"מ

ירדן תשלם קיצבה חודשית למשפחות ההרוגים בשטחים

רבת־עמון. — חוסיין מלך ירדן החליט אתמול לשלם קיצבה חודשית למשפחות של הפלשתינים "הקדושים" שנהרגו בשבועיים האחרונים כמהומות בשטחים, נמסר ממקור רשמי.

משרד הדתות הירדני קיבל הוראה לנקוט את הצעדים הדרושים כדי ליישם הנחיות אלה. לא נמסר מהו גובה הקיצבאות. בידיעה אחרת נמסר אמש כי מנהיג אש"ף, ערפאת, הודיע כי יקיים התייעצויות רציניות בשאלה אם להקים ממשלה פלשתינית גולה.

(עי"ר, עי"צ)

צה"ל החל בשיפוט מהיר של מאות העצורים בשטחים

גוייסו צוותים משפטיים ותוגברו בתי־המשפט ● מקורות פלשתינים לאי.פי: נעצרו יותר מ־1700 תושבים ● ירדן: לא נתיר גירושים לשטחנו ● הקבינט התכנס אמש, אך הדיון לא הסתיים ● מצנע: נפעל בעוצמה, אך תוך ריסון מירבי למנוע שפיכות דמים

מאת אבי בניהו, פנחס ענברי, דליה שחורי ועזרא אבירן כתבי "על המשמר"

אתמול נשמר השקט בגדה המערבית וברצועת עזה למעט כמה שביתות מקומיות. כוחות הביטחון המשיכו ביממה האחרונה לבצע מעצרים המוניים של חשודים בהסתה ובהפרות סדר. גורמי צבא בכירים מאשרים כי מדובר ב"מאות עצורים" אולם סרבו לנקוב במספר. מערכת השיפוט הצבאית החלה כבר אתמול במבצע של שיפוט מהיר לחלק ממפירי הסדר. במקביל, החלו הליכים, בפרקליטות הצבאית הראשית, של הכנסת תיקים וקבלת אישורים לביצוע גירושים מהארץ של "מסיתים בכירים".

גם בימים הקרובים ישמור צה"ל על נוכחות גבוהה בכל חלקי הגדה ורצועת עזה, לפחות עד אחרי "יום הפת"ח" ב־1 בינואר.

מצנע: מוסר גבוה

אלוף פיקוד המרכז עמרם מיצנע אישר אמש כי במהלך המיבצע, רחב הממדים, נעצרו כמה מאות אנשים, ונבקטו צעדים, כדי לסיים את ההליכים המשפטיים נגד כל העצורים תוך זמן קצר. באיגרת לחיילי צה"ל בשטחים כותב מצנע כי "בכל מקום שיידרש נפעל בעוצמה, אך גם תוך ריסון מירבי למנוע שפיכות דמים. צה"ל יעשה

(סוף בעמוד 2)

חג מולד עצוב

רכב של צה"ל על רקע עץ אשוח ברחובות בית־לחם אתמול (צילום: ברוטמאן)

מאת פנחס ענברי, כתב "על המשמר"

יותר חיילים מתוגגים, זה היה המראה הכללי בבית־לחם אמש בשעה שמונה, בעת שהחלו בעיר חגיגות חג המולד.

סוחרי המזכרות אומרים כי בשנים קודמות הגיעו עד לשעה זאת עשרות מכוניות תיירים, בעוד שהשנה הגיע אוטובוס אחד בלבד. החנויות מקושטות, אבל ריקות. פה ושם מסתודדים קבוצות קטנות של תיירים צעירים מאירופה ומנסים להתגבר על הקור העז בשירה וכו'... משקה חריף. השנה ניקבעו גם תקדימים פוליטיים: עיריית בית־לחם ביטלה את קבלת־הפנים החגיגית לאישים ישראלים, כאשר השנה היה אמור לבוא ראש־הממשלה יצחק שמיר. תזמורות הצופים סרבו למלא את רחבת המולד בנעימותיהם. מידי פעם נישלח זיקוק בודד שהאיר לשנייה רחבה ריקה ועצובה.

מובארק: המשך המצב בשטחים ידרדר היחסים

הביע אכזבה מדברי רבין "המתבטא כמו שמיר"

מאת כתב "על המשמר" ועתי"ם

ח"כ עבדול והב דראושה, שנפגש עם נשיא מצריים בקהיר, מסר כי הנשיא מובארק אמר לו, כי המשך המצב הנוכחי בשטחים ישפיע על מערכת היחסים בין ישראל למצריים. מובארק גינה את התנהגות כוחות צה"ל בשטחים ומתח ביקורת על אמצעי הדיכוי ומה שתיאר הרג ילדים.

ח"כ דראושה מסר לכתב הטלוויזיה הישראלית לענייני ערבים, כי מובארק קיבל אותו בנשיקות ובחמימות מרגשת.

בין היתר מתח נשיא מצריים ביקורת על הצהרותיו האחרונות של שר הבטחון יצחק רבין, הוא אמר, כי לא ציפה לשמוע כדברים האלה מאיש מפלגת העבודה וקיווה שרבין יתבטא בשפה שונה מזו של יצחק שמיר.

שבחים "לשלום עכשיו"

מובארק שיבח את ההפגנות ליד ביתו של השר שרון בעיר העתיקה ואת הפגנת "שלום עכשיו" בתל־אביב. הוא הרגיש כי מצריים לא תוכל לקבל בשיוויון נפש מצב שבו נמשך הכיבוש ואין התקדמות להסכמי שלום. זה מצב מזיק אמר שלא יוכל להימשך לאורך זמן.

(סוף בעמוד 4)

מפ"ם: לערביי ישראל זכות בלתי מעורערת להביע דעתם

מאת דורית גמן, כתבתנו לענייני מפלגות

ריכוז מפ"ם חזר אתמול והביע את תמיכת מפ"ם בזכותם הבלתי מעורערת של ערביי ישראל להביע את דעתם ולהאבק בכל דרך חוקית למען שוויון זכויות מלא. פתרון הבעייה הלאומית של העם הפלשתיני על בסיס הכרה הדדית בזכויות הצודקות של שני העמים, הוא עניינם של כל אזרחי ישראל, יהודים וערבים, ויש לחתור אליו בהתמדה.

ריכוז מפ"ם רואה בהערכה את הדגשים בהודעותיהם של ראשי הציבור הערבי על הדו־קיום היהודי ערבי, שמירת החוק והסדר, וגינוי הפרות הסדר.

ריכוז רואה אתמול בשאט נפש את ההיסטוריה שמלבה הימין, ודרוכיו חיים קופמן וחזי מילוא, נגד הציבור הערבי ונציגיו הנבחרים, ומחזק את ידי העוסקים בגיבוש ההבנה והאחווה היהודית ערבית.

ניזאר חוסיין לח"כ גרנות: מעריכים תמיכתכם במאבקנו

מאת קאסם זייד, כתב "על המשמר"

יו"ר הוועד הארצי של ראשי הרשויות הערביות, איברהים ניזאר חוסיין, שיגר אתמול, בתום ישיבת ועדת המעקב, מברק למזכ"ל מפ"ם, ח"כ אלעזר גרנות, שבו הוא מביע הערכה מיוחדת למפ"ם.

במברק כותב חוסיין: "בשמי ובשם הוועד הארצי וועדת המעקב, שהתכנסה אתמול בשפרעם, אני מביע הערכה מיוחדת למפ"ם שהביעה הזדהות מלאה עם זכותם של האזרחים הערבים להביע הזדהות עם אחיהם בשטחים, ושלמענה הוכרזה השביתה ביום השלום. אנו גם מעריכים במיוחד את עמידתך האישית, בכך שעמדת בראש משלחת מפ"ם, שטרחה לבוא אלינו ביום השביתה". במברקו לגרנות מגנה חוסיין את מעשי ההתפרעות שאיפיינו כמה ישובים ערביים ביום השלום, זאת, חרף העובדה שהיו שוליים לדבריו, ואירעו בארבעה ישובים ערביים מתוך מאה וארבעים.

"אנו תקווה שנמשיך יחד את המאבק המשותף היהודי־ערבי למען השגת שוויון מלא לאוכלוסיה הערבית, ולהשגת שלום יציב ובר קיימא באיזור.

"אני מחזיק לך אצבעות ומצפה לשיתוף פעולה יהודי־ערבי שמפ"ם תעמוד בראש כוחות הקידמה, הדמוקראטיה והשלום, לטובת שני העמים במדינה ובאיזור. יישר כח", מסיים חוסיין.

[...]ים ההסתה נגד ערביי ישראל ● עמ' 4
[...]ס ורבין: קודם כל להשיג שקט ● עמ' 3
[...] ניצי אושר בוועידת המפד"ל ● עמ' 3
[...]נים יהודים מבקרים ביקורת הממשל ● עמ' 2
[...]ש מכחיש כוונה לתבוע ד"ר גורדון ● עמ' 24
[...]תייעצות נוספת על התקציב היום ● עמ' 24

[...]ה בתקשורת והצל את המדינה

שוב עלה על הפרק הרעיון הגואל: למנוע סיקור עיתונאי, ובעיקר טלוויזיוני, בשטחים. יצחק שמיר שב והעלה את הרעיון, עדיין בפורום בלתי רשמי. חיים הרצוג, נשיא המדינה, תרם את חלקו להכשרת הקרקע למהלך בטענותיו כלפי התקשורת. הטענות כנגד התקשורת נופלות על אוזניים קשובות. חלק גדול מהציבור בארץ, שאינו רוצה לשמוע מול תוצאות המצב בשטחים, מעדיף לנפץ את המראה במקום לתקן את המציאות הנשקפת בה.

שתי טענות מרכזיות מושמעות כנגד הסיקור התקשורתי מן השטחים. האחת, שהסיקור גורם להתדרדרות תדמיתנו בעולם. זו טענה מתמיהה. נכון, שאנו חיים בעולם של תדמיות, אבל אלו — בחשבון כולל — אינן מנותקות מן המציאות בשטח. גם אם יוחזו הצופים בחו"ל בעשרות סיקורים על חיי מסחר וחקלאות שלום בשטחים, לא יצרו אלו המראה תדמית חיובית של ישראל, מפני שהוא יהיה מודע להקשר הפוליטי של התמונות שיראה. באותה מידה, סיקור המביא את מציאות הכיבוש בפן האלים והמדכא שלה, מציג את המציאות הפוליטית בישראל ומחדד אותה. לא הסיקור הטלוויזיוני קובע את תדמית ישראל, אלא המצב הפוליטי הכולל, והתנהגות הממשלה ומערכת הבטחון.

הטענה השנייה היא, שנוכחות צוותי טלוויזיה בשטח מעוררת הפגנות והתפרעויות. זו עובדה הידועה לכל מי שעוסק בתקשורת, אך היא צריכה להיות מובאת בחשבון אחרון. הפגנות נעשות כדי שיראו ויקבלו תפוצה, לא לעינם של המפגין. עבור המפגינים, הטלוויזיה היא דרך תפוצה, ועל כן נוכחותה מעוררת אותם לפעולה. ואולם, הטלוויזיה אינה סיבת ההפגנה ואינה מקור המהומה. אם לא יהיו כלי התקשורת נוכחים, יהיו המפגינים מוצאים דרכים אחרות לביטוי ציבורי. הפגנות, מרי, תוקפנות היו הרבה לפני שנולדה הטלוויזיה.

הגיע הזמן שראשי השלטון בישראל יפסיקו להילחם בכלי התקשורת — בעיקר בטלוויזיות הזרות, — ויפנו לטפל באופן נכון ונבון בשאלות המציאות. ממשלת ישראל היא האחראית העיקרית והבלעדית לתדמיתה של ישראל. שום כלי תקשורת לא יוכל ליפות מציאות מכוערת. מוטב היה שנשיא המדינה, אשר מוניטין לו לחנך ולעצב עמדות, יפעל לכך שהציבור יבין את חשיבותה וכוחה של תקשורת חפשית, ושאין להילחם בה.

כתב גל"צ הורחק מכיסוי השטחים בשל "אי־שביעות רצון מעבודתו בפיקוד מרכז"

הכתב נעצר אתמול למספר שעות בהיותו לרגל עבודתו בבית־לחם ● לאחר מכן שוחרר, בהתערבות מפקד גל"צ, והוצא לחופשה ● תדהמה בתחנה הצבאית ● דובר צה"ל: אין תגובה

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

כתב גלי צה"ל בשטחים נעצר אתמול למספר שעות בידי הוראות בכירים בפיקוד המרכז. הכתב היה עצור מספר שעות על־ידי המשטרה הצבאית ר' שוחרר לאחר התערבותו של מפקד גלי צה"ל נחמן שי.

נודע כי אלוף פיקוד המרכז עמרם מצנע, הורה לפני זמן מה להפסיק את עבודתו של הכתב, זוהר מלמד, שהמשיך לכסות את הנעשה בשטחים, לאחר שלא היה שבע רצון מצורת עבודתו עם הצבא, אמרו מקורות צבאיים.

נעצר בבית־לחם

אתמול שהה זוהר מלמד במסגרת עבודתו העיתונאית בבית־לחם וניתנה הוראה לעצור אותו. הכתב נתבקש להתלוות למשטרה הצבאית ונאמר לו כי הוא עצור. כאמור, הוא שוחרר לאחר מספר שעות. הכתב הוצא אתמול לחופשה.

דבר מעצרו של כתב גלי צה"ל מעורר תסיסה רבה בתחנת השידור הצבאית שם טוענים כי "מעצרו של כתב צבאי הוא צעד חסר תקדים".

הורה להחליפו

לכתבנו הצבאי נמסר כי לאחר שורת תקריות בין הכתב לבין פיקוד המרכז על רקע עבודתו העיתונאית, הורה אלוף הפיקוד להחליפו. גלי צה"ל ביקשו להמתין עם ההחלפה עד לסיום בירור עם אלוף הפיקוד.

(סוף בעמוד 4)

לחברי הקיבוץ הארצי!
הפגנת
שלום עכשיו
מוצ"ש 26.12.87
נפגשים בשעה 18.30
בכיכר מנורה (הכנסת הישנה) בירושלים

ציורמצב

מדף/סיפורת־תרגום

זרזיפים של עונג

סומרסט מוהם: "הצעיף הצבעוני" מאנגלית: לאה ונגן; עיצוב עטיפה: לאורה שלומוביץ; "זמורה, ביתן" — מוציאים לאור; דצמבר 1987; 188 עמודים.

קל ומהנה מאוד לקרוא את סומרסט מוהם. הוא הופך את הבעיות הקטנות של החיים למרתקות, למריפות ריח של עניין, כאילו הן חלק מסצנה של "שושלת" או "דאלס" — להוציא את העניין, כמובן.

באגדה האיטלקית המבוססת על "טוב הטוהר" של דאנטי פיאה היא אשה נואפת שנלקחה על־ידי בעלה אל הביצות המורעלות, כדי שתפנים לתוכה את אדי הרעל ותמות. אותו בעל זרק אותה, לבסוף, מהחלון.

בעלה של קיטי, ולטר, בסיפור ה"אמיתי" של מוהם, לא מימש את נקמתו באשתו הנואפת. וזה אינו השוני היחיד בין האגדה לבין המציאות של הספר. הונג־קונג אינה דומה, ולא במעט, לסיינה באיטליה, וולטר בעלה אינו איש אצולה. להיפך, כל כולו אנטי טיפוס למעמד הגבוה ועובדה זו מהווה חלק חשוב מאוד בשלם של הסיפור.

"הצעיף הצבעוני" אינו משאיר משקעים תקועים בגרון, לא לבלוע ולא להקיא, שגורמים לנו לחשוב ש"הספר נתן לי משהו". אך הוא משאיר זרזיפים של עונג, כאלה אופייניים של סומרסט מוהם.

אפי לנדאו

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
הוועד־הפועל
מועצת ההסתדרות ק"ו (106)
ג' בשבט תשמ"ח – 2.2.88

מועד המועצה

מועצת ההסתדרות ק"ו (106) תתקיים ביום שלישי, ד' בשבט תשמ"ח 2.2.88, באולם הקונגרסים בגני־התערוכה, שדרות רוקח, בתל־אביב.

הנושא המרכזי של המועצה:
מערכת הבריאות הציבורית־שוויונית
וקופת־חולים הכללית
(במועד מאוחר יותר יתפרסם לוח הזמנים וסדרי הדיונים של המועצה)

הרכב הוועדה המכינה

הוועד־הפועל של ההסתדרות בישיבתו מיום 22.11.87 אישר את הרכב הוועדה־המכינה של המועצה כלהלן: מאשה לובלסקי (יו"ר), עדי קידר (מרכז), מוניה אדמתי, חיים אושרי, אברהם בית הלוי, אפרים בר שמואל, יהודה בן חרוש, יוסף ג'יברין, שלום חבשוש, שמעון חדד, משה יהודה, דורון לוי, חגי מרום, זכי נסים, יוסף ויקה, דב פלג, נתן בקלר, מחמוד מפרע, זבולון שליש, לחואני אהרון, משה בן שחר, ד"ר אלינר ישראל, שמעון גנס, כליפה מנשה, פאפוריש אחוד.

סגנים: שריף אבו־רוקון, רות אבירם, שלמה אביטן, חיים בתיה, יונה בצלאלי, אורה גז, לאה גיתון, סלומון כהן, אהוד לביא, נגבי מזעקי, רענן נעים, פרופ' אליהו ענתבי, שלמה צור, אברהם ססלסקי, שלי אבני, מיכאל יעקובי, עבוד יהודה, כספית יצחק, מיטה אברהם, יוסף שירין, אורי שחרבני, ד"ר עפו אגבארית, נחמיה שלמה.

ישיבת הוועדה המכינה

ישיבת הוועדה המכינה תתקיים ביום א' 27.12.87 בשעה 14.30 (ולא בשעה 15.00, כפי שנקבע בתחילה) באולם 31 בבית הוועד הפועל בתל־אביב.

מוזמנים:
שרת־הבריאות ח"כ שושנה ארבלי־אלמוזלינו
מנכ"ל משרד־הבריאות פרופ' יורם לס
חברי הוועדה והסגנים – מוזמנים

בתאריכים 3.1.88, 10.1.88 ו־17.1.88 לא תתקיימנה ישיבות הוועדה המכינה. הישיבות תתקיימנה בימים 12.1.88 ו־19.1.88 בשעה 14.00 באולם 31 בבית הוועה"פ בת"א. שאר המועדים ללא שינוי: 24.1.88 ו־31.1.88, בשעה 15.00 באולם 31 בבית הוועד הפועל בת"א.

הערה: חברי הוועדה והסגנים המעוניינים בפרסומים נוספים ועדכונים מתבקשים לפנות בטלפון לחב' עדי קידר, מרכז הוועדה, טלפונים: 03־431219; 03־431642.

פרסום בטור המועצה

טור המועצה חק"ו (106) יופיע בעתונים: "דבר", "על המשמר". ראשי סיעות המעוניינים בפרסום הודעות לחבריהם בטור המועצה על התכנסויות, ישיבות (כינ"ב) מתבקשים לפנות: לשכת יו"ר ההסתדרות בוועדים, טלפון: 03־431241; 03־267398.

"על המשמר"
בשטח/אנשי־רוח

"עזה זה סואטו"

הקולות, קולות מוכרים: "...די לדיכוי"... "משא ומתן עכשיו..." הידיים (עם השלטים) גם כן. עמוס קינן מזה, דן בן־אמוץ מזה, כניסגרו אתמול טריטוריית מחאה של אנשי רוח מול האנטנה המיוזקרת של משרד הביטחון בקריה של תל־אביב.

"אתה רואה אותה?" שאל עמוס קינן את כתב הטלוויזיה, עם הפנים אל האנטנה. תפקידה להתריע על ההתרחשויות במפרץ הפרסי. "אני רוצה שהיא תתריע גם על הנעשה כאן בארץ." בערב, על המסך, הוא כבר יראה את הקלוז־אפ הדרמטי שארגן לו הצלם. אילן שינפלד ויעל לוטן, אנשי "על המשמר", יזמו על טלפונים ספונטניים, עקב קודם. מחאה הומאנית שקטה. אנשי מילים שבאו למחות נגד שקר המילים שהורידו על העם הזה תמונת־מסך מעוותת.

אלונה פרנקל וגדליה בסר – מול האנטנה

הוא עמד שם, יורם קניוק, משפיל עיניים, חורט קעקועי עצבות על אדמת בוץ רעננה. המטרייה שביד שימשה לו כלי ביטוי. "אנחנו כאן בלוויה. כל זמן שאפשר לקבור בלי להיקבר נמשיך להביע מחאה. כבר עשרים שנה אנחנו מוחים, כותבים מתריעים. אז מה אתם רוצים שנגיד עכשיו, שאמרנו לכמה אנשים לא מבינים שעזה זה סואטו."

"כהנא" — לא מתמיץ נגד משאית כרטזן קריאת רמזור. והרות עוד נושאת מילות פרידה: "וואלה, הייתי מוריד על כל אלה איזה מכוטה."

צלם הטלוויזיה מכוון אל הכביש לקראת פריים אקשיין אלים, כשמפינת הרחוב מגיח מה שנקרא, אזרח מהשורה, צועק, כמובן: "אם המדינה זה העץ ועומדים לכרות אותו בגרזן, אז אתם הידית של הגרזן. גם היא עשויה מאותו העץ...". חסר שיניים, מתריס, עם רוכסן מכנסיים פתוח, מפיק פנינים שלמשמעם אפילו אלה שנחשבים יוצרים עומדים פעורי־פה.

אלישבע איילון

המשביר המרכזי
אגודה שיתופית לאספקה בע"מ
לרגל ספירת המלאי
יהיו המחסנים בכל סניפי
המשביר המרכזי
סגורים
בימים רביעי וחמישי 30־31 בדצמבר 1987
המשרדים יהיו פתוחים כרגיל
הנהלת המשביר המרכזי

רעל / ענבים

השלמות ותיקונים

● "אני מייעץ לערביי ישראל שלא להיגרר למה שעלול להיות פרק נוסף בטרגדיה הפלשתינית" — ייעץ לערביי ישראל נשיא מדינת ישראל, חיים הרצוג.

עצה בעיתה. עדיף כמובן שיישארו הערבים צמודים לפרקים הקודמים של הטרגדיה.

● "תושבי השטחים שיקחו חלק בהפרות־סדר, צריכים לדעת שהם נוטלים על עצמם סיכון כבד" — אמר שר הביטחון, יצחק רבין, עם שובו ארצה כדי להשליט חוק וסדר.

הם צריכים לדעת שבסוף, אם לא תהיה ברירה, צה"ל יתחיל לירות בהם. אולי אפילו יהרגו כמה.

● "צריך להשכיב עשרות ערבים כדי לקבל שקט 50 שנה" — אמר חבר הכנסת הליברלי, בני שליטא, שכוחו רב לו בהשכבות מסוג אחר לגמרי.

אני הייתי מציע להיות יותר מדויקים. אני הייתי שולח טנק צה"לי למחנה פליטים על מנת שישכיב שם, כמכת פתיחה, 36 ערבים. מספר סמלי. 36 ערבים מתים שווים פעמיים ח"י.

לוז

תמונת־סיום/פסטיגל

קיטש לא רע

כדי שלא להשאיר אתכם במתח, נאמר מייד כי אדם זכה במקום הראשון בפסטיגל, בשיר של אלונה קמחי ויהודה אשרות, הצמד האחראי לכל להיטיו הקודמים, "לא לוקח בקלות". הסגנים לו היו שיריהן של עפרה חזה וערנה לב.

פסטיגל 87' שנסתיים אתמול לאחר 25 מופעים ו־125 אלף צופים היה אירוע קיטשי לעילא, אבל לכל הרוחות, מי ציפה למשהו אחר? מיכה לבינסון כיים ואבי שמש כתב את דברי־הקישור ופה ושם היה נדמה שהם שכחו שהפסטיגל נולד בראש וראשונה לילדים. פה ושם היה עודף צעקנות, וולגריות־יתר. והעיקר, הקיטש. המון. נרות דולקים ביד, בשירה של עפרה חזה (40"): טקסט סטריאוטי מרהיב מפיה של ערנה לב, תושבת ארצות־הברית בהווה ("הרגל שלי כחול־לבן כמו צבע המדבר והים"); וגם, כמו בפסטיבל שירי הילדים, הקטע המזרחי שאי־אפשר בלעדיו. לא אחד, שניים. אלי לוזון סולו וכדואט עם רבקה זוהר. על הנייר, היו לדואט הזה ("סלסולים"), סיכויים לא רעים. על הנייר. "סלסולים" ו"אין קיפוח" יהיו להיטי־רדיו ותחנה מרכזית. כך גם "יהיה בסדר", רוקנ'רול מצויין של גידי גוב. לא בדיוק להיט לילדים, אבל מי אמר שהפסטיגל הוא שלהם בלבד?... בסך־הכל, לא רע, לא טוב מאוד, לא מדהים, אפילו לא ברמה של פסטיבל שירי הילדים המתחרה והמקורי, אבל לא רע חוה, לגבי אירועים כאלה, ציון טוב.

אדם – הראשון

עומר ניר

עורך "עמוד־אחורי": אפי לנדאו

אי־הסכמה בין מנהיגים יהודים לסגן שר־החוץ האמריקני על המצב בשטחים

רבין בטלוויזיה האמריקנית: הסכמנו שלא להסכים על המימשל בוושינגטון

מאת דליה רפאלי, כתבת „על המשמר" בארה"ב וסוכנויות הידיעות

וושינגטון. — מנהיגים יהודיים ביטאו את מורת רוחם בפני ממלא מקום שר־החוץ ג'ון וייטהד, מהצהרות ארה"ב בימים האחרונים, שכללו גינוי של ישראל על רקע התנהגותה בשטחים ומתחו ביקורת על הימנעותה של ארה"ב באו"ם, כאשר מועצת הבטחון אישרה החלטת גינוי לישראל.

הפגישה התקיימה אתמול במשרד החוץ האמריקני, על־פי בקשת ועידת הנשיאים של הארגונים היהודיים וארכה כשעה, והשתתפו בה כ־30 ראשי ארגונים יהודיים.

המצב המדאיג

דוברת משרד־החוץ, פיליס אוקלי מסרה כי התנהלו בה „חילופי דברים חשובים בעניין המצב המדאיג בשטחים ובעזה. כולם הסכימו שעל כל הצדדים לפעול להשבת הסדר על כנו ולהכפיל את המאמצים להשגת שלום כולל במזרח התיכון". עוד הוסיפה שהפקידים האמריקניים חזרו על מחויבותה ותמיכתה של ארה"ב בישראל, כמו גם בתהליך השלום.

בצאתם מהפגישה, הביע מוריס אברם, נשיא ועידת הנשיאים את שביעות רצונו מהדברים ששמע. הוא אמר שממ"מ שר החוץ הבטיח שהיחסים המיוחדים בין ישראל וארה"ב ימשכו ויתמידו וכי המצב הנוכחי אינו אלא „מהמורה בדרך", של היחסים השוטפים.

ביטאו אי־הסכמה

דובר „ועידת הנשיאים", ריצ'רד כהן, שנכח בפגישה, אמר ל„על המשמר" שבמהלכה ביטאו הצדדים אי־הסכמה לאירועים האחרונים בשטחים ולהצהרות המימשל. המנהיגים היהודיים התלוננו על שהצהרות המימשל בימים האחרונים התייחסו בדרך שווה אל „מציתי הבית ואלה המנסים לכבות את השריפה", אמר. „הצהרות שאינן הוגנות כלפי ישראל מעודדות גורמים קיצוניים בעולם ערבי ועשויות ליצור רושם שקיימת מחלוקת בין ישראל לארה"ב".

וויטהד חזר על עמדותיה של ארה"ב וציין שלדעתו צריכה ישראל לנהוג באיפוק רב יותר, להימנע משימוש באש חיה ולאמן יחידות מיוחדות לפיזור הפגנות, ולא להשאיר את הטיפול בהן בידי חיילים בני 18.

הדובר ציין שלמרות אי־ההסכמה, התנהלה והסתיימה השיחה ברוח טובה ולא בהרגשת עימות.

העתון האיטלקי רב התפוצה „לה ריפובליקה" ערך במאמר מערכת שפורסם אתמול השוואה בין המצב בארץ ישראל היום, לבין המצב בארץ לפני אלפיים שנה, והשווה את הכוחות הישראליים בשטחים המוחזקים ל„לגיונות הרומאיים שהרגו את ישו הנוצרי".

„כמו לפני אלפיים שנה, גם כיום אין שלום בפלשתינה", כותב בעל המאמר. „כאשר נולד ישו, רווחו בפלשתינה תנועות של תסיסה והתנגדות לשלטון הרומאי. ישו הוצא להורג על השתייכותו למפלגת הפרושים הקיצונית".

ואילו היום, טוען בעל המאמר, אנו עדים שוב להתקוממות באותו אזור עצמו... „והמרכאת היום היא ישראל, והמפגינים הם ערבים פלשתינאים, שבעיניהם הישראלים הם כוח כובש".

רבין: הסכמנו לא להסכים

שר הבטחון יצחק רבין שהגיב בראיון בטלוויזיה האמריקנית על הודעות ביקורת על ישראל בקשר למהומות בשטחים אמר כי „זהו הזמן שבו שתי המדינות חייבות להסכים על כך שאין הסכמה ביניהן."

רבין אמר: „אילו הרשינו למצב להידרדר ואילו חלק מסויים של האוכלוסיה היה מגיע למסקנה שמותר לו להתפרע ולהפריע את הסדר הציבורי ללא סייג, הדבר היה גורם למקרי מוות רבים משני הצדדים."

בתשובה לשאלה אם הוא למעשה אומר לארה"ב: „תעסקו בעניינים שלכם", השיב רבין: „אין אנו אומרים כך. אין ספק... הנשיא רייגן, מזכיר המדינה שולץ ואחרים נחשבים בעינינו ובעיני אחרים כידידי ישראל. אולם לפעמים אתה חייב להסכים על אי־הסכמה. למרבה הצער זה קורה עכשיו."

המשכים

צה"ל החל בשיפוט

(סוף מעמוד ראשון)

הכל לשמור על המוסר הגבוה של חיילי" — אמר מצנע.

ירדן תתנגד לגירושים

ירדן הודיעה כי לא תרשה לגרש לשטחה צעירים מן השטחים שהשתתפו בגל ההפגנות האחרון. הדברים כלולים בהודעת גינוי שפירסם המשרד לענייני „הארמה הכבושה" ברבת־עמון ותוכנו שודר בטלוויזיה הירדנית. ירדן המשיכה גם אתמול לתאר באריכות את האירועים בשטחים. משרד הדתות הירדני החליט לפתוח במסע תרומות למען משפחות ההרוגים, אשר תוארו כ„מוג'ארון", כלומר לוחמי קודש. עם זאת מקור בטחוני מסר לכתבנו כי בניגוד לידיעות שפורסמו אתמול, מערכת הביטחון איננה נוטה לפתוח בגל גירושים, שעלול להחמיר את המצב ולפגוע ברגיעה שהושגה. תהליך הגירוש מסובך מבחינה משפטית ועלול למקד תשומת־לב שתחמיר את המצב.

סוכנות אי.פי. מוסרת מפיו של דובר צה"ל אפרים לפיד שצה"ל מגייס שופטים נוספים וצוות משפטי נוסף, כדי לערוך משפטים צבאיים לעצורים. לפי דיווחים שונים יגזרו על מתפרעים עונשי מאסר מחודש עד לשנה וכמה מבין ראשי המסיתים יגורשו כפי הנראה.

1700 נעצרו

בהקשר זה אמר לפיד כי עד כה לא גורש איש, וכל אדם שיצטווה לעזוב את המדינה רשאי לערער. הוא גילה כי „כמה מאות" אנשים נעצרו, אך מקורות פלשתיניים דיווחו כי המספר מגיע ליותר מ־1,700.

לפי מניין רישמי, נהרגו 21 ערבים ו־158 נפצעו, שעה ש־31 חיילי צה"ל ו־19 אזרחים נפגעו. לפיד אמר כי רבבות פלשתינים השתתפו במהומות, שיצרו מצב חדש בשטחים, שם חיים 1.4 מיליון ערבים לצידם של כ־60 אלף מתנחלים יהודים.

„זו זירה חדשה... יש לנו התחושה שחל שינוי בעמדת חלק מהתושבים. עלינו להמתין ולראות מה תהיה השפעת שינוי זה" השעים הדובר.

הקבינט התכנס

הקבינט התכנס אמש לישיבה שנייה השבוע, כדי להמשיך לדון במצב בשטחים המוחזקים. לישיבה זומן גם סגן השר רוני מילוא, שמונה על־ידי ראש הממשלה לטפל בענייני ערביי ישראל.

מילוא הביא עמו לקבינט שורת המלצות שמטרתן „לקרוא לסדר" את ערביי ישראל בעקבות הפגנת הסולידריות שקיימו השבוע עם תושבי השטחים המוחזקים. אחת ההמלצות היא — ניתוק מגע מצד רשויות השלטון עם הוועד הנוכחי של הרשויות המקומיות הערביות בישראל. להצעה זו יש התנגדות חריפה בקרב שרי המערך.

הדיון אמש נערך בעקבות סקירות שמסרו שלשום בקבינט הרמטכ"ל וראשי זרועות הבטחון, בעקבות השקט שהשתרר בשטחים ביומיים האחרונים, עקב היד החזקה שנקטו כוחות הבטחון, התייצב הקבינט מאחורי מדיניות שר הבטחון יצחק רבין, אשר אמר, כי החזרת השקט לשטחים צריכה לעמוד עתה נוכחינת ישראל בעדיפות ראשונה.

הדיון בקבינט לא הסתיים אמש ויימשך בשבוע הבא. הדיון התלקח רק פעם אחת, בין ויצמן לשמיר. המלצות מילוא לא בידינו מחוסר זמן.

כמה עשרות צעירים נעצרו ביממה האחרונה ברצועת עזה, כחשודים בהסתה והתפרעויות בשבוע האחרון. הם הועברו למיתקן הכליאה הקרוי „אנסר־2" במערב העיר עזה. המיתקן הורחב השבוע ומסוגל לקלוט 200 עצורים. ביממה הקודמת שוחררו כ־50 צעירים מקומיים שהוחזקו במיתקן כבר עשרה ימים בהמתנה למשפט. כמחווה של רצון טוב של אלוף פיקוד הדרום, האלוף יצחק מרדכי הם שוחררו לאחר המפגש עם ראשי האוכלוסיה בעזה.

הרצוג: ההנהגה הערבית נגררה אחר הקיצונים

ההנהגה הערבית המתונה לא גילתה אומץ לב, ולא מילאה את תפקידיה לייצג את הרוב הדומם אלא ניגררה אחר הגורמים הקיצוניים. כך אמר נשיא המדינה חיים הרצוג בתוכנית „מיפגש" ששודרה בטלוויזיה הישראלית בערבית ששודרה ביום ה'.

נשיא המדינה הרצוג אמר עוד בתוכנית כי הציבור הערבי בישראל עמד בכבוד במבחנים רבים ב־40 שנותיה של מדינת ישראל והוכיח נאמנות. „עויינות למדינה אינה מתיישבת עם נאמנות למדינה".

הנשיא הרצוג קובע עוד כי הוא אינו מוכן לקבל את ההזדהות עם תושבי השטחים כעילה למהומות „לא שמתי לב שהם (ערביי ישראל) הזדהו עם אחיהם שנטבחו באלפים, בירדן בשנת 1970 וב־1976 ע"י הסורים בתל אל זעתר".

אלוף (מיל.) גדרון — יתמנה למבקר מערכת הבטחון

מאת אבי בניהו כתבנו הצבאי

אלוף (מיל.) משה גידרון יתמנה בקרוב לתפקיד מבקר מערכת הבטחון. הוא ייכנס לתפקידו בתחילת חודש ינואר ויחליף את האלוף (מיל) שלמה הראל שכיהן כמבקר מערכת הבטחון בשנים האחרונות.

האלוף (מיל) משה גידרון (מוסיק) בן 63 עבר מהפלמ"ח לצה"ל ושירת בו בתפקידים שונים עד לתפקיד קצין קשר ראשי בדרגת תת־אלוף; ב־1972, השתחרר מצה"ל ושימש כמנהל כללי של חברת „טלרד"; כעבור שנתיים חזר לשירות פעיל בצה"ל והתמנה לראש אגף כח אדם בדרגת אלוף. בנו של האלוף משה גידרון נפל במלחמת יום הכיפורים.

תפקיד מבקר מערכת הבטחון הוא לפקח ולבקר על כל זרועות צה"ל, על המטה הכללי, על אגפי משרד הבטחון, פעילות המשרד בארץ ובחו"ל ועל התעשיות הבטחוניות הכפופות למשרד הבטחון.

נעצרו נערים שהפגינו נגד הצבעת התמיכה בכהנא

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

12 מדריכים מתנועת הנוער העובד והלומד מחיפה נעצרו אתמול בבית־הספר האזורי מרום הגליל במהלך הפגנה נגד הצבעתם של התלמידים בעד כהנא שבוע קודם לכן.

המדריכים נשאו שלטים נגד כהנא ובעד הדמוקרטיה וניהלו ויכוח עם התלמידים תומכי כהנא.

מנהל בית־הספר קיבל את המדריכים לשיחה במשרדו ולאחר ששמע טענותיהם ביקש מהם לעזוב. משסירבו לעשות זאת הזעיק המנהל את המשטרה.

המדריכים נעצרו ושוחררו לאחר שנפתחו נגדם תיקים על הסגת גבול במשטרת צפת.

קצין צה"ל לא אמר כי חש.ג. ברח בגלל שלא היה דתי

בעתון החרדי „יום השישי", המופיע היום, מצוטט קצין בכיר בפיקוד צפון כאילו אמר כי „השומר הגדודי במפקדת חטיבת הנח"ל ברח כי לא למד בישיבה או במוסד דתי".

דובר צה"ל מוסר כי הקצין מכחיש מכל וכל את הדברים הללו ומביע תמיהה על סילוף מכוון מצד העתון.

כיתות ללימוד עברית בבריה"מ

שלטונות בריה"מ איפשרו, לראשונה זה 20 שנה, לפתוח כיתות לימוד לעברית, שבהם לומדים יהודים, את השפה העברית בגלוי ובצורה רישמית. מידע על כך הגיע במכתבים שנשלחו אל רבה הראשי של רומניה הרב משה רוזן ולמחלקה לחינוך ותרבות בגולה של ההסתדרות הציונית העולמית.

הכיתות הוקמו בעיר באקו, במועדון פועלי הרכבת שבעיר. באקו נמצאת בדרום בריה"מ סמוך לגבול עם רומניה. (עתי"ם)

מת ר"מ הולנד לשעבר, דן אויל

אמסטרדם. — ראש ממשלת הולנד לשעבר יופ דן אויל, מי שעמד בראש מפלגת העבודה ההולנדית במשך קרוב ל־20 שנה, מת אתמול, לאחר שלקה בסרטן.

דן אויל היה ידיד אישי של גולדה מאיר ועם חוג ידידיו נמנה גם אולוף פאלמה, ראש ממשלת שוודיה שנרצח.

הוא למד כלכלה, אך העדיף לעסוק בעתונות. ב־1949 נתמנה כמנהל מכון ויארדי בקמנ, מוסד לחקר מדעי המנוהל על ידי מפלגת העבודה ההולנדית. (אי.פי.)

„על המשמר" עתון יומי
חמו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3—43360—4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex:..341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנטר תרדים 102—121. טל' 3—233161. המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' מבנור 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

„מושתל של המערך" — קראו לעבר ניסים חברי סיעת הליכוד בהסתדרות

מאת יוסף גלילי, כתב „על המשמר"

„הנך מטיל גזרות על השכבות החלשות וכה בשעה שההקלות שניתנו לשכבות המבוססות נשארות בעינן" באשמה זו יצא אתמול חבר הכנסת יעקב שמאי כנגד שר־האוצר משה ניסים, כאשר דנו פעילי סיעת הליכוד בהסתדרות על תקציב המדינה.

כאשר אמר שר־האוצר, כי בשנת 1987 היה השכר גבוה מזה ששולם בשנת השיא — 1984 נקטעו דבריו בצעקות: „לו היית מביא הביתה לאשתך 700 שקל חדש לחודש, היית רואה מה אפשר לקנות בכסף זה." קריאה נוספת שהדהדה באולם בני ברית בתל־אביב, שבו נערך הכנס, היתה: „אתה מושתל של המערך".

כאשר נכנס שר האוצר לאולם, הקבילה פניו קבוצה של מפגינים עובדי חטיבת הרכיבים של תדיראן. הם נשאו כרזות בהם נאמר כי אחרי 13־14 שנות עבודה במפעל הם משתכרים שכר עוני של 600 שקל לחודש. השר ניסים אמר כי הוא מופתע, כשראה את התלושים שהוצגו בפניו על־ידי העובדים, והבטיח לבדוק את הנושא.

סולידאריות והתפייסות בין יהודים לערבים ביפו

מאת שלמה סלוצקי כתב „על המשמר"

ערב סולידריות עם העצורים באירועי יום שני ביפו הערבית, ייערך היום ב־19.30 בבית „עבריתה", המרכז לתרבות ערבית ביפו.

המפגש יתקיים בצל האירועים הקשים בשטחים, ואמורים להשתתף בו יהודים וערבים מתושבי השכונה. באירוע נוסף, האמור להתקיים היום ברחוב יפת 73, ביפו, תערך „סולחה" יהודית ערבית אליה הוזמנו חשובים רבים, ערבים ויהודים.

70 מיליון דולר — קרן סיוע לתעשיות היצוא

מאת אודי נחשון, כתבנו הכלכלי בתל־אביב

שר־האוצר משה נסים הודיע אתמול על הקמת קרן מיוחדת, בהיקף של 70 מיליון דולר שתעניק הלוואות לתעשיות היצוא. נסים מסר לנשיא התאחדות התעשיינים דב לאוטמן, כי בהתייעצות עם נגיד בנק־ישראל הוחלט להקים את הקרן הזו והיא תועמד לרשות תעשיות יצוא שנקלעו לקשיים עקב שינויים בתנאי הסחר הבינלאומי. הוחלט שההלוואות יוענקו למפעלים „בריאים ביסודם" ועיקרן יופנה לקידום מאמצי השיווק של מפעלים אלה. ועדה משותפת לאוצר ולמשרד התעשיה והמסחר תדון בבקשות ותקבע תקרה של הלוואה לכל מפעל. עוד נקבע, כי תקופת ההחזר של ההלוואות תהיה ארבע שנים. שר האוצר גם הודיע אתמול לנשיא התאחדות התעשיינים על ההחלטה להאריך את תוקפן של ההנחות במס־הכנסה בגין עבודה במשמרות.

ראש הממשלה יצחק שמיר זימן להבוקר דיון מיוחד במצב היצוא, בהשתתפות שר־התעשייה והמסחר אריאל שרון ושר האוצר. שרון יעלה בדיון את בעיית השחיקה הגוברת ברווחיות היצוא והולכת ויבקש לדון גם בנושאים אחרים, כמו הגדלה והגמשה של קרנות השיווק בחו"ל והגדלת תקציבי המחקר והפיתוח שמעמידה הממשלה.

ורטהיימר ישקול מחדש רכישת מנועי בית־שמש

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

התעשיין סטף ורטהיימר ישקול מחדש את החלטתו שלא לקבל לידיו את מפעל „מנועי בית־שמש". בפגישה שהתקיימה אתמול בין ורטהיימר לבין מנכ"ל האוצר ויקטור מדינה, הביע התעשיין נכונות לשקול את החלטתו הקודמת ולהודיע לאוצר בעוד שבועיים אם יהיה מוכן לקבל את המפעל אחר בבעלות הממשלה. ורטהיימר הודיע, לפני כמה שבועות, כי הוא מסתלק מהסכמתו לקבל לידיו את „מנועי בית־שמש". הוא אמר כי החלטה זו נבעה מסחבת מצד משרד האוצר בכל מה שנוגע להעברת המפעל לידיו.

● סגן ראש הממשלה ושר־החינוך־והתרבות, יצחק נבון, הודיע אתמול, כי „קול ישראל" יחדש ביום שני הקרוב את השידור הישיר של מהלך משפט דמיאניוק, הנערך בירושלים.

● מרכז רפואי גדול ובו חדר מיון, מרפאות מקצועיות, מכון רנטגן ועוד עבור אוכלוסיה בית־שאן וההתיישבות העובדת שמסביב יוקם בקרוב על־ידי קופת־החולים הכללית בבית־שאן.

במלאת שנה למותה של חברתנו
צפורה יערי ז"ל
נעלה לקברה ביום ראשון 27.12.87 בשעה 15.00
המשפחה
וקיבוץ מרחביה

אנו מודיעים בצער
על מות חברנו היקר
יצחק פרבשטמן ז"ל
ההלוויה מתקיימת בקיבוצנו היום,
יום שישי 25.12.87 בשעה 13.30
המשפחה
וקיבוץ נגבה

פרס: מה נעשה אם תושבי עזה יבקשו זכות הצבעה במדינת ישראל?

שר החוץ שו־ינר במרכז מפלגת העבודה אמר עוד: הפתרון המדיני של מפלגת העבודה לא נובע מפחד או מטרור – זו בחירה חופשית שלנו

מאת דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות

הפתרון המדיני שאנו דוגלים בו לא נובע מפחד, לא מטרור, ולא מחולשה — זאת בחירה חופשית שלנו, אמר אתמול שר החוץ שמעון פרס בישיבת מרכז מפלגת העבודה שהתקיימה בירושלים.

לדבריו, דווקא כאדם שמאמין שלסכסוך אין פתרון, אלא פתרון מדיני, וכאדם שרוצה לשמור על הזהות והמהות של ישראל היהודית, הוא יודע עד כמה צריך להיזהר לא לתת לשריפה להשתלט על השטח, ולכבות כל זיק.

פרס אמר עוד: היינו רוצים להגיע בהקדם למו"מ לשלום, ועד אז לקיים דו קיום מכובד בין הישוב היהודי והערבי החי כאן. אי אפשר לקיים זאת בצעקות. „אידבח אל יהוד", גם לא בהצעות לירות ב־50 ערבים.

בהמשך דבריו אמר, כי גם אם המאורעות לא נחזו, המצב ידוע, והוא טומן בתוכו שאלות נוקבות לגבי העם היהודי ומדינת ישראל. הוא שאל: „נניח שתושבי עזה יבקשו זכות הצבעה במדינת ישראל — מה נעשה? נגד אבנים אפשר להתגונן, נגד דרישה לשיוויון זכויות יותר קשה. אי אפשר לגלגל הכל מתחת לשטיח".

בהמשך אמר פרס: שואלים איפה האור בקצה המנהרה, ואני שואל היכן המנהרה, שדרכה אפשר להעביר את האור? מי המדינאי או הנביא הזה שרואה קדימה 100 שנה ללא שלום, רק שנאה ורק איבה.

במהלך נאומו התפלמס פרס עם דברים שאמר ראש הממשלה שמיר, שאותם ייחס לבן־גוריון. „כואב לי השימוש שעושים בבן גוריון. פתאום התחילו לצטט אותו. בן גוריון היה שולח את צה"ל ללבנון? הוא היה מתנגד לקמפ. דיוויד? ואלה שהתנגדו לקמפ דיוויד ולהסכם עם מצרים — מה להם כי יצטטו אותו? מה להם, כי ישוו עצמם עליו או אל ידכה?"

שר החוץ הרגיש, כי אחדות העם נוצרה סביב צה"ל, אך זה לא בא במקום פתרון מדיני. לדבריו, המערך לא יתן ידו לחלוקת ירושלים, לא יוותר על גבולות בטחון, ולא יחזור לגבולות 67.

3 אפשרויות

שר הבטחון יצחק רבין אמר, כי המאורעות האחרונים היו לא קלים, והתמונות והתאורים, גם אם היו בתוכם חלקם קשים. לדבריו, ישנן 3 אפשרויות, שהקיצונים בהם יש להחיל את החוק והמשפט הישראלי על יו"ש ועזה. זה אומר, מתן זכויות לערבים שם, ולזה מפלגת העבודה התנגדה ומתנגדת. האפשרות הקיצונית השניה היא, לדעת רבין, לצאת מהשטחים. לא יכול להיות אסון גדול מכך. זה יהיה חיזוק לטרור ולאיומי המלחמה, אמר.

„חייבים להוכיח למסיתים"

בהתייחסו לאפשרות השלישית, שבה נוקטים עכשיו, אמר כי זה קיום המנגנון הצבאי והמינהל האזרחי — עד שיושג פתרון מדיני. „צריך לזכור דבר אחד בצורה חד משמעית. אסור בשום פנים ואופן לאפשר הישג בדרך אלימה, ולא להיכנע לטרור. חייבים להוכיח למסיתים שידם תהיה על התחתונה. רבין טען, כי לכל זה יש תוקף מוסרי אם מצד שני מושיטים יד לשלום. אני מאמין, שבאורך רוח אפשר להביא להרגעה, והממשל צבאי והמנהל האזרחי הם פתרון עד להסדר מדיני. אך עלינו להבהיר לציבור בישראל, כי יש את כל הדרכים לקידום התהליך המדיני, אמר.

ישיבת המרכז התכנסה לדיון כלכלי חברתי, ובסופה הוחלט, כי שרי העבודה בממשלה וחברי הסיעה בכנסת יפעלו למימוש השינויים בסדר העדיפויות של תקציב המדינה. בהעדר הסכמה יצביעו השרים והח"כים נגד הצעת התקציב.

השר גד יעקבי אמר, כי למפלגת העבודה אין ויכוח יסודי על כך שצריך לנהל מדיניות כלכלית אחראית, שתביא ליציבות במשק. הוא הוסיף, כי לא הליכוד יטיף לנו על אחריות בניהול מדיניות לאומית לא בכלכלה ולא בבטחון. אחרי 7 שנים, מעט ענווה לא תזיק לשרים שלהם", אמר.

בוועידת המפד"ל אושר מצע ניצי: „הוסרה החרפה של קימפ דיוויד"

מאת דורית גפן
כתבתנו לענייני מפלגות

נצחון קל לקבוצת אנשי מצ"ד היה אתמול בוועידת המפד"ל שהתכנסה בתל אביב לקבלת החלטות בנושאי מדיניות חוץ ובטחון, עליה והתישבות. הוועידה אשרה ברוב קולות (91:114) את הגירסה של אנשי מצ"ד האומרת, כי הסכמי השלום יושגו במשא ומתן ישיר בין ישראל לשכנותיה.

כתבתנו מציינת, כי הגירסה שנרחתה קבעה כי הסכמי השלום יושגו במשא ומתן ישיר בין ישראל למדינות השכנות לה, שינוהל על בסיס הסכמי קמפ דיויד. אנשי מצ"ד הביעו שמחה רבה לאחר קבלת גירסתם, והתבטאו באומרם, כי בכך הוסרו הכתם והחרפה של הסכמי קמפ דיויד. השר זבולון המר ניסה להגן בועידה על הגירסה הכוללת את הסכמי קמפ דיויד.

כתבתנו מציינת כי בקוי היסוד של הממשלה מוזכרים הסכמי קמפ דיויד כמסגרת למשא ומתן. כידוע המפד"ל שותפה בממשלה.

ניצחון אחר של האגף הימני במפד"ל אושרה ההסתייגות של שאול יהלום האומרת, כי „במסגרת המשא ומתן עם ירדן לחוזה שלום, ישראל תעלה את תביעתה לריבונות על יהודה שומרון וחבל עזה. לאחר אישור ההסתייגות הזו העיר יהודה בן מאיר, שניהל את דיוני הועידה כי שתי הסתייגויות אשר דיברו על החלת הריבונות נידחו קודם לכן ברוב מוחלט לדבריו אין חולק, כי כשיהיה משא ומתן תהיה לישראל זכות להעלות תביעה לריבונות על יו"ש ועזה, וכי אין מדובר על תביעה להחלת הריבונות עכשיו.

מוכן לוותר על חברון

בהצבעות השתתפו רק כ־200 צירים מתוך 1150 צירי הועידה. הועידה אישרה את הצעות ההחלטה של הועדה המתמדת.

במהלך דיוני הועידה אתמול בלטו בעיקר דברים של שני הקצוות במפד"ל מצד אחד היונים אשר היו בניהם שדיברו אפילו על פשרה טריטוריאלית ואחד אמר, כי הוא מוכן לוותר על חברון ושכם תמורת שלום אמת. מן העבר השני הניצים הקיצוניים שקראו להחלת החוק והריבונות על כל יהודה שומרון ועזה, ודברו על הצורך בפתרונות ברורים לגבי הפליטים בתוך מדינת ירדן.

קירקפטריק: המימשל טעה כאשר קרא לא לבקר בירושלים

מאת ויליה שהורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

שגרירות ארה"ב באו"ם לשעבר ג'ין קירקפטריק, העושה עתה בישראל, הביעה אתמול פליאה על אזהרת ארה"ב לאזרחיה שלא לבקר בירושלים, הגדה המערבית ועזה. בפגישה עם ראש הממשלה יצחק שמיר אמרה קירקפטריק, כי „זו היתה טעות ועוול להוציא אזהרה כזו דווקא בתקופת החגים". היא הבטיחה, כי תעלה את העניין בפני המימשל, בשובה לוושינגטון בשבוע הבא.

שמיר אמר, כי למרות ההתבטאויות האמריקניות והאחרונות וההימנעות של ארה"ב בהצבעה באו"ם על הגינוי לישראל, הוא משוכנע שקשרי ישראל־ארה"ב חזקים כתמיד ובמהרה יושבו ויולקו הדעות. הוא הוסיף, כי הנשיא רייגן הוא ידיד גדול של ישראל ואין ספק, שהוא לא ישנה את מדיניותו האוהדת, שבה נקט כלפי ישראל.

ראש עיריית ירושלים טדי קולק ביקש שלשום מקירקפטריק, בערב שנערך עמה ב„משכנות שאננים" בירושלים, כי תסביר לו את החלטת המימשל ואת מטרתה. „האזהרה תפגע יותר בנוצרים ובמוסלמים מאשר בישראלים", אמר קולק. „ואין לה כלל קשר עם המצב הנוכחי בירושלים". קולק אמר, כי אזהרת המימשל אינה מתקבלת על הדעת.

„משלחת פיוס" יהודית לא הורשתה להכנס לג'ילזון

מאת שלמה סלוצקי

ביקור שאורגן על־ידי תנועת „המזרח אל השלום", „החזית המזרחית" ו„הפנתרים השחורים" למחנה הפליטים ג'ילזון, מצפון לרמאללה, נימנע ברגע האחרון בפקודת המימשל הצבאי.

המשלחת שבה השתתפו — בין היתר — ח"כ צ'ארלי ביטון, השחקן יוסף שילוח וכ־20 פעילים ממחנה השלום, התכוונה לבקר במחנה הפליטים, ולקיים במקום „דיאלוג־התפייסות", לאחר האירועים האלימים של הימים האחרונים.

שיירת המכוניות נעצרה על־ידי מחסום של צה"ל, מספר קילומטרים מהמחנה. שם נאמר לחברי המשלחת שאינם רשאים להכנס למחנה משום שבאו „להסית את הפלשתינאים".

חברי הקבוצה התווכחו שעה ארוכה עם החיילים ודרשו שאלו יתקשרו לדרג גבוה יותר אך מאמציהם עלו בתוהו. הם קיימו שיחות עם נהגים פלשתינאים, וחילקו כרוזים בערבית אשר המסר שלהם היה — אי הזדהות עם פעולות הדיכוי של ממשלת ישראל בשטחים, קריאה לדו־קיום בשלום ולהקמת מדינה פלשתינאית ליד מדינת־ישראל.

המארגנים ביקשו מהנהגים הפלשתינאים שהורשו לעבור את המחסום, למסור את המסר שבכרוזים למארחיהם המיועדים במחנה ג'לזון. כן שלחו מיבריק לשר רבין בתלונה על מניעת הביקור.

„שלום עכשיו" מפגינה במוצ"ש בירושלים; תקרא לשמיר להתפטר

מאת שלמה סלוצקי

מצעד מחאה של „שלום עכשיו" בתביעה להתפטרות יצחק שמיר, ולפתרון מדיני לסכסוך הישראלי־פלשתינאי יערך במוצאי־שבת בירושלים.

המארגנים מתכוונים להגיע לבית ראש הממשלה שברחוב בלפור, אולם שהמשטרה מתנגדת בכל תוקף לאפשר מסלול זה. עמירם גולדבלום, חבר „שלום עכשיו" אמר לכתבנו: „המשטרה מנסה לשכנע אותנו, שנדרוש את התפטרותו של ראש הממשלה ברחוב מקביל לזה של ביתו. אבל אנו רוצים להביא את הזעקה עד לפתח ביתו של שמיר, ולא כמה מאות מטרים ממנו".

לכתבנו נודע שתנועת „שלום עכשיו" שוקלת פניה לבג"צ אם מסלול המצעד — שבהתוויותו כבר נלקחו בחשבון מספר דרישות של המשטרה — לא יאושר מחר. פניה דומה, שהגיש עו"ד צלי רשף לבג"צ לפני עשרה ימים בנושא ההפגנה מול ביתו של שרון ברובע המוסלמי, בוטלה ברגע האחרון, לאחר שהמשטרה חזרה בה מהתנגדותה.

תנועת „שלום עכשיו" פנתה גם למשטרה בבקשה לטפל ביד חזקה במתפרעים בתנועת „כך" ובמתנחלים שעלולים להפריע למצעד, וכן למנוע מראש נסיונות של חברי־כנסת מהימין למנוע פיסית את המצעד, כפי שאירע כבר במצעד מחאה שערכה התנועה במאי השנה.

● לינט „סקוויקי" פרום, שהורשעה בניסיון לרצוח את הנשיא ג'ראלד פורד ב־1975, נמלטה מן הכלא באלדרסון — מסרו שלטונות בית הסוהר.

● נמל אלכסנדריה נפתח מחדש ביום חמישי, אחרי שהיה סגור 3 ימים מחמת מזג אוויר סוער.

הסערות שפקדו בימים האחרונים עיר זו שלחופי הים התיכון, גרמו לשטפונות במספר שכונות ולהפסקות חשמל רבות.

● הצי האמריקני מסר ביום רביעי חוזים לשתי חברות אמריקאניות, „ג'נראל דינאמיקס" ו„מקדונל דוגלאס" לבנייתו של מטוס תקיפה חדש למאה ה־21 על פי תכנית שעלולה לעלות 45 מיליארד דולר. (ע"ר)

אל פעילי הקבה"א
הנוהגים ברכב
הכנסו
למחלקת תחבורה
עם רשיונות הרכב
לחדש את ביטוח הרכב
שתוקפו פג ב־31.12.87!!!
מחלקת התחבורה

שמועות על שחרור בני ערובה בביירות – לרגל חג המולד

מאת ארנון יפה, כתב „על המשמר" בצרפת וסוכנויות הידיעות

פריס. — שמועות על שחרור שני בני ערובה צרפתים בביירות נתקבלו בתקוות בפריס. שני עתונים מסרו בביירות על שחרורם לרגל ראש השנה האזרחית. לפי מקורות כאן העיסקה בין ראש הממשלה שיראק לאייטולות כוללת שחרור שני הדיפלומטים מרסל קרטון ומרסל פונטן לפני ראש השנה. הם שבויים בידי ה„ג'יהד האיסלמי" זה שלוש שנים.

יואל קאופמן, רעייתו של בן הערובה העתונאי ז'אן פול קאופמן, יצאה לביירות כדי „להיות בקרבת בעלי בחג המולד". קאופמן, הכלוא במרתפי „חיזבללה", אמור להשתחרר אחרון בתום ביצוע העיסקה „בני ערובה תמורת כסף ומחבלים". אחרי שחרור שני הדיפלומטים אמורים הצרפתים לשחרר כמה מחבלים לבנונים ופלשתינים שרצחו שוטר ואישה צרפתיה בהתקפה על מעון ראש ממשלת איראן לשעבר.

על רקע שמועות שבעלה עשוי להשתחרר בקרוב, שוחחה אתמול יואלה קופמן עם כתבים בביירות המערבית. בעלה ז'אן קופמן בן 42 נחטף על־ידי חברי ארגון פרו־אירני ב־85. (צילום: רדיו של אי.פי.)

העיסקה מבוצעת בחשאי. העתון „לה קאנאר אנשנה" מסר כי משלחת קצינים ומהנדסים בתעשיית הנשק הצרפתית שבה מביקור „רצון טוב" חשאי באיראן. הביקור התקיים כמחווה בתהליך הפיוס בין האייטולות לשלטון הימין בצרפת. האיראנים הציגו לקצינים רשימת כלי נשק שהם מעונינים לרכוש בצרפת. לפי שעה שיראק מסרב לספק נשק לאיראן, לפחות עד שחרור שלושת בני הערובה האחרונים. אך המגעים נמשכים. משרד הפנים ציוה אפילו לבטל את איסור הכניסה לצרפת של ויאד גורדז'י, מפעיל הטרור בפריס, שהוחלף בדיפלומט צרפתי. הוא יכול לשוב לכאן, אם ירצה.

לעומת זאת הנשיא מיטראן שומר על נוקשות כלפי איראן. הוא הכריז אתמול מעל סיפון נושאת המטוסים „קלמנסו" בלב ים בדרכה אל ים עומן כי „הכוח הימי צרפתי ישאר במפרץ הפרסי. זה אינו ניתן למיקוח עם איראן. מיטראן אמר כי צרפת שומרת נאמנות לעיראק כבת בריתה, אך לא תתערב במלחמה. משלחת צבאית עיראקית באה לפריס לבקש נשק חדש.

באותה שעה הכחישה הממשלה הימנית כי מכירות פגזים 155 מ"מ לאיראן נמשכו תחת שלטונה. „לה מונד" מסר כי אספקת הפגזים תחת השלטון הסוציאליסטי נמשכה גם אחרי חילופי השלטון. כמה אישים סוציאליסטים בכירים נתבעו כבר לדין על חלקם בהברחות נשק לאיראן.

שני עתונים בביירות מסרו אתמול כי שני בני ערובה צרפתים ובן ערובה גרמני המוחזקים בלבנון ישוחררו במהלך חג המולד או בשנה האזרחית החדשה.

גואה גל האנטישמיות בארגנטינה

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

גל אנטישמיות בארגנטינה גואה ללא קשר למעצרו של פושע מלחמה נאצי יוסף שורנברר, לפני חודש, והמצפה עתה להחלטת בית הדין ארגנטינאי שיחליט על הסגרתו לגרמניה. אתמול התפוצצה פצצה בבית העלמין בעיר קורסובה, השוכנת כ־700 ק"מ מעיר הבירה בואנוס איירס.

עד כה אירעו למעלה מ־20 פיגועים נגד מוסדות ציבור ובתי כנסת יהודיים בארגנטינה מראשית שנה זו.

לפני כחודש התקיימה הפגנת ענק של כ־35 אלף איש ברובם יהודים בבואנוס איירס, אשר מחו על גל האנטישמיות והפיגועים נגד מוסדות יהודיים. בעצרת נאמו גם מנהיגים פרוניסטיים קסירו—מי שנבחר למועמד לבחירות הקרובות לנשיאות מטעם הפרוניסטיים. אפילו מנכ"ל ההסתדרות העובדים הפרוניסטיים נאלץ להתיחס לנושא האנטישמיות, בראיון שנתן לעתון „קלרין" ובו גינה כל תופעה של אנטישמיות והתנער ממנה.

מוסף שבת

עורכת: עדה סער   עריכה: תמר משמר   עיצוב גראפי: רחל דביר

הצלחנו. עכשיו גם הם שונאים

שלי יחימוביץ'

צילום: בועז לניר

רהט, השבוע.

[redacted]

בפעם הראשונה נטלה האוכלוסייה הבדואית חלק פעיל בפעילות כלל־ערבית. אבנים, צמיגים בוערים, מחסומים והנויות סגורות ■ הבדואים הופכים יותר ויותר פלשתינים

[redacted]

בפעם הראשונה היה מפחיד להתהלך ביישובים הבדואים. הנערים, הידידו־תיים והנכונים לשתף פעולה בדרך־כלל, מישהו בידיהם אבנים בגודל בינוני, וגם השליכו אותן לעבר כלי רכב שלא מצאו חן בעיניהם. הילדים, המתוקים והמנופפים לשלום בדרך־כלל, התגודדו בקבוצות גדולות וקראו קריאות־גנאי לעבר כלי־רכב יהודיים. המבוגרים, אלה שמעיניהם נשקפות צייתנות וכבוד, בדרך־כלל — היפנו עורף בשקט.

הם כבר לא אוהבים אותנו. עשינו את זה. הצלחנו להפוך גם אותם לשונאים. היה קשה, נכון. נדרשו לכך ארבעים שנים של נישול מאדמות ושל השפלה, ובכל פעם שהיה נדמה שהגדשנו את הסאה, הם התעשתו כמו עוף החול, והמשיכו לשלוח את בניהם לצבא ולהזמין אותנו לחאפלות. אבל עכשיו, עכשיו אולי נוכל להאנח נרווחה ולסמן „וי" גם שם.

בראשית היו הבדואים מנותקים לחלוטין מן הערבים הפלשתינים, בארץ ובשטחים. מאופיינים בניתוק פיסי, באורח־חיים שונה, במורשת נבדלת, בתרבות אחרת, ואפילו בשפה שונה מעט. תהליך הפלשתיניזציה שלהם הבשיל לאט. הזיקה לערביי השטחים התגברה. ימי האדמה שחלפו לא צוינו כאן כמעט. המסחר התנהל כרגיל, הבדואים הלעלמו מן המשמעות שיש ליום הזה בציבור הערבי. יום שני השבוע, הוא יום השביתה הכללית של ערביי הארץ והשטחים, הותיר את מי שמכירים את הציבור הבדואי מקרוב — המומים. הבדואים השתתפו כמעט כאיש אחד בשביתה, ועוד הוסיפו כהנה וכהנה — אבנים, צמיגים בוערים, מחסומים בכבישים. הם נהיו „ערבים רעים".

פוטשניק שתה קפה

„כולם בשביתה", אומר סאלם אלגראנווי, בעל מפעל מתכת ברהט. „כולם חוץ מהמועצה שלנו: ראובן ויסוקר וברוך חכים (מועצה ממונה בידי משרד הפנים, ש.י.), ועוד כמה פקידים שחייבים לבוא — כי אם הבוס שלהם בא, אז גם הם צריכים להיות. אם ראש המועצה היה נבחר, ערבי — אז גם הוא היה שובת. הנה, את רואה — אפילו תחנת הדלק סגורה, והבעלים שלה הם אנשי מערך, אוהבים את הממשלה. זה רק מראה לך שכולם שובתים. אנחנו לא רק בדואים. אנחנו ערבים פלשתיניים. כולם רוצים לחיות בכבוד, לא להיות כבושים. אנחנו רוצים שבעזרת השם תקום מדינה פלשתינית".

במרכז המסחרי ברהט, החנויות נעולות. רק סניף ברקליס דיסקונט פתוח, ומנהלו, בדואי, יושב ומתודעת במשרדו ושותה קפה עם סגן מפקד המשטרת אופקים, פוטשניק. „רק אל תגידו שיש משטרה בבנק", מגחך פוטשניק בנגאה, „אני סתם מבקר אותו. הוא חבר שלי".

בבוקר ניסו צעירים למנוע את פתיחת הבנק. המשטרה נחלצה לעזרת המנהל ואיפשרה את הפתיחה. מנהל הבנק אומר, שבכלל אין שביתה, שרק כמה אנשי רק"ח עושים בעיות. אבל, העיירה דוממת, והאנשים בבתים — לא יצאו לעבודה. על הכביש הראשי יש מחסום־אבנים. מכונית משטרה עוקפת אותו באדישות, לא עושה עניין. ניידת משטרה אחרת עומדת בשער בית־הספר, לכל מקרה שלא יבוא. בשכונה שבע־עזרה — כביש ארוך ובוער. מאות סלעים ואבנים מפוזרים לאורכו, עשרות צמיגים בוערים, ונערים עם שנאה בעיניים. צריך לשפשף את העיניים כדי להאמין שמדובר ברהט השלווה והצייתנית. כמו עזה. ממש כמו עזה. בהמשך היום יעצרו כאן ארבעה תושבים מקומיים, שהשתתפו במה שנהוג לקרוא אצלנו „הפרות הסדר", ועוד ארבעה סטודנטים ערבים, החשודים בהסתה.

כמו אמריקנים

ליד הצמיגים הבוערים, אני משוחחת עם חליל (שם בדוי). בן עשרים וחמש, עובד באחד ממפעלי הסביבה. הוא מדבר בלא מורא ומסכים שאפרסם את שמו (בערב הוא מתקשר לביתי ומבקש שלא אפרסם את השם). „זה בלתי אפשרי מה שקורה במדינת ישראל, במיוחד בשטחים", הוא אומר. „זה לא נסבל. מה הם רוצים בכלל מעזה?! מה הם עושים בכלל שם?! למה? מה, את כל השטחים הם צריכים?! את כל מדינות העולם הם רוצים לכבוש? כל אחד יש לו זכות לחיות. שולחים חיילים לשם, כל חייל עם הנשק שלו, עם גז מדמיע, וורקים על ילדים, הורגים. הינה, זה שהרג את הילדה בבית־הספר (שמעון יפרח, שירה באינתיסאר אל עטר, שוחרר בערבות, ש.י.) — ירה, השתחרר. אם היה ערבי היה משתחרר? אם היה רק יורק על יהודי, היה מקבל העמדה לדין. אם היה רק דוחף שוטר היה מקבל לפחות שישה חודשים. וזה, איך, איך יהרוג ילדה בבית־ספר, תלמידה, יהרוג אותה וישתחרר?"

עד השנים האחרונות לא היתה לכם שום זיקה לעם הפלשתיני. מה קרה? מה השתנה, שאתם מזדהים כל־כך עם הערבים בעזה?

„אנחנו חלק בלתי נפרד מהעם הפלשתיני. עד לפני כמה שנים היינו נודדים, ולא מאוכלסים בכה כמו היום. היינו רחוקים אחד מהשני. אבל היום אנחנו יחד, מאורגנים טוב. היום אנחנו יכולים להזדהות עם העם שלנו, העם הפלשתיני".

ההסבר של חליל הוא מפלצתי, מבחינתנו: מדינת ישראל היא שצופפה את הבדואים בעיירות, בניגוד לרצונם, לאחר שנטלה מהם את אדמותיהם. תהליך העיור של הבדואים היה מלווה בייסורים רבים: שינויים מנטאליים ותרבותיים, שינויים באורחות־החיים, האילוץ להפסיק לעסוק בחקלאות, ובעיקר אבטלה קשה. אנחנו כפינו עליהם את העיור, ועכשיו חליל מצביע, חד וחלק — על התוצאות. זה לא שהגולם קם על יוצרו. הגולם הזה מלכתחילה לא היה גולם. אנחנו פשוט העדפנו להאמין שהוא כזה.

„היהודים אומרים לנו שאנחנו שייכים אליהם", אומר חליל. „זה לא נכון, אנחנו שייכים לעם הפלשתיני. עם שאין לו איפה לחיות. באתם מכל מיני מדינות לחיות פה, תפסתם לנו את האדמות, ואמרתם 'זו אדמתנו'. אנחנו מלפני קום המדינה פה. זכותנו לחיות. אנחנו בני־אדם, לא חמורים. אנחנו לא עשויים מאבן. אנחנו בשר־ודם. כמו יהודים, כמו רוסים, כמו אמריקנים".

ילדה טובה

ברהט היו גם אנשים שיצאו לעבודה, לא הרבה, אבל היו גם תלמידים שהתייצבו בבית־הספר. לא כך בלגייה. שם, כזכור, נעקרו עצי הזית לפני כחודשיים. שם מקבלים התושבים צווי־הריסה חדשות־לבקרים, משום שאת אדמותיהם התוקיות לקחה מהם המדינה, ואת האדמות החלופיות עוד לא קיבלו בגלל סכסוכים בין משרדי הממשלה השונים. שם, נזכיר, כולם, בלי יוצא מן הכלל, עוברים על החוק: נוטעים עצים בניגוד לחוק ובונים בתים בניגוד לחוק. נכון, יש להם הסכם עם מינהל מקרקעי ישראל לקבלת אדמות חלופיות לאלה שנלקחו מהם. אבל לאדמות האלה הם מחכים אחת־עשרה שנה. בינתיים הם גרים, מתפרנסים ונרשמים באורח לא חוקי.

בלגייה שבתו כולם. בלי יוצא מן הכלל. לבית־הספר לא הופיע אפילו תלמיד אחד. איש לא יצא לעבודה. המבוגרים הסתגרו בבתים, ילדים השליכו אבנים על מכוניות חולפות בפתח הישוב, הנערים הבעירו צמיגים בשדות. גם בכסייפה שבתו, וגם שם עסקו נערים בהשלכת אבנים. כשהגיעה ניידת משטרה רגמו גם אותה. שלושה נערים נעצרו.

פה ושם אפשר היה לראות גבר בדואי מבוגר יוצא מרכבו ומזיז אבנים. פה ושם אפשר היה לראות מחזות, כמו זה של ילדה מתוקה המנסה לנקות מאבנים את הכביש שליד ביתה. הצעירים שתקו כשהמבוגרים פינו. „יש לנו כבוד אליהם, וחוץ מזה הם לא מבינים", אמרו. אבל, לילדה צעקו — „רוח מין הון", והיא נמלטה הביתה. הרוב לא הבעיר צמיגים, לא השליך אבנים: הרוב רצה לצאת לעבודה. נכון. אבל הרוב גם שנא אותנו בשקט.

שיעור בטאקטיקה

צה"ל, אגב, יכול ללמוד שיעור בתבונה ממשטרת מרחב הנגב. השוטרים קיבלו הוראה מפורשת לא להתערב בנעשה ולא להיכנס לפנים היישובים. הם הצטוו לדאוג שצירי תנועה ראשיים יישארו פתוחים. השוטרים מילאו בקפדנות את ההוראות, ויצאו נשכרים. הצמיגים בערו עד שכלו. המחסומים נותרו על הכבישים, עד שנמאס לתושבים, והם פינו אותם מרצונם. אבל זה רק שיעור בטאקטיקה מקומית. את השיעור הבסיסי יותר — איך לא להפוך באופן שיטתי אוכלוסייה תמימה, פרגמאטית, נוחה ונטולת זיקה לאומית לקבוצה מלוכדת בשינאתה ובעוינותה — את השיעור הזה עוד לא נמצא מי שיילמד אותנו.

□

ראשי הציבור הערבי: מתנהל מסע הסתה היסטורי נגדנו

„צער ופליאה על כך שהנשיא נטל חלק באיומים" ☐ הוקיעו את „מעשי ההתפרעות של גורמים בלתי אחראיים" ב„יום השלום"

מאת קאסם זייד וקובי מנדל, כתבי „על המשמר"

ועדת המעקב העליונה של המגזר הערבי, המשותפת לוועד ראשי הרשויות הערביות ולחברי־הכנסת הערבים, מגנה בחריפות את מעשי ההתפרעות של „חוגים בלתי אחראיים" ב„יום השלום". הוועדה קוראת לציבור הערבי לכבד תמיד את החלטותיה בכתבן ובלשונן.

ועדת המעקב שהתכנסה אתמול בשפרעם להפקת לקחים מ„יום השלום", גינתה את מסע ההסתה „המכוון", שבו פתחו פקידי ממשלה נגד האזרחים הערבים ושמטרתו ליצור אווירה עכורה נגדם.

הוועדה רואה במסע זה נסיון לשלול מהאזרחים הערבים את הזכות להביע את רגשותיהם ועמדותיהם בדרכים דמוקראטיות, כמו כל שאר חלקי האוכלוסיה במדינה.

הוועדה קראה לכל הכוחות הדמוקראטיים והשפויים בישראל, להתנגד למסע זה ולא להשלים עמו. האיום להחזיר המימשל הצבאי, ולגרש אזרחים ערבים, וההכרזה לנתק כל מגע עם ראשיה?!

להפיק לקחים

ועדת המעקב קראה לממשלה להפיק את הלקחים הנכונים מהמאורעות האחרונים בשטחים, לצאת מהם, או להודיע על הסכמתה לקיום ועידה בינלאומית לפתרון בעיית הסכסוך הישראלי־ערבי.

הוועדה חוזרת ומדגישה את זכותם של האזרחים הערבים בישראל להביע הזדהות עם אחיהם בשטחים, ולדרוש שישים קץ לשפיכות הדמים. עוד נאמר כי האזרחים הערבים מושיטים יד לבני העם היהודי כדי לפעול ביחד למען השגת השלום צודק. הוועדה גם מגנה את התנהגות המשטרה במספר ישובים ערביים, ותובעת לשחרר לאלתר את כל עצורי „יום השלום".

ועדת המעקב שיגרה ברכה מיוחדת לכל הכוחות הדמוקראטיים שהביעו הזדהות והבנה לזכותם של ערביי ישראל להזדהות עם אחיהם בשטחים.

ח"כ מוחמד ותד שהיה ראשון הדוברים עשה חשבון נוקב עם מחוללי מסע ההסתה ההיסטורי נגד האזרחים הערבים. ותד אמר שיש לשפוט את האזרחים הערבים על פי התנהגות הרוב, ושלא מתקבל על הדעת לשפוט אותם על פי התנהגות מיעוט מבוטל ושולי.

ותד גרס שההתנהגות הבלתי אחראית של חוגים שוליים כוונה לשם הישגים סיעתיים צרים, על חשבון מאבקו הצודק של הציבור הערבי. ח"כ ותד דחה על הסף את התבטאותו האומללה של ראש הממשלה יצחק שמיר ב„מוקד" שבה אמר „הערבים האלה אינם מבינים את משמעות הדמוקראטיה".

לא זקוקים למילוא

ח"כ תאופיק זיאד הביע צער ופליאה על שנשיא המדינה חיים הרצוג לקח חלק במסע האיומים על האזרחים הערבים. זיאד אמר שזהו שיא החוצפה שראש הממשלה מדבר על האזרחים הערבים כפי שדיבר בתוכנית „מוקד".

ח"כ תאופיק טובי דחה את הטענות שראשי הציבור הערבי מקבלים הנחיות ותכתיבים מהחוץ. הוא הודיע שמי שמייצג את האזרחים הערבים הם המוסדות הנבחרים ולא שום גורם חוץ אחר. יו"ר הועד הארצי הודיע על החלטת הוועד לנתק כל קשר עם לשכתו של סגן השר רוני מילוא. חוסיין אמר: „אנו מבוגרים די. איננו זקוקים לאפוטרופסים, ואנו יודעים בעצמנו כיצד להגיע למשרדים הממשלתיים".

גוראל: מילוא דוחף אל הקיצונים

ראש עירית חיפה אריה גוראל המשמש כיו"ר הוועדה המוניציפלית הארצית של מפלגת העבודה, תקף אתמול בחריפות את סגן השר רוני מילוא על החלטתו שלא להכיר עוד בוועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות, לאחר השתתפותן בשביתה שהתקיימה ביום שני.

ראש עירית חיפה אמר — „זהו צעד אנטי דמוקרטי וקיצוני, אשר יכול לגרור את המיגזר הערבי לזרועות הפלגים הקיצוניים. ח"כ רוני מילוא אינו מתמצא בנושא, והחלטתו אינה אלא הכרזה על יד חוקה נטולת שרירים".

יצויין כי בחיפה בה מהווים תושביה הערבים כ־10 אחוזים מקרב תושבי העיר, וביום השביתה לא נרשמו בה כל ארועים מיוחדים. לדעת גוראל נובע הדבר ממסורת של חיים משותפים הקיימת בחיפה זה שנים רבות.

14 נעצרו בנצרת

כתב עתי"ם מוסר: 14 חשודים בהשתתפות בהפגנות האלימות שהיו ביום שני נעצרו אתמול בלילה בנצרת ובאום אל־פחם והמשטרה הודיעה, כי הם יובאו לפני שופט שיתבקש להאריך את מעצרם.

בינתיים האריכו בתי משפט בחדרה ובטבריה את מעצרם של 45 חשודים אחרים שנעצרו בעת ההתפרעויות. החשודים נעצרו לתקופות מ־3 ועד 15 יום. מפקד משטרת מרחב העמקים ניצב משנה יוסף כהן מינה שני צוותים לחקירת העצורים ולהכנת כתבי אישום נגדם. נמסר כי צפויים מעצרים נוספים.

בדעת המשטרה להגיש את החומר לפרקליטות תוך תקופת מעצרם של החשודים והם יואשמו בהתפרעות, ברגימת שוטרים, בהפרעה לסדר הציבורי, חסימת צירי תנועה ובהנפת דגלי אש"ף.

ההסתדרות תגביר השיתוף עם המגזר הערבי

מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר מכנס ביום א' הקרוב את הוועדה המרכזת לדיון מיוחד באירועים בשטחים ובכמה מקומות ישוב ערביים בישראל, ביום השביתה הכללית שהוכרזה ע"י המועצות המקומיות הערביות. המזכ"ל הודיע על כך בישיבה שקיימה הוועדה המרכזת במרכז פועלי מרכז־הגליל בפקיעין לציון עשר שנים לקיומה של מועצת פועלים זו, שבתחום שיפוטה כל כפרי הדרוזים בגליל־המערבי.

מזכ"ל ההסתדרות הטעים כי „אין תחליף לחיים משותפים ודו־קיום בין יהודים וערבים בארץ המבוססים על שיוויון, אחווה ורעיות תוך כיבוד הדדי בין העמים והדתות בישראל".

קיסר פירט את מערכת הפעולות האופראטיביות שההסתדרות אמורה לנקוט בהם בימים הקרובים כדי להעמיק הלכה למעשה את השיתוף והאחווה בין יהודים וערבים במישור ההסתדרותי ועיקריהם להלן:

● יימשך ביצוע מהיר של שילוב החברים הערבים והדרוזים בכל מערכות ההסתדרות במרכזו ובאזורים.

● הוועדה המרכזת תגדיל את כוח־האדם במיגזר הערבי והדרוזי ותוסיף 10־15 משרות בתקציב שנת 1988 לתקנים הקיימים במיגזר הערבי והדרוזי, וזאת נוסף ל־15 משרות תקניות שאושרו בשנת התקציב 1987 „תוספת התקנים, הטעים קיסר, אינה כוללת את המשרות שהוקצו לפעולה בקרב הסתדרות הנוער־העובד והלומד במיגזר הערבי והדרוזי".

● החלטת ועידת ההסתדרות על צרוף חבר ערבי למזכירות המרכז־החקלאי תבוצע, ונקבע כבר המועמד למזכירות: תאלד אגברייה.

שבה משלחת ח"כים ואישי ציבור מיוגוסלביה

משלחת של חברי כנסת ואישי ציבור שבה אתמול מביקור של שבוע ביוגוסלביה כאורחי הברית הסוציאליסטית — אירגון הגג של המפלגות הפועלות במדינה הקומוניסטית. הם דיווחו בשובם שארועי השבוע האחרון לא העיבו על האווירה הטובה ששררה בביקור.

במשלחת השתתפו חברי הכנסת מתי פלד, אהרון הראל, מרדכי וירשובסקי ועמירה סרטני, וכן עו"ד אמנון זכרוני, המשוררת דליה רביקוביץ הסופר שמעון בלס ועוד. (עתי"ם)

משבר בענף ביטוחי החיים בשל כוונה להרע תנאי הנפקות החברות

מאת אורי נחשון, כתבנו הכלכלי בתל־אביב

בתחילת ינואר תופסק מכירת ביטוחי חיים, פרט לביטוחי מנהלים, אם לא יימצא הסדר שיבטיח את המשך הנפקת אגרות החוב שמיועדות לכסות את פרמיות הביטוח.

עוזי לוי, יו"ר התאחדות חברות לביטוח חיים, אמר אתמול במסיבת עתונאים בתל־אביב, כי ביום ראשון יתקיים דיון נוסף של ראשי החברות עם המפקח על הביטוח באוצר, יהודה דרורי, בנסיון למצוא פתרון למשבר.

חברות הביטוח ביקשו שימשך ההסדר הדומה לזה של קרנות הפנסיה, באשר לתנאי הנפקת איגרות החוב לכיסוי פרמיות ביטוחי החיים. אבל האוצר ביקש להנפיק איגרות חדשות בתנאים גרועים יותר.

לדברי לוי, ועדת הכספים של הכנסת תמכה בעמדת החברות והבהירה לאוצר שלא תאשר הרעת תנאי הנפקת איגרות חוב. „אם לא יהיה הסכם, חברות הביטוח לא יוכלו למכור ביטוחי־חיים", אמר עוזי לוי. אתמול נערכה האסיפה השנתית של התאחדות חברות לביטוח חיים בה רווח כי בענף זה חל בשנה האחרונה גידול ריאלי של 30 אחוז בהיקף המכירות.

מנכ"ל חברת „מנורה", ד"ר משה פרג, מסר אתמול, כי מחירי הכיסוי של פגיעות כמלחמה, בביטוח סיכונים הוכפלו בשנה האחרונה. לדבריו, לפני מספר חדשים קיים מגעים עם מבטחי־משנה בלונדון כדי שיורידו את המחיר, אולם בשבוע האחרון קיבל תשובה, כי לאור האירועים בשטחים אין סיכוי שהמחיר יופחת.

המשביר המרכזי בע"מ

סניף חיפה

כל הפעילות של אגף מכונות וציוד
עברה לסניף החדש של המשביר המרכזי – חיפה
רח' דרך בר־יהודה 147 **תל־חנן – נשר** – החל מ־27.12.87
(מרכז חלפים למכונות חקלאיות, רכב,
מוסך מרכזי וקלרקים – החל מ־3.1.88)

להלן מספרי הטלפון להתקשרויות:

04-223144-5-6-7-8-9

המשכים

כתב גל"צ הורחק מכיסוי

(סוף מעמוד ראשון)

וביניתיים ניתנה הוראה לכתב ממפקדיו להמשיך בעבודה שוטפת. אתמול כאמור, ניתנה הוראה לעוצרו.

תדהמה בגלי צה"ל

בגלי צה"ל הביעו תדהמה נוכח האירוע והדגישו כי „הכתב מילא פקודות כמו שצריך לנהוג כל חייל אחר". זוהר מלמד הינו חייל בשירות סדיר. „על המשמר" פנה אתמול לקבלת תגובה מדובר צה"ל. דובר צה"ל הפנה אותנו לגלי צה"ל ומפקד התחנה נחמן שי אמר: „דובר צה"ל צריך להגיב, אנו מנועים מלשוחח על כך עם עתונאים".

דו"צ: אין תגובה

רק אחר־כך נמסרה תגובת דובר צה"ל: „אין תגובה".

פורום הסברה: ישופרו הקשרים עם התקשורת

תא"ל לפיד: הצנזורה איפשרה סיקור מלא בשטחים

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר"

פורום הסברה, בראשות יועץ ראש הממשלה לענייני תקשורת והאחראי על לשכת העתונות הממשלתית אבי פזנר, קיבל אתמול שורת החלטות שמטרתן לשפר את דרכי המגע עם כלי־התקשורת, בעיקר הזרים. זאת בעקבות הסיקור השלילי שישראל קיבלה ברשתות הטלוויזיה הזרות בתקופת ההפגנות בשטחים. בפגישה השתתפו פרט לאבי פזנר גם יועץ שר החוץ לענייני תקשורת אורי סביר, יועץ שר הבטחון לענייני תקשורת איתן הבר, דובר צה"ל תא"ל אפרים לפיד ודובר המשטרה רב־פקד לוי.

הוחלט, בין היתר, כי דובר צה"ל ירכז בתדריכים ובעדכונים וישיב ללא דיחוי על שאלות שיופנו אליו. כן הוחלט על ליווי בשטח של צוותי טלוויזיה, על הפגשת אנשי תקשורת עם נושאי תפקידים היכולים לספק להם מידע ושימוש במסבירים חוץ־מוסדיים.

בשבוע הבא יקיים הפורום פגישה נוספת, כדי לעקוב אחר ביצוע ההחלטות ולבדוק אפשרות של העמקת ההסברה באמצעים נוספים.

תא"ל לפיד: סיקור מלא

דובר צה"ל, תת־אלוף אפרים לפיד, אמר אתמול, כי הצנזורה הצבאית איפשרה סיקור מלא של האירועים האחרונים ביו"ש ועזה ולא קיצצה בפרסום בסיקור האירועים השוטף. תת־אלוף לפיד דיבר בכינוס בינלאומי הנערך באוניברסיטה העברית בירושלים שנושאו „חופש ביטוי ובטחון המדינה". תת אלוף לפיד אמר עוד, כי כאשר שיקולי בטחון ודיווח עיתונאי מתנגשים, שיקולי הבטחון קובעים. לדעתו, העיתונאי הישראלי הינו בעל עבר צבאי, רגיש לשיקולי בטחון המדינה ומקבל בהבנה, כאשר הצנזורה פוסלת פרסומים. דובר צה"ל אמר, כי ישראל הינה הדמוקרטיה היחידה שיש לה צנזורה קבועה, אך עם זאת היא הדמוקרטיה היחידה המצויה במצב עימות קבוע ומתמשך. המתכונת, לדעתו, לשמור על כך שחופש העיתונות לא ייפגע ובצד זאת לא ייפגע גם בטחון המדינה.

היועץ המשפטי לשעבר פרופ' יצחק זמיר אמר, כי אמנם קיימת אפשרות חוקית לנקוט באמצעים למניעת סיקור ארועים, אך הוא שולל אפשרות זו, מאחר והיא פוגעת באחר מערכי המדינה שהוא — חופש ביטוי. פרופ' זמיר שדיבר ביום חמישי בכינוס באוניברסיטה העברית בירושלים שנושאו „חופש ביטוי ובטחון המדינה" אמר, כי בעבר במלחמת לבנון ובעת פינוי הישובים מסיני, נימנעו במקרים אחרים סיקור ארועים. לדעתו, אסור להגביל את חופש העתונות. „עלינו להיות מוכנים", אמר, „לשלם מחיר רב למען חופש הבטוי".

לדעתו, הגבלת סיקור אירועים אינה מעשית שכן לא ניתן למנוע סיקור מוחלט והגבלת הסיקור, תביא לחרושת שמועות שתעוות את המציאות.

פרופ' זמיר אמר שהנסיון מוכיח, כי הטענה של בטחון המדינה, אינה תמיד טענה כנה ולפעמים משמשת לכיסוי אינטרסים אחרים. לכן, יש תמיד להתייחס לטענה של „בטחון המדינה" בדרך של „כבדהו וחשדהו". (עתי"ם)

מובארק: המשך המצב

(סוף מעמוד ראשון)

מפגש לדו־שיח בקהיר

מובארק הסביר, כי אין בכוחו לכפות על מכללת „אל אזהר" להסכים לקבלת סטודנטים מערביי ישראל הואיל ואיגודי הסטודנטים והמרצים מתנגדים לכך. הוא מוכן לשקול הקמת מסגרת מיוחדת ללימודי דת של ערבים מישראל.

כן הביע מובארק עניין בהצעת דראושה לכנס באפריל בקהיר מיפגש עם אישים ישראלים פלשתיניים ובכללם חברי אש"ף ומצריים לדו־שיח על בעיות השלום.

חייב ותד הקדים את דראושה

בתגובה לדברים שמסר ח"כ דראושה אתמול בדבר הרעיון של קיום מפגש בין ישראלים, פלשתינים, ערבים ויהודים בקהיר, מסר ח"כ ותד לכתבנו, שבאפריל התקיימה פגישה בין ח"כ מוחמד ותד לבין שר־המדינה המצרי לענייני חוץ, בוטרוס גאלי, במשרד החוץ בקהיר, בה הציע ותד שהשלטונות המצריים יאפשרו קיום מפגש כזה בקהיר. בוטרוס גאלי הסכים לרעיון, ובנושא זה קיים ותד מגעים עם השמאל המצרי, עם אישים יהודים באירופה, מנהיגי קהילות וחברי פרלמנטים באירופה, ביניהם מרי קלוד מגרס פרנס, וסגן יו"ר הפרלמנט הצרפתי דרייפוס ואישים נוספים.

הרעיון התקבל בברכה, ככל הידוע, גם בקרב חוגים פלשתינים מחוץ לשטחים, והוא נמצא עתה בשלב גיבוש מתקדם, וכנראה אף יתבצע תוך מספר חדשים.

לגבי נושא לימודים של ערבים ישראלים באוניברסיטת אל־אזהר, עסקו בכך שתי משלחות של מפ"ם במצרים, האחת בראשות ויקטור שם טוב והשנייה בראשות מאיר תלמי. לאחר בדיקות נישנות וחוזרות הודיעו המצרים לאנשי מפ"ם, שהתנאים באוניברסיטאות במצרים אינם מאפשרים בשלב זה ביצוע הרעיון, אולם הם מקבלים אותו עקרונית. גם או הציעו המצרים מסגרת נפרדת לערבים מישראל וח"כ ותד דחה הצעה זו על הסף.

מפעל פלסים מודיע:

עקב ספירת המלאי
יהיו המפעל ומחסניו

סגורים

בימים חמישי – שישי 31.12.87 – 1.1.88

בלאטה. פלשתינים זורקים אבנים על חייל ישראלי

צילום: אנדרה ברוסמן

אין חצי דרך

המציאות בשטחים מחייבת את כל הזרמים הפוליטיים לתת תשובה שלמה — אין חצי דרך ■ העיסוק האמיתי הנחוץ היום הוא בתהליכים, לא בתאריכים. החברה ביהודה ושומרון, ובעיקר ברצועה, פועלת מתוך מצב של חוסר תקווה ■ הצעירים, שמנהיגים עתה את ההתארגנויות, הם חבורה אינטלקטואלית, עצמאית, הקוראת תיגר על אש"ף — איתם יש לנהל בבוא הזמן משא־ומתן ■ ח"כ בנימין בן־אליעזר, ראיון

פנחס ענברי

כאשר מדברים עם „פואד" על השטחים, שומעים מעבר למילים את הכאב. לפואד, ח"כ בנימין בן־אליעזר, יש מה לומר — הוא מכיר את השטחים לא בנוסחאות מלומדות, ואין הוא עוד אחד מ„נותני העצות". הוא היה מפקד איזור יהודה ושומרון בתקופה סוערת לא פחות מזו של ימים אלה — ימיה של „הוועדה להכוונה לאומית", לפני כעשור — ודבריו הם פרי נסיון, שרק למעטים יש כמוהו. אבל, רק אחרים מוכנים ללכת לקראת תפישותיו מעבר להינהון של הסכמה, שמאחוריו אין דבר. מכאן הכאב, כאב של מי שחש שהוא צודק, שנבואותיו הקשות מתגשמות — ואין מי שמקשיב.

האם יש שינוי באופי ההסתנות בשטחים מפעמים קודמות, ואם כן — מהו?

— צר לי לציין היום, כי צדקתי בהערכות שלי. את התהליך הזה חזיתי בראיונות שנתתי לכם בעבר. אמרתי, שהיום מדובר במציאות חדשה, שלא היתה מוכרת בעבר. אני מציין בצער רב, כי כל אלה שעוסקים בבעיה עושים „סלט ירקות" בין הנושא הפוליטי ודרך הטיפול הצבאית — כל אחד על־פי מגמותיו, גישותיו וחשיבתו הפוליטית. אני רוצה לקבוע — הגענו לשלב שאי־אפשר ללכת חצי דרך, ולא משנה מהו זרם החשיבה. צריך להבין, כי המציאות בשטחים מחייבת את כל הזרמים הפוליטיים, בוודאי הציוניים, לתת לבעיה תשובה שלמה — אין אמצע דרך. נוהגים להשוות את מה שקורה היום, עם ההצלחה שהיתה בשנת 1970...

אתה מתכוון למה שעשה שרון בעזה?

— כן. אז היתה הצלחה, כי הלכנו על מטרה ברורה, על מה שקראנו אז „מחבלים", לא סתם מחבלים, אלא ראשי המחבלים. זה השיג תוצאות מצוינות, ברורות, כי היה מסע צבאי מתוכנן למופת. כעת, אין מדובר עוד ב„מחבלים". ראה את הרצועה, כל ההתפרעויות האחרונות — אני רוצה לקבוע זאת באופן חד־משמעי — אינן יזומות על־ידי אש"ף. כולן תחת הכותרת של פעולה יזומה באופן מקומי. יתר על כן, יותר ויותר אנו עומדים בפני מציאות, שבה הנהגה מקומית מתחילה לצבור עצמאות משלה — מנהיגות, שבעזה היא דתית. בעזה אינך מדבר עוד על „מחבלים". בעבר דיברנו על „מחבלים", על אירגוני חבלה, היום — על „ג'יהאד איסלאמי", אשר מדבר על פעילות דתית מלווית בהתארגנות מדינית ופעילות חבלנית — זה הצירוף המסוכן ביותר. אינך מדבר עוד על צעיר זה או אחר, אלא על המוני צעירים הרצים בחזה חשוף מול הצבא.

מה שמצער אותי הוא כל ההתייחסות — מדברים על „תאריכים", ועל „משאית" ועל „תאונה", על „נהלים", ועל „נסיבות", ועל גורמים — כבר עברנו את זה. (בהתרגשות) העיסוק אינו בתאריכים, אלא בתהליכים... זה הבדל מהותי — אם אתה מבין את התהליכים, קורא אותם — כל עניין „המשאית", „הרג ילדה", „הגורמים", הם רק בבחינת הגפרור שהדליק את הבעירה. הבסיס היום הוא שונה. היום כל האזור טעון חומר נפץ. מה שאתה צריך הוא רק מרעום קטן...

דיברת על תהליך — תאר אותו.

— תהליך של תיסכול. החברה היום ביהודה ושומרון, ובעיקר ברצועת עזה, הגיעה למצב של חוסר תקווה, היא נכנסת לייאוש. ברגע שאתה מיואש, ואין לך מה להפסיד, אז אין דין ואין דיין. חצי מרצועת עזה היא מחנה פליטים. חצי מכוח העבודה עובד בישראל. וזוהי חברה החיה בשני לחצים — של ישראל ושל אש"ף. לאש"ף יש עניין ברור שלא תשנה את רמת חייה ותמשיך לחיות במצוקה, וישראל מוסיפה כל יום הצהרות המביאות רק לדבר אחד — הורפת התסכול. המשמעות שלהן — שאין פתרון.

אתה מתכוון להצהרות על פירוז עזה?

— גם זה. האיש ברחוב זה לא מה שהיה — הוא הולך בחולצות טריקו, נעלי אדידאס, ג'ינס. רוב הצעירים, או שהם לקראת לימוד באוניברסיטאות, או שהם כבר לומדים. היום מדובר על מסה אינטלקטואלית. והנה, הזמן עובר לנגד עיניהם, ומה שהם רואים זה עוד התנחלויות ועוד התנחלויות. הם גם מתחילים להבין, כי לאש"ף יש עניין בקיפאון. הם רואים הקשחה בעמדות אש"ף. הם רואים כי המציאות הופכת להיות בלתי הפיכה. מול הדבקות של אש"ף באידיאולוגיה, פילוסופיה, ואיסטרטגיה, שהביאה אותם לדרך ללא מוצא, הם נוהגים בעצמאות. את גילויי העצמאות, הן לחיוב והן לשלילה — צריך להבין. החבורה הזאת, שמנהיגה היום את עזה ואת יהודה ושומרון, היא זו אשר למעשה מקימה את השטחים על הרגליים. הצעירים האלה יוזמים את ההתארגנות הזאת, קוראים להמונים לצאת לרחובות, להתמרד ולפעול — אבל זה הופך אותם להיות כשירים בבוא הזמן לשבת מולנו כדי לשאת־ולתת.

חיים בחוסר תקווה

הוועדה להכוונה לאומית גילתה סימנים כאלה בעבר — גם היו לה סימני עצמאות מול אש"ף, וגם רכשה לה יוקרה רבה בתוך השטחים. האם לא טעינו כאשר נאבקנו בוועדה, ומוטטנו אותה?

— הוועדה להכוונה לאומית קמה לתכלית אחת ויחידה — להתייצב לצידו של אש"ף במאבק שלו נגד השלטון הישראלי, להמריד את השטח, ולהביאו לרמת אלימות גבוהה. אני באופן אישי לא ראיתי בה, במעשיה, חבורה שמסוגלת לשבת ולשוחח איתנו סביב שולחן המשא־ומתן. היום אנחנו מדברים על חבורה אחרת, אינטלקטואלית; היא צברה עשר שנים נוספות — ואין ספק כי יש בה פוטנציאל כפול — אם היא מגלה עצמאות בהפעלת הכוח, וקוראת תיגר מול אש"ף, במרומז או בגלוי, אז אני חושב שצריך לבוא ולומר שיש היום מציאות חדשה — וגם הנהגה חדשה.

בנימין בן־אליעזר. יודע מה הוא רוצה

כלומר, אתה מאמין כי מעז יצא מתוק — מתוך גלי ההפגנות תצמח מנהיגות פלשתינית חדשה?

— אנחנו תקועים בתוך מציאות מסויימת, שהולכת ומחריפה, ואנו חייבים להפעיל איזושהי אסטרטגיה שתזיז את העגלה. הבעיה שלי היא עם הפלשתינים, ולפיכך את הפארטנרים שלי אני צריך למצוא בתוך השטח — היום יש לך איזושהי נקודת־אחיזה בשטח. אני מכיר את האנשים האלה. אני נפגש איתם ומדבר איתם. אין לי מגע עם מנהיגי ההתקוממות בעזה, אבל מכיר את הטיפוסים. אשר ליהודה ושומרון, אין לי ספק שהמנהיגות הזאת מסוגלת בבוא היום להיות כשירה לשבת ולדבר איתנו. יש היום גלריה — שאם אתה מדבר על איסטרטגיה — אתה יכול לקחת אותה בחשבון. אומרים שאין עם מי לדבר, אין על מי לשוחח...

אבל מה שקורה זהו שכל מנהיג צעיר שמתחיל לבלוט באוניברסיטאות — בא רבין וזורק אותו החוצה...

— אתה שוכח, כי אנו חיים כבר עשרים שנה בלי שום איסטרטגיה מדינית. עשרים שנה מתעלמים מקיומה של בעיה פוליטית. היחידה שמתמודדת עם המצב היא מערכת הביטחון, על כל השלוחות שלה. זרועות הביטחון, המינהל האזרחי — רק הם נתנו עד היום את תשובות. אם תרצה, תקרא לזה כיבוי שריפות. היתה מדיניות ביטחון ברורה, אבל היא הייתה מנותקת מחשיבה מדינית. מדיניות ביטחון צריכה להיגזר מחשיבה מדינית, אבל מאחר שלא הייתה חשיבה כזו, או שהייתה והובילה לסטטוס־קוו — הרי למעשה החיווים שנקלעו לקו החזית היו אנשי הביטחון. ביטחון תפקידו ליצור ביטחון, אין לו שום תפקיד אחר. לפיכך — ואני אומר את זאת בצער רב — היום מערכת הביטחון נדרשת יותר מכל דבר אחר ליצור ביטחון מיידי. אין לך ברירה אחרת. נכון — כל זה בערבון מוגבל. למשל, מדברים על „הקשחה". האם ב„הקשחה" פותרים את הדברים? בוודאי שלא. יצרת ביטחון? — יצרת שקט לחודש־חודשיים. אבל, מכיוון שהבסיס כולו טעון חומר נפץ, הרי הגירוי הבא שוב ידליק תבערה. כאשר דיברו על „סטטוס־קוו" — שכחו כי אנשים לא חיים ב„סטטוס־קוו", הם חיים בחוסר תקווה — וזאת התוצאה.

באשר למערכת הבטחון — אני לא חושב שמישהו יכול להעז במציאות הפוליטית של 1987 לבוא אליה בטענות. אין לה ברירה אחרת — היא צריכה ליצור ביטחון, ופירוש הדבר במציאות הקיימת היא ללכת בדרכים יותר חכמות, אבל גם הרבה יותר נוקשות — אין ברירה. אתה לא מתמודד היום עם „מחבל" — אלא עם המונים. בעבר דובר על הצורך להתאים את המודיעין למציאות החדשה. כשאני רואה את התמונות החדשות — אני מזדעזע. זעקתי: התקוממות. אמרו לי: אין התקוממות... הנה, ראינו ביום שישי את ירושלים בוערת... איך זה בלי מודיעין? אף אחד לא ידע? לדעתי, להתאים את עצמנו לפעילות כזאת, זה דבר מסובך. כאשר פעולה כזאת כל־כך מתוכננת, כאשר היא פורצת בבת־אחת בכמה מקומות, זה מחייב אותנו לגשת למערכת של חשבון־נפש — אם הכלים המודיעיניים שלנו יכולים לתת תשובה. עד עכשיו יכולנו לתת תשובות יפהפיות למצבים שיש להם חוקיות משלהם — היום השתנו החוקים, עברנו לחברה הפועלת מחוסר תקווה.

הדברים שלך ממחישים את הדחיפות והחומרה בצורך לפתרון פוליטי. בעבר דיברת על הנהגת אוטונומיה חד־צדדית. מתקיפים אותך ואומרים, כי פתרון כזה „יסקור את הרחוב לאש"ף" — איך אתה מתמודד עם הטענה הזאת?

— זאת טענה קלאסית של אנשי „הסטטוס־קוו". זאת התשובה של גורמים שאינם רוצים לשנות את המצב. משאירים את הדברים „עד אשר...": „עד אשר תשתנה המציאות", „עד אשר נדבר עם ירדן" אני אומר: רבותי, אי־אפשר יותר לטייח את הדברים. אנחנו מתמודדים היום עם מציאות אחרת. היום אתה רץ הישר לכיוון של תקופה שאפשר לכנותה: „התקוממות אזרחית". כאן אין לי ספק. תשובה צריכה להיות התמודדות פוליטית. אבל במציאות שלנו יש ניטרול הדדי — זרם אחד אומר: אני מוכן ללכת לוועידה בינלאומית, וביסוד החשיבה שלו קיימת התפישה של הפשרה הטריטוריאלית. היסוד השני אומר: אני מוכן ללכת למשא־ומתן ישיר, כאשר ביסוד התפישה שלו פתרון פונקציונלי. מדברים על מציאות של סיפוח טריטוריאלי תוך מתן זכויות לתושבים להיות אזרחים של מדינה אחרת.

מעין ריצת אמוק

במציאות הפוליטית שקיימת היום, אין סיכוי לאף אחת משתי התפישות. אני מחפש דרך־ביניים, שהיא נכונה מבחינה איסטרטגית ומקיימת את העקרונות של שני העמים: אלה אומרים — לא נוותר על אף שעל, ואלה אומרים — בוודאי שלא נוותר על אף שעל. לכן אני אומר, שאם יש היום סיכוי כלשהו באיזושהי קונספציה אשר תבטיח לשני הצדדים, כלומר גם לקיצונים מימין, היא טמונה בתפישה אשר בעצם היסוד המרכזי שבה הוא שמקור הסמכות נשאר בידים שלך, ואתה מחליט באיזה שלב אתה מחוקים.

אני יודע מה פונקציונלית אני רוצה. מי שמתנגד לתוכנית שלי איננו מבין שאני זורק את התיגר כולו להם. אני נותן אתגר: קחו או הרפו. יש יסודות פסיכולוגיים־קיומיים — אני מחפש להם תשובה בשלב הראשון של ביצוע תוכניתי. אני רוצה ללכת אליהם ולומר להם: רבותי, אני רוצה לתת לכם הזדמנות לשלוט על עצמכם במו ידיכם, בלי להיות מושפעים מגורמים חיצוניים, שאתם תצליחו לקיים מערכת של דו־קיום עם האוכלוסיה היהודית שחיה במדינת ישראל, שאפשר שדרך הזמן שיעבור אפשר לבנות איזה מכניזם של חיים, שבו אנחנו יכולים לשלוט על שלנו — ואתם על שלכם. הדבר הזה יכול להוביל אותי לשלב הבא. חשוב מאוד שנדע מה אנחנו רוצים בשלב הזה — כי סופו יקבע את תחילתו. מה הפחד הזה ממנה? מה יתרון התוכנית? אתה מחזיק את ביצועה בידיך כמו בשלט־רחוק: מקור הסמכות בידך — זה לא הולך? תחזור ממנה.

אתה מאמין שיהיה מישהו בשטחים שיקרא תיגר על העולם הערבי וילך איתך להסדר מן הסוג הזה?

— צמח היום דור של אינטלגנציה פראגמטית. היא אינטלגנציה לאומנית, או דתית — אבל יש בה גם פראגמטית, המסוגלת להבין לא רק את התהליכים העוברים עלינו, אלא גם את התהליכים העוברים עליהם, משום שהתהליך איננו חד־סיטרי. גם הם מבינים שאנו רצים מעין ריצת אמוק, שמשמעותה לגביהם היא שהעסק גמור. אין אפשרות לחזור למצב קודם. יש היום מציאות של 136 ישובים יהודיים, ויביאו עוד מאה אלף יהודים, וההתיישבות הזאת תלך ותגדל — את זה רואים. יש היום אנשים בעלי חשיבה מקורית, מעניינת. אבל הם לאומניים, אני מודה בכך.

בכל זאת אני מרגיש חסר לך פארטנר פלשתיני, משהו מאורגן פנימי כמו הוועדה להכוונה לאומית, שהייתה ואיננה עוד.

— אתה צודק, אבל הוועדה להכוונה לאומית לא היתה יכולה לקום ולהתקיים, אלמלא היו לה ההכוונה וההוראות של אש"ף.

אבל היום יש להם גם ויכוחים נוקבים ומרים עם אש"ף.

— נכון. משום שבשלבים מסוימים הם הובילו את השטח להמרדה הרבה יותר גדולה, אפילו מזו שאש"ף רצה. צריך להבין על בסיס מה היו הסכסוכים עם אש"ף. הם לא אמרו לאש"ף, כי צריך לשבת עם הישראלים כדי לסיים את הסכסוך עמם. אלא, הוועדה להכוונה לאומית הובילה את השטח להקצנה, שגם אש"ף לא רצה בה. היא הובילה בניגוד לדעתו, להשבתת מגזרי החיים כולם. היא הביאה לאלימות כוללת, שאש"ף חשש ממנה. לכן, אני אומר שהיום אינך יכול לראות קבוצה לאומנית מגובשת — אבל בעלת „דיגניטי", פראגמטית, שיכולה לשבת לדבר עמנו? אני אומר שלא. אבל זה התהליך, שיכול ליצור איזשהו קטליזטור. צריך להבין — הריקע הוא ייאוש, חוסר תקווה. אני זורק כיוון, מגמה „יש תקווה", „בוא נלך, קדימה". ה„יש תקווה" הזה יכול להפוך את העצמאות, שלוקחת על עצמה המנהיגות העכשווית בהפעלת הרחוב באלימות, לנכונות לשבת ולדבר איתנו. נעמיד אותם בפעם הראשונה במבחן — האם הם יהיו מוכנים ללכת ולעבור את הקווים ויאמרו: גם אנחנו אש"ף, גם אנחנו מייצגים את ה„קייס" הפלשתיני, ולכן נשב מול הישראלים.

האם אינך חושב, כי נוכל למצוא מכנה משותף עם הלאומיות הפלשתינית נגד הפונדמנטליזם האיסלאמי — מעין חזית משותפת בשלוחה של מלחמת איראן־עיראק?

— ללא שום ספק אין קשר בין רצועת עזה לבין איראן. בעזה היעד הוא אחד — להשתחרר מעול הכיבוש הישראלי. אבל אין ספק, שהראיה והחשיבה של ה„ג'יהאד האיסלאמי" היא פן איסלאמי לא של מדינה פלשתינית עצמאית.

הליכה בחזה חשוף

אני קורא את מה שהם כותבים. הם בסירוב פוסלים את הלאומיות הפלשתינית ואת אש"ף.

— לפיכך הגדרתי זאת: „שחרור מעול הכיבוש היהודי". הם שונים מן הלאומיות הפלשתינית ביהודה ושומרון — אבל דרכיהם נפגשות במטרה: להשתחרר מעול הכיבוש. יש לפנינו שני מודלים — מודל לאומני המוביל להקצנה, ומודל דתי שהוא הרסני. ללאומנים יש מה להפסיד — לדתיים אין. ביסוד החשיבה שלהם קיים יסוד ההתאבדות — הליכה לקראת הצבא בחזה חשוף. עם הלאומנים אתה עדיין יכול למצוא לך כלי קומוניקציה לוגי — בג'יהאד מרוכז על יצרים ורגשות — אלה שתי מערכות נפרדות לחלוטין. ביחס לעזה יש גם בעיה של המיקום הגיאוגרפי — הם מנותקים. מצד אחד מצרים איננה רוצה לקבל אותם. „אוטונומיה בעזה תחילה" — פירושה לגביהם שיקיפו אותם שוב בגדרות תיל. הם רואים מה יקרה להם בעוד חמש־עשר שנים: מה ש„מייצרים" בעזה בחודש מבחינת ריבוי טבעי, שווה לכל ההתנחלות שיש לנו שם עכשיו — 2,500 תינוק בחודש. הם סובלים ממצוקת מים, דיור, מקום, הקלאות. והמצב לא הולך וטוב, אלא מחריף.

יש היבט נוסף שאסור להזניח אותו — ערביי ישראל. האופן שבו אתה תתמודד עם הבעיה זו — יקבע את ההתפתחויות בקרב ערביי ישראל — יותר פשלתיניזאציה או יותר ישראליזציה. אין חוכמות. לדרוש מהם להיות אדישים למה שקורה בשטחים? זה לא עובד. אתה יוצר בקירבם משבר־זהות. הדבר האחרון שאפשר לדרוש מהם, זה להיות אדישים ביחס למה שקורה לאחיהם.

כאשר דיברת על פתרון מדיני — לא הכרת את הוועידה הבינלאומית. זה מקרי?

— זה לא מקרי. הוועידה הבינלאומית איננה אידיאולוגיה, אלא תפישה של הדרך שיכולה להביא אותך, בסופו־של־דבר, למשא־ומתן ישיר. מפלגת העבודה בחרה דרך, אשר לפי מיטב הבנתו של פרס, יכולה להביא היום למצב של הסכמה רחבה בעולם הערבי, או אצל הסובייטים, שאי־אפשר להתעלם מתפקידם באזור, ולהסכמה־שבשתיקה של האמריקנים. אז אתה יכול להתחיל מו"מ ישיר. יש בעיה בסיסית באשר למהות — על מה ידונו בוועידה. מה יהיה יסוד ההתחלה. אני בעד להתחיל — קודם כל נשב, ואחר־כך נראה לאן זה יוביל. החובה היא, ראשית, כלפי העם שלך, והצעירים, קיום המדינה ועתידה.

יוצא מדבריך, שאין זמן להזניח. השנה עומדת בסימן בחירות, ועד שהמערכת תתארגן, תעבור שנה נוספת. ואני שואל את עצמי: מה יקרה בשנתיים האלה. אינני עוסק בשאלה מי יזכה בבחירות, ואיזו ממשלה תהיה. הבעיה שלי כעת איננה על מה נדבר — אני יכול לדבר על קונפדראציה, על קונדרומיניון, על אלף ואחד דברים, אבל אלה נוסחאות אקדמיות. אבל, כרגע יש לפנינו מציאות שלא ניתן לברוח ממנה — ויש למצוא לה פתרון מיידי. ההתמודדות האמיתית איננה בטחונית. יכולה להיות לי ביקורת כזו או אחרת, אך בסופו־של־דבר יש לי הערכה גדולה למערכת הביטחון, כי היא היחידה שמתמודדת עם הבעיה; אבל, הבעיה היא פוליטית, וחייבים לתת תשובה פוליטית. אני בעד ועידה בינלאומית כאמצעי להגיע למו"מ ישיר, אם יש לה סיכוי...

יש לה סיכוי?

— לדעתי, לא. במציאות הפוליטית הקיימת — לא. נכנסים למערכת בחירות פה ובארה"ב. יש שינוי בברית־המועצות, ויש להם בעיות פנימיות, ועובדה היא, שהנושא לא עלה באופן מהותי בוועידת הפיסגה בין רייגן וגורבצ'וב. אם זה יעלה במאי־יוני, הרי ייכנס כבר לתחום האבוד של מערכת הבחירות. אני אומר: וועידה בינלאומית יכולה להיות תשובה מן ההיבט האזורי, מטרייה לחוסיין וכו', אבל ההתמודדות היא עם זירה שונה לגמרי: הזמן שהולך לאיבוד — לא רק יעמיד אותנו בסיטואציות חדשות, אלא ישלול מאיתנו דברים שאנחנו יכולים להבטיח אותם היום. אם נגזר עלינו תהליך כלשהו, יש לבנות אותו כך שנוכל להתקיים לצירו. אני חושב, שהמציאות מובילה אותנו לכך, שגם את המינימום נאבד. □

ברחובות עזה, דצמבר 1987

צילום: בועז לניר

לחלום פתרונות

■ רוברט האנטר, חבר ב„מרכז למחקר אסטרטגי ובינלאומי": ההתרחשויות האחרונות מוכיחות גם את איוולתה של ממשלת ארה"ב

■ ליאון ויזלטיר, כתב בכיר ב„ניו־רפאבליק": מדיניות שפויה מיוצגת ב„תוכנית יריב—שם־טוב"

■ מומחה בקונגרס: הצהרה על ייסוד מדינה פלשתינית והקמת קונפדרציה בינה לבין ירדן — אולי פתרון

■ פאריס בוהאפה, דובר הוועדה הערבית־אמריקנית למניעת אפלייה: מרי עממי במשמעותו האמיתית

■ האירועים בשטחים בעיני האמריקנים — לא מידגם מייצג

דליה רפאל, וושינגטון

„מאוד פשוט ונחמד לשבת במרחק אלפי מילין מישראל ולחלום תכנית נהדרת לפתרון הבעיות במזרח־התיכון — אמר לי השבוע בשיחה מומחה לענייני אזורנו בקונגרס, העוקב יום־יום ושנה אחרי שנה אחרי המתרחש. הוא מעז לחלום ולטוות תכניות. רבים אחרים אינם מרחיקים לכת כמוהו. מידגם כלשהו, ובלתי מייצג, מובא להלן.

רוברט האנטר, חבר ב„מרכז למחקר אסטרטגי ובינלאומי" בוושינגטון, המתמחה, בין השאר, בנושאי המזרח־התיכון, אומר כי „הרגשתי הבסיסית היא, שיש להכיר בכך שהאירועים האחרונים הם בבחינת „פעמון שריפה המצלצל בלילה", כדברי המשל האמריקני. יש חשיבות קריטית לגבי ממשלת ישראל כולה — להתחיל לפתור את השאלות הבסיסיות בנוגע לעמדת ישראל לגבי עתיד השטחים ועזה.

„ההתרחשויות האחרונות מוכיחות גם את איוולתה של ממשלת ארה"ב, בכך שלא נטלה חלק פעיל בתהליך השלום במזרח־התיכון. בכך לא רק שלא עשתה דבר בעניין הבעיה הפלשתינית, אלא נכשלה גם ביחס לישראל. מחובתנו לעבור עם ממשלת ישראל בנסיון ליצור עתיד טוב יותר — דבר שממשלת ארה"ב לא עשתה במשך שנים.

„אין בכוונתי לומר לממשלת ישראל מה לעשות באשר לתהליך השלום. אני מקווה, שעתה יהיה ברור ששאלות מסוימות לא ניתן לדחות עוד. להתקדם — בדרך ששמיר רוצה ללכת בה, או בדרך שבה רוצה ללכת פרס, או בדרך שלישית כלשהי. קיפאון איננו תשובה עבור אף אחד".

מדוכא למרי

ליאון ויזלטיר, מהכתבים הבכירים של השבועון האמריקני „ניו־רפאבליק", כותב השבוע את מאמר המערכת, בנושא המהומות בשטחים המוחזקים. הוא רואה במהומות „סימפטום רציני למחלה מתגברת. השבוע התגלה ברבים, מה שכל מי שהתעניין בנושא, ידע כבר שנים. במאמר שאני כותב, אומר לפלשתינים שהפגנות אלימות אינן מהוות מדיניות פלשתינית. לישראלים אומר, שדיכוי הפגנות גם כן איננו מדיניות. אגרוף הברזל איננו מדיניות.

„המצב הקפוא, מדיניות, הוא שורש הרע. להיות במצב של צבא כובש פאסיבי, הוא מצב גרוע ביותר, שיביא רק להחמרה ולהתדרדרות נוספות. האירועים האחרונים ותגובת אגרוף־הברזל יובילו להקצנה וקיטוב עמדותיו של הדור החדש בשטחים — תהליכים שכבר מתרחשים ולא יובילו להתגבשות מדיניות פלשתינית שפויה.

„במגזין הישראלי, „כותרת ראשית" מכנים את המאורעות האחרונים „המרד הערבי החדש". אם היהודים חושבים כך, בקרב הערבים זו בוודאי כבר אגדה. אני משוכנע, שהם גאים מאוד בהתרחשויות ומעריכים אותן כנקודת־מפנה. המאורע החשוב ביותר מאז „יום האדמה" ב־1976.

„מדיניות שפויה, לדעתי, היא על־פי הקווים של מה שהיה קרוי בזמנו „תכנית יריב—שם־טוב" — של ויקטור שם־טוב: פשרה טריטוריאלית, חיסול הטרור, הכרה הדדית ונכונות לקחת חלק במו"מ. פשוט להתחיל בתהליך של השכנת שלום ומציאת פתרונות.

אחת המסקנות, שאני מסיק מההתרחשויות האחרונות, היא שהעדר כל תהליך הוא שגרמן — הפסיביות של הכובשים, הקיפאון המוחלט. ובצד הפלשתיני — דור שאינו מכיר כל מציאות אחרת, שאינו יודע שגם הירדנים היו למעשה כובשים. דור שמבחינת הנסיון האישי, החוויות שלו — אין הבדל בינו לבין אל־ג'יריה (לפני עצמאותה). כך, אני צופה לשנים „קפואות" נוספות. מדוכא למרי".

תיסכול מצטבר

מומחה בקונגרס מעדיף לדבר בעילום שם: „במהומות האחרונות בשטחים מתבלטים הבדלים אחדים ביחס לעבר: קיימת פחות שליטה והכוונה של המנהיגים הערביים בשטחים — המוכתרים, ראשי־ערים — על הצעירים ומתפרעים. בשנות הכיבוש (הישראלי) הראשונות יכולה הייתה עדיין המנהיגות המקומית לשלוט בנעשה. להסביר, אפילו להציע תקווה שהמצב ישתנה. כיום, אינם יכולים לשכנעם להפסיק את ההפגנות. זהו מרכיב, שחשוב ביותר שישראל תכיר בו — כי בעתיד המצב רק יחמיר, לא ישתפר. צעירים שנולדו לתוך הכיבוש הישראלי ימשיכו לומר — „מדוע עלינו להאזין למנהיגות, שבמשך 20 שנה לא הביאה שלום, מדינה פלשתינית, או אפילו זהות פוליטית כלשהי. מדוע עלינו לנהוג באיפוק, הרי דבר לא ישתנה".

„הבדל שני הוא ברמה ובעומק של השינאה והתיסכול המצטברים וגדלים במשך השנים. כל אלה נכונים גם לגבי הצד הישראלי. המנהיגים, אשר ב־1976 יכולים היו לחזות בעיני רוחם פתרון כלשהו, אינם עוד. במערכת הפוליטית הישראלית נשמעים פחות ופחות קולות של פשרה, ויותר אנשים תומכים בסיפוח — או בשלטון ישראלי קבוע, מסוג כלשהו — בשטחים. תהליכי ההקצנה והקיטוב מתרחשים בו־זמנית. הלוך־רוח זה הוא הנותן לחיילים הישראלים „אור ירוק" לעשות „מה שצריך". כלומר לירות במפגינים המיידים אבנים, או להפעיל כל אמצעי אחר לפיזורם.

„בשני הצדדים מתפתחות גישות, המקצינות והולכות, והפער ביניהן מתרחב. ההתפרעויות האחרונות, הן האירוע החמור ביותר שארע מזה שנים רבות. למרות שכולנו ציפינו, למעשה, שיתרחש. אינני מאמין, שההתדרדרות נובעת מהסתה של אש"ף, השפעות איסלמיות פונדמנטליסטיות, או הנחייה שניתנת לחיילים לירות. לדעתי, מדובר בדרך חשיבתם ותפיסתם של הצעירים הנמצאים, זה מול זה, ברחובות.

תנועה חופשית

„רק פתרון כולל עשוי לפתור את הבעיה. בינתיים, גם אם לא יימצא — ישככו ההפגנות והסדר (היחסי) יושב אל כנו. תופעת ההפגנות וההתפרעויות היא מחזורית במהותה. חוזרת עליה תופיע תוך שנה־שנתיים, אולי שלוש. אולי אף בעוצמה רבה יותר, אם לא יימצא פתרון כולל. האמת היא שאינני מאמין שיימצא. אינני אופטימי עד כדי כך. אולי תוך חמש שנים. להוציא מקרה נס, כמו הצטרפות סוריה, מצרים, עירק ושכמותן לתהליך השלום, אין לצפות לשינוי מהותי כלשהו.

„בינתיים, יתקיימו בחירות בארה"ב ובישראל. דבר לא יתרחש. ארה"ב איננה עושה כרגע דבר בעניין תהליך השלום. גם אם ייפתחו שיחות בין הצדדים, הן יתנהלו באיטיות רבה, ועלולות להופיע תופעות אלימות כתגובה לאיטיות השיחות.

„הפתרון שעשוי „לעבוד" הוא הצהרה על ייסוד מדינה פלשתינית, שתכלול את הגדה המערבית ואת רצועת עזה. ולמחרת — הקמת קונפדרציה בינה לבין ממלכת ירדן, אשר מצידה, תנהג בחכמה ותכריז שהקונפדרציה מורכבת משתי אומות — פלשתינית וירדנית, בראשותו של המלך (חוסיין). החשיבות היא בעובדה שהפלשתינים, גם אם למשך יום אחד בלבד, יוכלו לומר „יש לנו מדינה עצמאית ונפרדת".

„בשלב הבא יהיה חשוב לרוקן את רצועת עזה ממספר רב ככל האפשר של תושביה: לפחות מחציתם, כדי לפתור את בעיית צפיפות האוכלוסין: להעבירם לכל מקום אפשרי. למצרים, לעירק, לכווית. מדינות ערב השונות ייאלצו לתרום למאמץ — גם אם במספרים קטנים, סמליים. אפילו בישראל — ליישבם מחדש. לדעתי, אפשר יהיה להגשים תנועה חופשית ויחסים מסודרים בין ישראל והמדינה הירדנית־פלשתינית. למדינה זו תהיה משטרה, אך לא צבא. ישראל תוכל להציב כוחות צבא שלה על גבולותיה. גבולות שיתוקנו במידה מסוימת (ביחס ל־67') תיקונים קטנים בלבד. המפתח להבטחת הדה־מיליטריזציה של המדינה הפלשתינית יהיה כוח פיקוח בינלאומי, שיכלול חיילים ישראליים, מצריים ואולי אמריקניים.

לסמוך על הזמן

„בהנחה שזהו הפתרון, נקל יהיה להגשים הסכם שלום בין ישראל וירדן ללא בעיות. הבעיה היחידה תתעורר בעניין ירושלים. אותה אפשר לפתור בדרך של „בינאום מוחלט של העיר המזרחית, אשר תהיה לאזור דתי (לכל הדתות), ללא כל ריבונות של מדינה כלשהי. נכון, פשוט מאוד ונחמד לשבת במרחק אלפי מילים מהאזור ולחלום תוכנית־פתרון נהדרת. יותר מכך, ברור לי שגם אם יוגשם הפתרון שתיארתי, הערבים לא יוותרו על רעיון ההשתלטות על „פלשתין" כולה. אם יחושו חזקים מספיק — ינסו לכבוש גם את חיפה ותל־אביב. ישראל, מצידה, לא תיסוג מאחיזתה בגדת־הירדן שלה.

„הסיכוי היחידי הוא בנטילת הסיכון (הצ'אנס), שהזמן ישנה את המצב. עדיף שלום לטווח קצר, מאשר ערובה נצחית להמשך הקונפליקט ולכך שלעולם לא יושג שלום. המצב הנוכחי הוא ערובה לעימות אינסופי ומחמיר.

„לתפיסה הישראלית, שוויתור כלשהו יחזק את הערבים בדרכם להגשמת שאיפתם להשתלטות כוללת על ישראל, יש שווה־ערך בקרב הערבים. הם סבורים, שכיבוש רמת־הגולן הגדה המערבית, עזה וכו', הם רק צעדים ראשונים במגמת התפשטות רחבה — לקראת כיבוש ירדן. ואחר־כך — מי יודע — אולי שדות הנפט הכוויתיים.

„בידי ישראל אין ערובה, שתוכל לשמור על עוצמתה הצבאית בפני שכניה החרוצים בכיבושה ובהשמדתה. הסיכוי היחיד הוא בשלום, כי תתקיים האפשרות שהזמן יביא לשינוי. המפתח הוא במציאת מנהיגים ישראליים וערביים בעלי חזון מספיק, כדי להרחיק לכת וליטול את הסיכון עם הסיכוי.

רגש התעלות

פאריס בוהאפה, דובר הוועדה הערבית־אמריקנית למניעת אפלייה אומר, שתגובת הממשל האמריקני (למעשי ישראל בשטחים) היתה הססנית מאוד. אם ארה"ב לא תפעיל לחצים כלכליים ומדיניים על ישראל לפתוח במו"מ — תמשיך ישראל להאמין שאיננה צריכה לעשות כך... ויעמיק שיכנועם של הפלשתינים שארה"ב, גם היא, אויבתם.

„תגובת הערבים האמריקנים לאלימות (הישראלית) היתה צפויה. הם זועמים. אולם, מתפתח גם רגש נוסף. אנשים רבים כועסים, שילדים אלה נהרגים. קיים רגש אמיתי של צער, המעורב ברגש של התעלות, שפלשתינים מוכיחים אומץ וגבורה בפני כוח צבאי עצום. בעוד שאש"ף לא רוצה שמעשי האלימות יימשכו, אין מנוס מהרגשת הערצה מסוימת כלפי ילדים אלה. וזוהי התקוממות ראשונה של דור פלשתיני מיוחד מאוד, אשר נולד וגדל תחת הכיבוש הישראלי. ההתקוממות מוכיחה, שבני הדור הזה אינם מוכנים להשלים עם מדיניות הדיכוי שאותה הם מכירים מיום לידתם.

„הרעיון, שמאחורי ההתפרעויות עומד אש"ף, הוא מגוחך. אש"ף רק מצטרף לאירועים. זהו מרי עממי במשמעותו האמיתית ביותר. זה לא ייעלם. לפני חודשיים היתה המצבה באיחוד. עתה נדלק הפתיל".

ההרצאה שלא שמענו

טענת „סוב יודיצה" מנעה הרצאה, שיכלה אולי לעמוד במרכז הכנס על חופש העיתונות ובטחון המדינה, שנערך בסוף השבוע באוניברסיטה העברית — „סודות האטום וחופש הדיבור: מקרה ואנונו" של פרופ' רות גביזון, שגם מעזה לחלוק על מוסכמות קדושות ■ מהאמריקנים, שהיו שם, אפשר היה ללמוד שיעור אחד חשוב

חנה אינש־הורביץ

„סודות האטום וחופש הדיבור: מקרה ואנונו" הוא שמה של ההרצאה שלא שמענו, בכנס על חופש העיתונות וביטחון המדינה, שנערך באוניברסיטה העברית בירושלים. לפרופסור רות גביזון, שהייתה אמורה לשאת את ההרצאה הזאת, נאמר מטעם פרקליטות המדינה, שדיון בנושא זה יפר את כללי ה„סוב יודיצה" (ראה משבצת).

פרופסור גביזון, משפטנית מבריקה, סיפרה לבאי הכנס, שכאשר תיכננה את הרצאתה, הניחה שעד מועד הכנס, משפטו של ואנונו כבר יסתיים. גביזון הוסיפה, בחיוך, כי שקלה להקדיש את הרצאתה לנושא השימוש בכללי ה„סוב יודיצה" בישראל, במקום לשוחח על הנושא המתוכנן. אבל, לא זאת עשתה: היא הרצתה על „היבטים של חופש העיתונות ועניייני אטום", מבלי להתייחס לואנונו.

חשד קל מתגנב ללב, שמא טענת ה„סוב יודיצה" הייתה תירוץ למנוע התייחסות לפרשה, שהיא הדוגמה המובהקת לקונפליקט בין חופש העיתונות לבטחון המדינה בישראל. האם הפרקליטות לא יכלה להניח, שפרופסור גביזון לא תחרוג בהרצאתה מגבולות המותר?

מונח מעורפל

למה בעצם מתכוונים, כשאומרים „סודות אטום"? — שואלת גביזון, כשהיא כופרת בעיקר: „כשאומרים „סודות" — מעצם ההגדרה משתמע שזה פגום לגלות משהו על העניין, כי סודות אסור לגלות. אבל מי בעצם מחליט שאלה בכלל סודות?" היא מעזה לחלוק על מוסכמות קדושות ואומרת אפילו, שגם „ביטחון לאומי" הוא מונח מעורפל, וצריך לבחון אותו ולשאול, תפיסתו של מי היא הקובעת. ההגדרה היא חשובה, מפני שרק לאחר שנחליט שמטרה מסוימת היא רצויה, יהיה מקום לאפשר למימשל לעשות את הדרוש כדי להשיגה. כך לדוגמא, בעניין הצלת יהודי אתיופיה היה קונצנזוס לאומי, שהמטרה היא רצויה וחשובה, ולכן נקיטת סודיות בכל הנוגע ל„מבצע משה" הייתה במקומה. אבל, כאשר אין הסכמה לאומית לגבי המטרות, כמו ביחס לשאלה, אם יש צורך בפיתוח נשק אטומי, עלול מסך הסודיות לאפשר יצירת עובדות בשטח — בלתי הפיכות — בנושאים שהם שנויים במחלוקת. בשעתו, מספרת גביזון, מדענים התפטרו עקב חוסר היכולת להביא את הנושא לדיון גלוי. זה דבר חמור. אין לשלול מאזרחים את זכות ההשתתפות בתהליך קבלת ההחלטות בעניינים שהם בעלי חשיבות לחייהם.

הזדמנות מתמשכת להשפיע

בעוד שדבריה של פרופסור גביזון שיקפו טפח מלבטים שישראל מתמודדת איתם, במלחמתה לשמור על רמה ראויה של חופש העיתונות והביטוי, כשהיא עומדת במאבק מתמיד על ביטחונה הלאומי — דבריהם של כמה מן המשתתפים האמריקניים, נשמעו כבלתי רלבנטיים למציאות שלנו. שופט בית־המשפט העליון בארה"ב, ויליאם ג'י. ברנאן אומר כמין איפכא מסתברא אקדמי, כי דווקא ישראל צריכה להיות „אור לגויים" בשמירה על זכותו של האזרח לקבל מידע בעיתות חירום ומלחמה ואת, משום שלבתי־המשפט שלה יש מספיק הזדמנויות „להתאמן" ביישום עקרונות אלה. האמריקנים, מספר השופט בגילוי לב, לא כל־כך הצטיינו בכך כשהם היו במצוקה ביטחונית. כך היה מראשית ההיסטוריה האמריקנית, ועד העת האחרונה: במלחמת העולם השנייה נעצרו כ־120 אלף אזרחים אמריקנים ממוצא יפאני והושמו במחנות ריכוז, בחשד שהם מעבירים מידע לאויב. בתקופת החרדה מפני השתלטות הקומוניזם בארה"ב, השתולל הסנאטור ג'ו מקארתי באין מפריע. אפילו בתקופת המלחמה באי גרנדה, מנע המימשל האמריקני סיקור עיתונאי. כל החששות האלה התבררו אחר־כך כחסרי־יסוד. אבל, מסביר השופט, אצל האמריקנים תקופות החרדה או ההיסטריה הבטחונית היו קצרות יחסית ומעטות. כשהעניינים היו מגיעים לבתי־המשפט, הם אמנם היו קובעים כי לא היה מקום לגזירות. וכי חופש העתונות וזכויות האזרח חייבים להישמר, אבל אז זה לא הועיל לגבי תקופת החירום שכבר עברה, וזה גם לא החזיק מעמד עד תקופת החירום הבאה, שהתרחשה אחרי תקופה ארוכה, ושבה שוב היו מוטלות הגבלות קשות על חופש העיתונות ועל זכויות־אזרח אחרות. בניגוד למצב בארה"ב, לבתי־המשפט במדינת ישראל — שתמיד הייתה נתונה במצב חירום, וככל הנראה גם תמשיך להימצא במצב זה גם בשנים הבאות — יש הזדמנות מתמשכת לפסוק ולהשפיע על שמירת ערכים אלה „בזמן אמיתי". לכן, השופט ברנאן חושב, כי על בתי־המשפט שלנו להוות דוגמא בפסיקה מתקדמת בנושא זכויות האדם בכלל וחופש העיתונות בפרט.

הרחיקו לכת יותר נשיא חטיבת החדשות ברשת הא.בי.סי., לאורנס גרוסמן, והפרקליט פלויד אברמס, המומחה האמריקני בה"א הידיעה לנושאי חופש העיתונות והדיבור. שני מרצים אלה סטו מהנוסחים המוכנים של נאומיהם, והביעו הסתייגות מדברי הנשיא הרצוג ושר המשפטים שריר בערב הפתיחה של הכנס, שהצביעו על נזק שנגרם למדינה במקרים מסויימים, כתוצאה מפעולותיהם של אמצעי התקשורת. „חופש עיתונות איננו פוגע באינטרס הלאומי", אומר גרוסמן בהחלטיות: ואברמס מוסיף ומזהיר: „אל תעזו אפילו לחשוב על הגבלת החשיפה העיתונאית."

אלה אנשים נכבדים ובעלי שם, וגם — לפחות במקרה של אברמס — ידידים קרובים ונאמנים של מדינת ישראל. עם זאת, כהצהרותיהם יש לפחות משום תמימות, וגם חוסר התמצאות מספקת בבעיותיה של ישראל. הסטנדרטים האמריקניים אינם מתאימים לנו. שאלות הביטחון הלאומי שלנו הן אמיתיות והן בנפשנו, והתשובה להן צריכה להינתן רק מתוכנו, בדרך של התמודדות יומיומית, קשה וכנה, עם בעיות שהמשפט האמריקני מעולם לא נאלץ להתנסות בהן.

הבחנה חשובה

נושא אחר לחלוטין, הוא השימוש לרעה של השלטון בסמכותו, כשהמשפטנים האמריקנים מזהירים מפני ניצול התואנה של שמירה על בטחון המדינה על־ידי המימשל, לשם הסתרת עובדות מביכות, חוסר יעילות, שחיתות או פגעים רעים אחרים, שהוא מבקש למנוע את גילויים — כדאי שנקשיב להם. אלה דברים הנכונים לכל מדינה ולכל מימשל, וצריך לתת להם תשומת־לב מיוחדת דווקא במדינה שבה שאלת הביטחון הלאומי היא בעלת חשיבות מתמדת, כמו ישראל. כי כאן מדובר לא בקביעת עדיפויות בין ביטחון לאומי לבין חופש עיתונות, אלא בשימוש לרעה בתירוץ של בעיות ביטחוניות, כדי למנוע מהציבור מידע שהוא זכאי לקבל אותו, ושהמימשל — מטעמי נוחות אנוכיים, לעיתים פוליטיים ולעתים אישיים — מעדיף להסתיר אותו. ההבחנה בין שני השיקולים האלה היא לעתים קשה, אבל היא חשובה עד מאוד.

אפשר לקיים חופש עיתונות מבלי לפגוע בביטחון. לשם כך על המימשל להימנע מהטלת מיגבלות שאין להן הצדקה ביטחונית אובייקטיבית, ועל העיתונאים מצידם להימנע מלהיטות־יתר של פרסום בכל מחיר.

פרופ' רות גביזון. כופרת בעיקר

שימוש לא מתאים

עיקרון ה„סוב יודיצה", שהוכנס לישראל על־ידי השלטון המנדטורי, נקבע לפני שנים רבות באנגליה, ומשמעותו — איסור לדון ולהביע דעה בפומבי בנושא שנמצא בפני בית־משפט. מטרתו הייתה למנוע השפעה על שופטים־מושבעים. כיום, כמעט שאין מפעילים עיקרון זה באנגליה ואף בארה"ב, בה נהוגה שיטת המשפט האנגלית.

השימוש בכלל זה בארץ, בה השופטים הם משפטנים מקצועיים, היה בלתי מתאים מלכתחילה. אבל, האיסור עודנו בעל תוקף בישראל. ויש מקרים בהם הוא מופעל. לאחרונה הואשמו שני עתונאים בעבירה על איסור זה.

האוטובוס התבלבל והנשיא עוכב

אולם הסנאט באוניברסיטה העברית המה קהל מפה־אל־פה. בין הנוכחים היו נשיא בית־המשפט העליון מאיר שמגר, שופטים עליונים, נשיאים לשעבר של בית־המשפט העליון: דמויות מן הפנתיאון המשפטי של מדינת ישראל, וביניהם — השופט אגרנט, השופט לנדאו, השופט עציוני, יושב־ראש מועצת העתונות ד"ר יהושע רוטנשטרייך, יועצים משפטיים לממשלה בעבר, בכירים במשרד המשפטים, פרופסורים מן הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית, עורכי־דין, אנשי תקשורת: הם ורעיותיהם — קהל שכבר מורגל ושמח להיפגש בצוותא באירועים מהסוג הזה.

פתיחת הכנס התאחרה. מישהו טען, כי ממתינים לנשיא הרצוג, אחר מוכן להישבע, כי ראה אותו בבניין לפני כמה דקות. התעלומה גברה: למי ממתינים? לפתע הגיעה לאולם שורה ארוכה של נכבדים. הם יושבים במקומותיהם. אחר כך מושלך הס באולם. הקהל קם על רגליו. נכנס נשיא המדינה, אחריו שר המשפטים, ופמליותיהם בעקבותיהם.

הכנס נפתח. יושב־הראש, פרופסור שמעון שיטרית, מתנצל: „האוטובוס עם האורחים האמריקנים תעה בשבילי הר הצופים, ולא מצא את דרכו אל האולם. תארו לעצמכם עד כמה לא נעים היה לי לעכב את נשיא המדינה במשרדי, כל הזמן הזה".

פרופ' זמיר והשופט שמגר בכנס, השבוע צילום: ירון קמינסקי, „הרשת"

בטן הומייה וידי נץ

במהלך רוב ימי ההתפרעויות בשטחים היו שני מנהיגי המערך, פרס ורבין, ברדום ובצפון אמריקה. פוליטיקאים ישראלים אינם מכובזים יותר מדי זמן במולדת. שר החוץ ושר הביטחון לא מצאו לנכון, מסיבות מובנות, לקצר את מסעותיהם. ביקורם בברזיל ובארה"ב היה חיוני מאוד, כפי שהבינו כולם בארץ. מסיבה זו ביקרו אותם השבוע בחריפות רמון, נמיר וגור.

בהעדרם של שני המנהיגים נותר כל המגרש הפוליטי הבין־מפלגתי בידי הליכוד. ואכן, שמיר וקופמן, אריק שרון ועוזי לנדאו ניצלו את המציאה. בנימוקים כמו־פטריוטים, בטיעונים לאומניים, בהשתלחות אנטי־ערבית — הם תקפו שוב ושוב את דוקטרינות השלום, את הוועידה הבינלאומית, את הפייסנות־כביכול של המערך.

ובמערך לא היה מי שיגיב. עוזי ברעם ניסה. בהצלחה מוגבלת. לנבון כבר מזמן לא מתייחסים ברצינות גם במערך. מוטה גור, לאחר התבוסה לדיניץ ולזווילי, לא מצא עדיין את מקומו. רפי אדרי יודע לדקלם רק דברים של אחרים.

כששבו פרס ורבין לישראל, בתחילת השבוע, השתנתה התמונה הבינמפלגתית מן הקצה אל הקצה. שוב עלה המערך על המפה. החל מיום שלישי העיתונים לא חדלים לדבר על פרס ורבין. יש בעל־בית ויש תשובה במערך. אז רמון, נמיר וגור בכל זאת צדקו.

הטאקטיקה של פרס ורבין היום ברורה. במצב עדין שכזה, כאשר הרצועה והגדה בוערות, וגם בנצרת יש אש, עדיף לחשוף ידי נץ: הליכוד פטריוט, אנחנו לא פחות פטריוטים ממנו. הליכוד מרבר על דם ואש, אנחנו נרכב על אגרוף ברזל. לפיכך, אין זה פלא כי הראשונים שבאו ללחוץ את ידו של רבין, לאחר נאומו בכנסת ביום רביעי, היו אנשי התחייה. אבנר שאקי (מפד"ל), אויב גדול למערך, אף שיבח את רבין מעל לדוכן הנואמים. מקרה חריג במקומותינו.

פרס ורבין דיברו השבוע באותו קול. המשימה הראשונית והמרכזית שלנו היום, היא להחזיר את השקט והביטחון לשטחים במהירות האפשרית ובצורה הנבונה ביותר. הממשלה צריכה לפעול בצוותא. הימים ימי חרום.

בישיבת סיעת המערך בכנסת ביום שלישי, קראו פרס ורבין לעמיתיהם הח"כים: הניחו כרגע לחשבונאות שלנו עם הליכוד. יש לנו מה להגיד להם, איננו חוששים משמיר, ארנס ושרון. יש לנו בטן מלאה נגדם. דרכנו המדינית שונה משלהם. אנחנו רואים אור בקצה המנהרה. אבל עכשיו, זה לא הזמן. כשהחיילים יחזרו הביתה, כשיהיה שקט בשטחים, אז־אז נחשוף את אגרופנו, אז־אז נחסל את החשבונות איתם.

הגישה הזו הפכה לקו המוביל של המערך, בימים האחרונים, למרות שלא נערכה עליה שום הצבעה פורום קובע כלשהו של המפלגה. היחיד, עד כה, שהסתייג ממנה היה חיים רמון. כשיורים, התלונן, אומרים לנו שבו בינתיים בשקט, כי יורים. וכשלא יורים אומרים לנו, תראו שקט שם בשטחים. אז למה אתם מעוררים מתים מריבצם. אנחנו צריכים להילחם על דרכנו המדינית, אנחנו צריכים להילחם בליכוד, יום־יום ושעה־שעה, כשיורים וגם כשלא יורים.

תקדים הלל

שלמה הלל. מעשה חמור

שלשום חילק חיים הנגבי, מזכיר המתקדמת בכנסת, הודעה לעיתונות של סיעתו. בכותרת נאמר: „שר הביטחון שיכור..." (שלוש הניקודות במקור מ.ב.), וכן „ח"כ מיעארי, מתום הנאום שלא נואם, בעקבות סילוקו מאולם המליאה". בגוף ההודעה נאמר: „שר הביטחון מסר היום נתונים כוזבים על מספר ההרוגים הפלשתינים בשטחים הכבושים. הוא אמר שיש עד כה 21 הרוגים ובידי רשימה שמית של 29 הרוגים... אין מנוס מלהכריז ברבים על מה שיודעים כל העיתונאים וכל באי הכנסת. השר הזה שיכור — שיכור מכוח, שמורדך על־ידי חולשת הדעת. אחרת אי־אפשר להבין נתונים כוזבים, הכחשות ריקות, וחשוב מכל אלה: חשיפתה של האוכלוסייה הפלשתינית לנוהגים של ירייה על מנת לפגוע".

ההודעה הגיעה לידיו של יו"ר הכנסת. הלל, בצעד נדיר מאוד בהיסטוריה של הפרלמנטריזים הישראלי, החליט להרחיק את הנגבי מהכנסת. מקורביו של הלל טענו, כי קיצפו יצא כנגד הביטוי „שר הביטחון שיכור".

דרך אגב, ההחלטה להרחיק את הנגבי, נתנה ל„שר הביטחון השיכור" תהודה אדירה, יתכן שבכל העולם הדמוקרטי.

ביום רביעי, לפני תשעה ימים, אמר יוסי שריד במליאה, כי „הארץ בערה ונירון קיסר (אריק שרון. מ.ב.) עלה על גג ביתו החדש ברובע המוסלמי שבירושלים וניגן בכינור. הארץ בערה ובערה והוא ניגן וניגן. ויחד איתו היו על הגג עוד 300 חנפנים, מלחכי פנכה, צבועים, הרפתקנים, אופטורוניסטים, שוגים בהזיות ומוכי ירח. רוח רעה, רוח עוועים, רוח של ביעותים ותעתועים עברה במיתרי הכינור האפוקליפטי הזה כדי להרעידם למנגינה של טרוף".

אחד מ־300 אורחיו של שרון היה רה"מ, יצחק שמיר. חנפן, מלחך פינכה, צבוע, הרפתקן ומוכה ירח — מכנה אותו יוסי שריד. מיכל רפאלי, מזכירת ר"צ, מילאה את תפקידו, וחילקה את הודעת שריד לכתבים. הלל לא שלח אליה את קצין הכנסת. מיכל לא הורחקה מהבית. היא לא ספגה אפילו אזהרה.

המעשה שעשה שלמה הלל חמור ביותר. הנגבי, כמו כל מזכיר סיעה אחרת בכנסת, ממלא תפקיד פוליטי. הוא מרגיש, ובצדק, מחויבות לכל שליחות שמטילים עליו הח"כים שלו. הוא איננו רוצה, איננו רשאי, ואיננו יכול, לצנזר את הח"כים שלו. „רבין שיכור" — קבע מיעארי ולא הנגבי. הלל היה רוצה להרחיק מהכנסת את מיעארי. את זה הוא איננו יכול.

הלל השתמש, שרירותית, בכוח שהמחוקק נתן בידיו, כדי לפגוע בפעילות הלגיטימית של סיעה בכנסת. זהו תקדים מסוכן. במיוחד בדמוקרטיה הישראלית השבורה.

המאיר של כהנא

„אני רוצה לברך את חבר־הכנסת מאיר כהן־אבידב, על שהצטרף היום לתנועתו של מ. כהנא", אמר השבוע בכנסת ח"כ אהרן נחמיאס.

מאיר כהן־אבידב הוא סגן יו"ר הכנסת מטעם הליכוד. אהרן נחמיאס הוא סגן היו"ר מטעם המערך. בעבר הוא נבחר על־ידי עיתונאי הכנסת לח"כ המנומס. השבוע זכו אותם עיתונאים בחוויה נדירה, סגן־יו"ר אחד תוקף בפומבי סגן־יו"ר שני.

על מה יצא קיצפו של נחמיאס? מדוע רתח הח"כ הסימפטי מצפת?

השבוע פרץ מאיר כהן־אבירב חרם של 119 ח"כים, טאבו של כל סיעות הכנסת, על גדול הפאשיסטים בבית — מאיר כהנא.

אין ספק. אירועי הימים האחרונים בגדה, ברצועה ובתחומי הקו הירוק הגבירו את כוחם של כהנא וכ"ך לא רק ברחוב, לא רק בעיירות הפיתוח ובמוקדי העוני. גם בכנסת כהנא ועוזריו מרגישים נוח יותר. אפילו אנשים מתונים, כדרך־כלל, נתפסו בלהט האירועים האחרונים לרעיונות קיצוניים. מיכה חריש, בישיבת סיעת המערך בכנסת, הציע לחבריו לנתק כל קשר עם חר"ש והמתקדמת. אורה נמיר, מיוני המערך, התלוננה אצל יו"ר הכנסת, כנגד כרוז שיטנה, לדעתה, של המתקדמת.

מאיר כהן־אבירב נחשב, זה שנים, אחד מקיצוני־הקיצונים בליכוד ביחסו לערבים. „מאז ותמיד לא האמנתי שניתן לחיות בדו־קיום יהודי וערבי", התוודה בכנסת. עם זאת, גם כהן־אבידב לא העז מעולם לחצות את הקווים לכיוון כהנא. אולי בשל הזסכם העל־מפלגתי בכנסת, אולי בשל תוארו המחייב, סגן־יו"ר הכנסת.

בימיה הראשונים של הכנסת האחת־עשרה סוכם, על דעת כל סיעות הבית, כי כהנא הוא ח"כ המוקצה מחמת מיאוס. סוכם, שלא לשתף עימו פעולה בשום נושא. הוחלט, כי כל הסיעות ינטשו את המליאה כשכהנא עולה לנאום. כמו כן, סוכם שלא להתייחס — להצעות האי־אמון שלו ולהצעותיו לסדר היום.

החרם נשמר, עד היום, בדרך־כלל. רק במקרים בודדים שברו מספר ח"כים את החרום, אולם אז איש לא התרגש, שכן דובר בח"כים מן השוליים החרדיים־ימניים של החברה הישראלית (ורדיגר,

מאיר כהן־אבידוב: „הגיעה שעת האמת"

בן־שמעון, יוסף, וולדמן). המקרה של כהן־אבידב שונה. אומנם הוא ימני קיצוני, אומנם גם הוא דתי. אולם הוא סגן־יו"ר הכנסת. הוא חבר במפלגה ציונית. הוא שייך למפלגת השלטון, למפלגתו של ראש־הממשלה.

בעבר איש בכנסת, פרט לסדרנים, לא הקשיב לאי־אמון של כהנא. בעבר איש מהח"כים לא נראה במליאה בעת שכהנא דיבר ואיש גם לא ניצל את זכותו להשתתף בדיון שיזמה כ"ך. כהן־אבידב שבר את כל הטאבויים הנ"ל, ללא כל היסוס: „רבותי, הגיעה שעת האמת" הוא קבע.

„את כהנא מחרימים ולא משתתפים בדיונים שלו, אבל את מיעארי ותופיק זיאד, שהצהירו אתמול על הולדתה של מדינה פלשתינית, לא מחרימים. איתם יושבים ומדברים. חברי הכנסת, כל עוד לא יוחרמו אלה, אני אשתתף בכל דיון של כהנא". חד וחלק. נמצא חבר לכהנא.

הנחתת שרון מלמעלה

בתנועת החרות בירושלים, גדול סניפי חרות בארץ, שוררת מבוכה נוראה. צרה גדולה מקרבת את עצמה, באלגנטיות, לסניף. מחנה רובי ריבלין ומחנה יהושע מצא, אכולי השינאה, המריבות והמחלוקות הפנימיות, נבוכים הפעם בצוותא. היאך מקדמים את הסכנה הנוראה?

לא. הסכנה איננה עוזי ברעם, וגם לא טדי קולק. לא. הסכנה איננה הבחירות ההולכות וקרבות לכנסת וגם לא הבחירות העומדות בשער לעירייה. גם לא ההדחה הצפוייה לאחדים מראשי הסניף, מתפקידים בכירים מאוד כהסתדרות הציונית ובסוכנות היהודית.

אז מהי, לכל השדים והרוחות, הסכנה הכל־כך נוראה ואיומה?

ובכן, אריק שרון הודיע לראשי ירושלים, כולל חיים קורפו ואהוד אולמרט, דן מרידור וד"ר בן־אלישר: אני מצטרף לסניף שלכם, פנו לי דרך.

רבים תמהו, מדוע באו כל ראשי הליברלים לחנוכת ביתו של שרון בזובע המוסלמי בירושלים, ואילו רבים מראשי חרות בארץ ובבירה נעדרו מהטכס הפומפוזי? התשובה ברורה. הליברלים, ממשפחת חסרי החוליות, יכולים להרשות לעצמם לקפץ על־כל החתונות. בחרות גם לא אוהבים את שרון וגם חוששים ממנו. כעת מתמקד הפחד בירושלים. ולא בכדי.

לאחר שהודיע שרון לראשי חרות כבירה, כי בדעתו להיות חבר פעיל בסניפם, הזדרז השר־הגנרל לספר, כי בד־בבד בדעתו לפתוח בירושלים, כדרכו, גם פעילות עצמאית. עוד טרם הספיקו ריבלין־מצא לעכל את בשורות האיוב, וכבר הונחתה עליהם בליסטרא נוספת. שרון הודיע, כי ב־10.1.88 בערב הוא יקיים, בישיבה ליד הכותל המערבי, מפגש של כל חברי מרכז חרות מירושלים ומסביבותיה, וכן מיו"ש.

זה מה שמכונה: הנחתת שר מלמעלה. ללא ידיעת ראשי הסניף, ללא תיאום איתם. קלאסיקה שרונית אופיינית. מטרת הפגישה — „החלפת דעות". וכדי שלא יהיו אי־הבנות, מיהר שר המסחר והתעשייה להבהיר, כי „אעשה כמיטב יכולתי כדי שסניף ירושלים יזכה בעתיד לתשומת־לב מירבית".

כאילו שמישהו ביקש ממנו משהו.

נו, נו. נראה, כי נוכח הסכנה המשותפת, יתרחש בירושלים חזון אחרית הימים. מצא וריבלין ישתפו פעולה.

במקביל לחבר החדש שרון, הצטרפו לסניף חרות בירושלים שני הבנים האבודים, התאומים הרצל ובלפור חקק. האחים־המשוררים שבו, כהגדרתם, הביתה, אחרי כתשע שנות גלות בתחייה. משפחת חקק עזבה את אמא־חרות בשל הסכמי קמפ־דיויד. היא שבה למפלגה הגדולה בגלל הפילוג התחייה־צומת, וגם כיוון שחזרה להאמין בעדיפותם של גופים גדולים.

את האחים חקק, בניגוד שרון, קיבלו בירושלים בחיבה. מקווים, כי הם בכוונת הסנונית הראשונה, המבשרת נהירה־נהירת מהתחייה לאמא הגדולה, החזקה, החמימה. בינתיים שולבו האחים לבית חקק במערכת של בטאון חרות בירושלים. במה לכתיבה תהיה להם.

רובי ריבלין. מתבונן לאחרית הימים

מילון שימושי

מרי אזרחי או ...

במשך שבועות אחדים רעשה הארץ בעקבות ההומות בשטחים, שכבשה ישראל במלחמת ששת־הימים. כ־20 איש נהרגו כתוצאה מירי של כוחות הביטחון על מפגינים. בארץ התעורר ויכוח, האם מדובר ב„מרי אזרחי". הגורמים הרשמיים לא הסכימו להגדרה של „מרי אזרחי", והם משתמשים בשפה אחרת, מדברים על „הפרות סדר", ועל „גל" של מהומות העומד להירגע.

מהו מרי אזרחי? מרי אזרחי הוא התארגנות של אזרחים כנגד השלטון. מרי אזרחי איננו מלחמת־אזרחים. מלחמת אזרחים היא מלחמה בין שתי קבוצות אזרחים, באותה מדינה, אחת כנגד השנייה. „מרי אזרחי" גם איננו מהפכה. מהפכה היא נסיון של קבוצת אזרחים לשנות את המשטר, או לפחות להחליף בכוח את השלטון.

מרי אזרחי הוא מאבק של קבוצת אזרחים כנגד השלטון, כדי לשנות את המציאות בעניין מסוים. בפולין למשל, קמה תנועה בשם „סולידריות", שמטרתה היתה להביא באמצעות מרי אזרחי לייתר חופש ושוויון בפולין, ולאפשר תנאים טובים יותר לפועלים. התנועה הזו נכשלה בינתיים בהשגת מטרותיה. בהודו, לפני ארבעים שנה, עורר מהטמה גאנדי תנועה המונית, שבעזרת מרי אזרחי הביאה ליציאת השלטון הבריטי מהודו. בשני המקרים היה מדובר בתנועה המונית, באמצעים חריגים (שביתות־ענק, הפגנות ומהומות), ובפעולה לאורך זמן. משלושת הבחינות האלה עדיין מוקדם לומר אם האירועים בשטחים מבטאים מרי אזרחי. עם זאת, נראה שהפעם היו סימנים לכך. האירועים היו חריגים מהרגיל באופיים, נמשכו זמן רב יותר, לא יום־יומיים אלא שבוע־שבועיים, וכללו המוני אנשים, ולא קבוצות קטנות.

בכל מקרה, הנסיון להמעיט מערך האירועים על־ידי מלים נקיות ויפות כמו „הפרות סדר", כאילו מדובר בילדים המפריעים בכיתה, בהחלט ממעיט מחשיבות האירועים. הפעם מדובר בהרבה יותר מ„הפרות סדר".

רמי דיצני

משירי ארץ אהבתי

שיר לבנים לבונים הידד!

(פִּזְמוֹן־זֶמֶר בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים דּוּ־מִקְלַסִיִּים)

קְטִינִים בְּנֵי שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנִים בּוֹנִים שְׁכוּנוֹת לְשַׁאֲנַנִּים.
מְגַלְגְּלִים טַבַּק פִּיתִי. מְקַלְּלִים קְצָת מְעַשְּׁנִים.
יוֹרְקִים אֶל הַבֵּטוֹן הַמּוּזָן. סוֹתְמִים צִנּוֹר־כִּיּוּב
כְּשֶׁמַּשְׁגִּיחַ קַבְּלָן —
בּוֹנִים כְּדֵי לְהָרֵס. בּוֹנִים חַסְרֵי אוֹנִים.

כִּי אֵין־אוֹנִים וְאֵין־אוֹנִים כִּכְאֵב בְּכֹחַ־הַשְּׁלֵמָה
בְּחֹמֶר־הָאֶבֶן־וּלְבֵנִים נִבְנִים הַבִּנְיָנִים וְכֵן־קוֹמָה
בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל־שֶׁלָּנוּ־הַשְּׁלֵמָה —
וּפְטִישֵׁי־אֲוִיר דּוֹפְקִים דּוֹפְקִים וּפוֹקְקִים מְלֵאֵי־חֵמָה.

וּבְשׁוּרוֹת מִלְיוֹן פְּלָאחִים. אַלְמָה עוֹר־אַלְמָה —
כָּל גּוּשׁ וְגוּשׁ שֶׁל אֲדָמָה נִשְׁמַר לוֹ אֱמוּנִים!
בּוֹנִים קְטִינִים בְּנֵי שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה. בּוֹנִים שׂוֹנְאִים
בּוֹנִים —
אֶת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל־שֶׁלָּנוּ־הַשְּׁלֵמָה בּוֹנִים.

חַכּוּ נִגְדַּל קְצָת בְּשָׁנִים — אָז נְפוֹצֵץ תִּ־בִּנְיָנִים
בְּכָל עָרֵי הַמִּסְכְּנוּת שֶׁכָּאן נִבְנוֹת בְּלֵב הַמִּשְׁטָמָה —
וְאֶבֶן תַּחַת אֶבֶן. מַהֲלֻמָּה מַהֲלֻמָּה.
עוֹד נְרוֹצֵץ אֶתְכֶם כֻּלְּכֶם כָּאן בְּאַרְצֵנוּ־הַשְּׁלֵמָה!

יש לי דיבור איתך

אני מחכה לתשובתך!

לחברי, תלמיד התיכון היהודי שלום!

קשה לי לפנות אליך השבוע אחרי כל המקרים הקשים שקרו בו. אבל דווקא השבוע הרגשתי שאני חייב. אני נרגש ועצוב כאילו הכל קרה לי באופן אישי. כאילו כל ההרוגים הערבים נהרגו בכפר שלי. עצוב לי מאוד — אולי לא תאמין — לשמוע גם על פגיעות של ערבים ביהודים. אני נגד כל מעשה כזה, ולא רק אני אלא רוב חברי ורוב התושבים בכפרי.

ואני מאמין שזה המצב גם בכפרים ערביים אחרים בישראל. אבל כשנהרג ערבי — אצלנו או בשטחים, אני מרגיש כאילו נהרג אחי, כי כל ערבי, בעזה, בג'נין ובחברון הוא אחי. ואני מרגיש מושפל יחד עם כל אחי אלה, בגלל התנהגות המשטרה הישראלית אליהם. הרי אפשר להבין את הרצון שלהם לעצמאות. אפשר להבין גם את הכעס שלהם, בעיקר אחרי מעשים שהם מבינים אותם כהתגרויות, כמו תאונת־שרשרת ליד עזה, או כמו הדירה „החרשה" של אריאל שרון בירושלים המזרחית.

אני לא מצדיק את ההתפרעויות, גם אחרי הדברים האלה, אבל אני חושב שההתנהגות התוקפנית בשטחים כמו בתוך ישראל, שייכת למיעוט קטן, שאפשר להשתלט עליו גם בלי נשק חם. אסור לדעתי שהמשטרה תגיב בקיצוניות כמו שהגיבה, זה רק מעורר זעם נוסף. אצלנו בכיתה, למשל, בלי קשר לוויכוחים הפוליטיים, שיקח עוד זמן עד שיימצא להם פתרון, כולם כועסים ראשית ובעיקר על המישטרה. ואני רוצה להביא דוגמה מנוגדת להתנהגות הרגילה שלה ממה שקרה בכפר שלנו אתמול. מעט מאוד אנשים, כולם עבריינים מוכרים, התקבצו אצלנו, בנפרד משאר התושבים, והציתו צמיגים ושרפו מכונית והמשטרה לא התערבה. ורק טרקטורים של המועצה הזיזו את המכונית הבוערת מאמצע הכביש.

אני חושב שזאת צריכה להיות הדרך. כאילו לעמוד קצת מהצד ולחכות עד שהכל יירגע מעצמנו. אפילו אם תהיה בזה אי־נעימות איזו שהיא כמו הימנעות מנסיעה בדרכים מסוימות במשך זמן מסוים. מוכרחים להביא להפוגה עכשיו. המשטרה מוכרחה לשנות את היחס. אחרת, אם שום דבר לא ישתנה, הכעס והעצב רק יגדלו ויחמירו, ואז איך נוכל לחיות פה ביחד?

אני נולדתי וגדלתי בישראל. שורשי וביתי — לטוב ולרע — נמצאים בארץ הזאת. גם כשתקום מדינה פלשתינית, אשאר פה כאזרח ישראלי. לכן חשוב לי כל־כך להתמודד על חיינו המשותפים — שלך ושלי — וכאן אני פונה לאוזנך הקשובה ומצפה לתשובתך, לדבריך אלי.

תלמיד כתה יב', טייבה

נילי ח'ורי — אלג'ש

نيلي خوري – الجش

יש דיבור

עמלה עינת

יש דיבור על דיבור

מספיק דיבורים

בפעם הקודמת חולק המדור „יש דיבור על דיבור" (מדור זה ממש) לשני חלקים שווים בגודלם ובאופיים. הראשון, שנפרש על כמעט מחצית מהקטע כולו, נסוב על דיבורים בעלמא, ואילו השני כנ"ל (כמו הבדיחה עם הפרות*).

למה בכל זאת אני מפריד ביניהם? כי במעבר בין שניהם כתבתי משהו כמו: „טוב, מספיק עם הקשקושים, בואו נעבור לתכל'ס", ורציתי להתחיל לכתוב על „תכל'ס", אבל אז פתאום עלתה לי איזו מחשבה אחרת בראש: „תכל'ס" זה מעשה בניגוד לדיבורים. רק ש„תכל'ס" סותר את מושג הדיבורים חזק בהרבה מאשר המלה „מעשה". המילה „מעשה" נשחקה לגמרי מאז קום המדינה, ואנחנו יודעים שמעשה זה בעצם לדבר באופן מעשי. וזה גרוע יותר מדיבורים, כי יש בכך פוזה של מעשיות. פוזה שלא באה לידי ביטוי במציאות. „תכל'ס" זה ניגוד יפה ל„פלסף", אבל גם מילה זו עוברת תהליך של פוליטיזציה, כך שצריך לחפש מילה חדשה, אחרת נמשיך לא לעשות כלום כל הזמן.

* למי שאינו מכיר, אספר בקיצור: אדם בא לבקר את חברו בכפר ורואה שתי פרות בחצרו: האחת לבנה, והשנייה — שחורה. החבר מתגאה: „זאת השחורה נותנת הרבה חלב". שואל האדם: „והלבנה?" תשובה: „הלבנה גם". החבר ממשיך: „השחורה מאוד נקייה ולא מביאה מחלות". שאלה: „והלבנה?" תשובה: „הלבנה גם".

ראש פתוח

חידות

אחת קצת קשה: מסע במדבר

פרופסור יהושע מהמחלקה לזואולוגיה רוצה לחצות ברגל את מדבר סיני, מבצע הדורש שישה ימי הליכה. הפרופסור יכול לשאת מזון ומים לארבעה ימים בלבד. כמה עוזרים יצטרך לקחת איתו ואיך ינהל את המסע, בהנחה שכל עוזר יכול לשאת מזון ומים שיספיקו לאיש אחר לארבעה ימים, ומובן שאין להשאיר איש ללא מזון ומים במדבר.

ואחת קלה: יורים בכדור

שלושה צלפים יורים לעבר כדור עגול המסתובב בשמיים ופוגעים בו. הכדור מסתובב מהר מאוד ומספיק לעשות מספר סיבובים בין כל ירייה לירייה. מה הסיכוי שכל שלושת הצלפים יפגעו באותה מחצית של הכדור?

שח ודומינו

האם ניתן לכסות לוח שחמט באבני דומינו (כל אבן מכסה שתי משבצות) אם נחתוך מהלוח שתי משבצות קיצוניות אלכסוניות (נניח 1־A ו־8־H)? התנאי הוא שכל משבצות הלוח יכוסו ושאף אבן דומינו לא תבלוט מחוץ ללוח. אפשר או לא? ולמה.

חתול מברווז

זה משהו לאוהדי הרכבה. איך הופכים ברווז (a) לחתול (b)?

"תִּרְאוּ, תִּרְאוּ! עֲרָבִי קָטָן!" אוֹמֵר בָּחוּר אֶחָד מִן הַמִּתְקַהֲלִים סָבִיב.
וְאַחֵר אוֹמֵר: "הָלַךְ לְאִיבּוּד בָּעִיר, הַמִּסְכֵּן. אוֹי וַאֲבוֹי..."
וְהָרִאשׁוֹן אוֹמֵר: "מָה יֵשׁ לוֹ לְחַפֵּשׂ פֹּה? הוּא לֹא צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּאן בִּכְלָל."
"נָכוֹן מְאוֹד, שֶׁיִּסְתַּלֵּק," אוֹמֶרֶת אִשָּׁה עִם סַל בַּיָּד, וּמוֹסִיפָה עוֹד מַשֶּׁהוּ שֶׁאֲנִי לֹא מֵבִין.
"לָמָּה הוּא צָרִיךְ לְהִסְתַּלֵּק? מָה הוּא עָשָׂה?" תָּמִי נִרְאֵית קְטַנָּה, אֲבָל הַקּוֹל שֶׁלָּהּ חָזָק.
"אֲנִי לֹא רוֹצֶה אוֹתוֹ פֹּה," אוֹמֵר הַבָּחוּר הָרִאשׁוֹן. "זֶה הַמָּקוֹם שֶׁלִּי.
שֶׁיֵּלֵךְ לַמָּקוֹם שֶׁלּוֹ, שֶׁיֵּלֵךְ."

מתוך מתנה ליום הולדת; מירה הראל בהוצאת תל.

צבי טימור

כשלון שליטה

אם ניתן להסיק מסקנות על הארועים בשטחים, בהנחה שמישהו שלט בעניינים וכיוון אותם — המסקנה ההכרחית היא שאש"ף, או מי שעמד בראש הארועים בעזה, החזיק את העניינים תחת שליטה. לדוגמה, קשה לייחס רק לצד אחד את העובדה, שבארועים בהם השתתפו רבבות בני־אדם לא נפגע קשות אף חייל צה"ל. ניתן להניח, כי המארגנים — אם היו כאלה — לקחו בחשבון שארוע מסוג זה יזמין תגובה חריפה מצד צה"ל, וניסו להימנע מכך.

הרמטכ"ל דן שומרון מסיק מסקנה הפוכה — שאש"ף היה מעוניין בכמה שיותר הרוגים, ולדעתו, מזה צריך היה להימנע. נראה, כי כוונתו היא ליותר הרוגים ערביים מקרב תושבי השטחים. לפיכך, מספר ההרוגים מקרב תושבי השטחים — מבלי להיכנס לוויכוח על מספרם המדויק — הוא כשלון השליטה של המטכ"ל על כוחות הביטחון.

אם העיקרון שהינחה את הרמטכ"ל היה למנוע ככל האפשר אבידות בנפש משני הצדדים — מדיניות שניתן לברך עליה — אז הוא לא הצליח במשימה. מסתבר, כי שליטתו על כוחות הביטחון היא קטנה יותר מזו של הצד השני על כוחותיו.

יתכן, כי הרמטכ"ל התעורר מאוחר מדי. אולי סבר תחילה, כי ב„זבנג וגמרנו" ניתן לסיים את העניין, כלומר: לא העריך נכונה את תמונת המצב. אם כך על רא"ל דן שומרון ללמוד את הפתגם העתיק: „סוף מעשה — במחשבה תחילה".

גיורא מנור

אחריות בע"מ

לרגל השנה החדשה, והמצב ההולך ומתדרדר בעולם, בארץ־ישראל ו„השלמה", בתנועה הקיבוצית ואצלי בבית — החלטתי להגביל את האחריות שלי עד שנת 2000. מה שמסוגלות לעשות חברות, המייצרות תנורי־אפייה או טוסטרים, גם אני יכול.

ובכן, להווה ידוע לכל מאן דבעי, שלא אקבל על עצמי כל אחריות באשר למצבו של העולם אחרי ה־31 בדצמבר 1999. ומי שזה מדאיג אותו — שיתחיל תיכף ומיד לשנות דברים, כי מתאריך קובע זה ואילך, האחריות תחול, כולה ומקצתה, עליו. כי בעוד 12 שנה, עם כניסת המאה הבאה — אם עדיין אהיה כאן, בעמק הבכא שלנו — ימלאו לי כמעט 75 שנה. די נמאס לי לחוש אחריות, לשבור את הראש מה יקרה לאנושות/לעם היהודי/לקיבוץ שלי בעתיד.

החלטתי על צעד זה לא משום שאני פסימיסט, ומבקש לחמוק ממשפט ההסטוריה. משחר ילדותי התרגלתי להיות במיעוט. כציוני, כאמן, כאדם, כקיבוצניק. לאחרונה — אפילו כמעשן. מעולם לא השתייכתי למפלגת־רוב. כך, שמבחינה משפטית אולי לא חלה עלי כל אחריות לגורל העולם, כי לפחות חלק ממצבו הביש הוא תוצאה מכך, שלא שמעו לי ולא עשו כעצתי.

אבל, לצערי, היותי משולל השפעה מכרעת על מדיניות, כלכלה וכו' לא שיחרר אותי מתחושת אחריות. להיפך, בדרך כלל מי שמהווה חלק בלתי נפרד ממערכת השלטון ומייצג את הרוב המקשקש והדובר, לא חש אחריות אישית למה שנעשה, וגרוע מזה — למה שלא נעשה. הוא משכשך לו להנאתו באמבט הקונצנסוס הפושר, המרדים, ושנתו אינה נודדת בלילות.

תחושת האחריות היא נחלתם של אופוזיציונרים והאנשים הקטנים. כי הגדולים, ראשי הציבור, לו היו אחראים למעשיהם ומחדליהם, היו מתאבדים, מתפטרים או משתגעים לעשרות. זו כמובן שאלה מעניינת, האם היכולת ללכת לישון או לסעוד סעודה חגיגית בעיצומו של מצב קאטאסטרופאלי היא־היא התכונה, המכשירה אדם למשרה מדינית רמה, או שמנהיגי העולם מפתחים תגובה כזאת כרפלקט מותנה למצבי הלחץ, בהם הם נתונים (ולא ניכנס כאן לוויכוח בין תומכי לאמארק ומצדדי הברירה הטבעית של דארווין, בשאלה, האם הג'יראפה פיתחה לה צוואר ארוך, כי רצתה לאכול עלים מענפי העצים הגבוהים, או שרק ג'יראפות בעלות צוואר ארוך יכלו להתקיים מעלים אלה...?

בספרו של קארל צ'אפק, „מלחמת הסלמנדררות", מופיעה סצינה, שאיני יכול לשכוח מאז קראתיה לראשונה לפני כחמישים שנה. מתואר בה כיצד מי שהיה שוער בביתו של אחד אל־תעשייה חוזר הביתה מדייג בנהר, מזועזע, כי ראה או שנדמה היה לו, שהוא מבחין בראשה של סלמנדרה — מאלה ההורסות את כל העולם התרבותי - מציצה ממי נהר הוולטאווה, החוצה את פראג הבירה. הוא מבקש סליחה ומחילה מבניו, כי הוא, השוער הקטן, מרגיש, שהרס העולם על־ידי הסלמנדררות הוא אשמתו האישית: כי הוא זה שהכניס את ממציא הרעיון למשרדו של התעשיין, למרות שלא נקבעה לו פגישה: אם לא היה מרשה לו להיכנס, אלא נוהג כביורוקרט נוקשה, היה העולם ניצל.

החלטתי, שבניגוד לאותו שוער, אני חברה בערבון מוגבל. וכאמור נא לא לבלבל לי את המוח, עם מה שיקרה אחרי שנת 2000.

לכאורה, קל ונעים להיפטר מאחריות. אתה פוקח בבוקר את העיניים, מפעיל את הרדיו, ובשורות איוב ניטחות עליך. מי שמקשיב רק ל„קול ישראל" ולגלי־צה"ל יכול לקבל מרה שחורה ממה שהתרחש אצלנו, בשעה שהוא ישן לו שנת ישרים, פחות או יותר. מה„בי.בי.סי" אתה למד, שאסונות־טבע, מעשי בני־אדם מחרידים וכו' פוקדים לא רק אותנו. ואז הרגל השנים מקשה עליך פשוט לסובב את הכפתור ל„קול־המוסיקה", ולעסוק בבעיה הנכבדה: האם לאכול חביתה או טוסט צרפתי.

לכן החלטתי, שאני מקציב לעצמי עוד 12 שנות אחריות בלבד, ואם עד אז העולם ואני נתקיים, שלא יפנו אלי עוד. אני את שלי עשיתי. תודה, נא לפנות לאשנב הבא.

יהודה להב

אטימות מייאשת

טבע הדברים, אפשר אפילו לומר, שבתוקף תפקידם, ראשי הממשלות מרגיזים את הציבור במעשיהם ובמחדליהם, בדיבורם ובשתיקתם. אבל, כל אחד מהם מרגיז בצורה אחרת ומסיבה אחרת. ומטבע הדברים הוא גם, שככל שמתרחקים בזמן, מתעמעם הרוגז הישן, כי הרוגז החדש נראה מוצדק יותר. במה הרגיז בן־גוריון? אה, מי זוכר עוד, במה הוא הרגיז? לוי אשכול הרגיז רבים בגימגומו המפורסם ערב מלחמת ששת הימים; אך הגימגום ההוא הצטייר ממש באור חיובי, נוכח צדקנותה המרגיזה של גולדה מאיר. אבל, את צדקנותה של גולדה היה הרבה יותר קל לסבול, מאשר את הפאתוס החלול של בגין; ועם כל הפאתוס החלול שלו, בגין מצטייר כענק הרוח והמדינאות לעומת מה שנפל בחלקנו עכשיו.

כיוון שהפרשיות והשערוריות רבות וזכרונו של הציבור קצר, אין כמעט מי ששומר בזכרונו, שיצחק שמיר נגוף על־ידי ועדת־כהן, שחקרה את פרשת הטבח בסברה ובשתילה, ורק כפסע היה בינו ובין ההמלצה להסיק נגדו מסקנות אישיות. הפגם שוועדת כהן מצאה בו היה — אטימות. שמיר היה אז שר החוץ, עמיתו מרדכי ציפורי ביקש להסב את תשומת ליבו לידיעות על הטבח הנערך, אך שמיר גילה אטימות מדהימה וביטל את הודעתו של ציפורי. אילו היה פחות אטום, אפשר היה לקצר את הטבח, גם אם לא למנוע אותו. חיי כמה אנשים היו ניצלים.

דיוק הגדרתה של ועדת־כהן מעורר ממש התפעלות. אטימות הלב מלווה את יצחק שמיר מאז ימי רצח אליהו גלעדי, דרך סברה ושתילה, פרשת השב"כ, עד למהומות הנוכחיות בשטחים ועד בכלל. כאשר שמיר מדבר על „שבאב מתפרע", הוא נשמע כלא מבין מה באמת מתרחש. ואולי הוא באמת לא מבין. „כבר היו דברים מעולם והתגברנו עליהם, גם הפעם נתגבר", הוא מנסה להרגיע. כנראה, שבאמת ובתמים הוא לא מבין, כי השטחים הם כמו דוד רותח, שיתפוצץ, אם לא ייפתח שסתום שדרכו ייצאו התיסכול והייאוש המצטברים. והוא לא מבין, כי תפקידה העיקרי וחובתה העליונה של ההנהגה הפוליטית היא למצוא את השסתום לפני ההתפוצצות הגדולה. בסופה של סידרת התפוצצויות חוזרות ונישנות. לנגד עיני הפלשתינים לא ניצב כל סיכוי לפתרון פוליטי חיובי כלשהו ושמיר, באטימות ליבו, עושה כמיטב יכולתו, שגם להבא לא יהיה להם סיכוי כזה.

מישהו אמר לו, כנראה, בזמן האחרון, כי העמדה של „שב ואל תעשה" אינה עושה רושם טוב. שמיר נחלץ, איפוא, לגילויי „יוזמות מדיניות": הוא קרא לנשיא מובארק ליזום כינוס ועידה מצרית־ירדנית־ישראלית ובהזדמנות אחרת הביע נכונות לכנס ועידה בינלאומית „אפילו מחר" — אם היא תדון ב„פתרון בעיית הפליטים", כמובן, על־ידי יישובם בארצות ערב.

הוא אינו מבין, כנראה, כי העלאת הצעות־סרק, שנועדו רק להסיח את הדעת, גרועה אף מ„שב ואל תעשה". אי־ידיעה אינה פוטרת מאחריות, על־פי החוק הפלילי; בחיים הפוליטיים אי־ידיעה ואי־הבנת המתרחש לא רק שאינה נסיבה מקילה, אלא היא־היא הפשע החמור ביותר של מי שמתיימר להיות מנהיג ומדינאי. בתפקידיו הקודמים היתה אטימותו של שמיר תכונה שלילית ראויה לגינוי; כאשר הוא נושא באחריות עליונה, אטימותו הרת אסון.

שמיר מאשר את הפתגם הגרמני הספקני־פסימי: „הבא בתור לעולם אינו טוב יותר". איפה הזמנים הטובים ההם, כשראשי ממשלה היו מקור של רוגז?! שהרי מה ניזקו של ראש ממשלה מרגיז, לעומת ראש ממשלה מייאש?!

פאריס. תיאטרון, רחוב

כן, לפני ימים אחדים הטמפרטורה ירדה עד לשבע מעלות מתחת לאפס. מה איכפת לי, המות מתקרר, והאווירה הסביבתית גורמת לך לחזור ולחשוב במונחים קרטזיאניים. האם הייתי רוצה לשוב ולחיות כאן? אולי... אבל, לשם כך אדם זקוק לכסף רב או לרוח הרפתקנית, ולכך אין לי כוח בימים אלה.

כבר בערב הראשון עברה עלי חוויה מצחיקה. באמצעות ידיד, שהוא משורר המגדיר את עצמו פולני שנולד בצרפת, היכרתי שחקנית פולנייה שהיגרה לצרפת (או יותר נכון, שברחה מגן־העדן הפולני). הגברת הנ"ל הצליחה להצחיק אותי עד כדי דמעות. היא סיפרה לי שבהיותה בת 18, נזרקה מהקונסרבטוריום של ורשה בשל בעיות משמעתיות, והתיאטרון היחידי שיכלה למצוא בו תעסוקה היה התיאטרון היהודי. בהיותה גויה לא ידעה מלה באידיש ותוך תקופה קצרה הצליחה ללמוד את השפה על בוריה. היא שרה לנו שירים באידיש ואפילו שיר שלם מ„שיר השירים", שכמובן הוצג בתיאטרון היהודי כמחזמר. מכאן אתם מבינים שנפלתי ישר לחבורה של פולנים משוגעים, ששתו כמו מטורפים עד אור הבוקר. אחר־כך הלכתי עם ידידי המשורר לחפש קפה פתוח, אך הכל היה סגור, זהו־זהו, אמר ידידי, בפאריס אין כבר חיי לילה, אפילו בפיגאל, בשלוש לפנות בוקר, סוגרים את העסק.

שכחתי לקרוא עיתונות צרפתית. בעיתון „ליברסיון", הנחשב כאסאתיסטי, אני קורא ביקורת על הצגה המבוססת על אלמנטים זן נודהיסטים. קטילה איומה. בהתחלה אני צוחק, הכותרת: קאקא־בודהה! (ממש כמו במקומון המשמיצון „העיר"). אני ממשיך לצחוק ולפתע נעצר. לכל הרוחות, אולי המחבר והבמאי של העבודה הזאת עשו מלאכה הגונה, והנה — איזה חרא שנון שופך את הרעל שלו במטרה לשעשע את הקורא ולפגוע עד מוות ביוצר?

אני נוסע לבקר ידיד צרפתי, ובשדרות מונפארנאס אשה לבושה היטב הולכת כמו סערה, ומדברת אל עצמה בזעם רב. אתמול ראיתי בשדרות סאן־ג'רמן אדם מבוגר הלבוש באופן בורגני, כורע ברך ומבקש נדבות, כשפניו מוסתרים מחמת הבושה. זה לא קלושאר כי הוא לא לבוש קרעים וגם אינו מלוכלך: כנראה, שהאיש מחוסר עבודה ומתוך יאוש החליט לפשוט יד.

גם בפורום דה־הל, מתחת לאדמה, ראיתי מחזה דומה: בחור צעיר יושב על הארץ, כשפניו מוסתרים ולפניו שלט קטן, שכתוב בו שהוא מחוסר עבודה ומצבו נואש — לכן הוא מבקש נדבות. עם זאת, המסעדות מלאות, ואני מניח שבמסעדות יוקרתיות כמו „מקסים" ו„הטור ד'ארג'אן" צריכים להזמין שולחן ימים אחדים מראש. בהקשר זה, אני מסכים עם חתן פרס נובל, יוסף ברודסקי, האומר שעדיף לחיות במערב כאחרון האדם, מאשר במשטר טוטאליטרי כמשורר מפורסם המתנגד למשטר הרודני. בכלל, ביחס לברית־המועצות קיימת כאן פאניקה של ממש. הצרפתים ממש מצחיקים, עד לפני זמן קצר כולם זעקו נגד האמריקנים הקפיטליסטים וכעת, לאחר הסכם רייגן־גורבצ'וב, העיתונות זועקת שאמריקה מכרה את אירופה לרוסים. בכל־אופן, אתמול הוזמנתי לאכול אצל ידיד שעשה חיל בתחום המו"לות, ומצבו הכלכלי מצוין. תוך כדי הגשת מנות־אוכל מהודרות הסברתי להם את העתיד הסוציאליסטי — לא חימום בחורף ולא פריג'ידרים בקיץ. הייתי אומר, שידידי ואשתו לא אהבו את הרעיון כלל וכלל.

אבל, ברשותכם האדיבה אשוב ליוסף ברודסקי. אנחנו יודעים שהוא יהודי, אז מה —

יש להניח שלו עלה ארצה במקום להגיע לאמריקה, היחס אליו היה כאל עולה חדש מטריד, שיש לו כשרון מסוים, אבל מי הוא לעומת המשוררים הגדולים החיים בארץ. לברודסקי היה שכל, והוא ויתר מראש על חירותו הלאומית. אני יודע, שבארץ יש סופרים שחולמים לקבל פרס נובל, ואפילו מתרוצצים עד שוודיה כל שנה בתקווה שמישהו יגיש להם אותו. מבחינה ישראלית, אין ספק שאיש כברודסקי הוא מרגיז, ובעיקר מבקרים מקומיים מסוגו של דן מירון (הלא הוא מחוץ לתחום שלהם). אבל, מבחינתו של ברודסקי וגם מבחינתי, הוא נהג בתבונה רבה בשעה שויתר מראש על האפשרות הציונית. הלא הוא משורר הכותב רוסית, ואין ספק שבאמריקה עתיד היה לקבל את היחס הנכון, עובדה היא, שלבסוף זכה בפרס נובל.

קראתי את נאומו לרגל קבלת הפרס. היו בו משפטים אחרים שהרשימו אותי. ברודסקי טוען, שבמקום שהמדינה מעזה להתערב בענייני האמנות, על האמנות להתערב בענייני המדינה. לדעתי, כלל זה מקובל גם בארץ. כל אחד מאיתנו שעשה לפחות הצגה אחת בתחום הממסד יודע עד כמה הפוליטיקאים המקומיים מעוזים להתערב בענייני האמנות, ולכל הרוחות מה להם ולאמנות?. לכן, אני חושב שחייבים לשוב ולתקוף את המצב הפוליטי דרך האמנות, בצורה תוקפנית וחסרת־רחמים. כמובן, שלפעמים משתלטת העייפות על כל אחד מאיתנו. אבל, בסופו של דבר, יש להתנער ולצאת למאבק חוצץ ולא לחשוש מאף אחד. הצרה בישראל היא, שכל מיני עסקנים תרבותיים מעמידים פנים שהם אנשים ליבראלים, שכמו נמצאים במחנה שלך, ובעל כורחם הם מזיינים אותך. הדוגמה הקלאסית — יעקב אגמון. יש להתנתק בהעזה ובעוצמה מהעלוקות הללו, ולומר להם באופן חד משמעי: אתם תעסקו בביסוס מעמדכם הממסדי, ואילו אנחנו נדאג להרוס לכם את המעמד הזה דרך היצירה האמנותית.

איש חכם ברודסקי. לדבריו, במאה ה־20 הוכח, שלא הפרימיטיבי הוא הרוצח האמיתי, אלא האיש המשכיל. הלא היטלר היה איש משכיל, גם סטאלין וגם מאו־טצה־טונג, שאפילו כתב שירים. אנחנו יודעים, שכל אחד מהמפלצות האלה גרם למותם של מיליוני אנשים. אינני זוכר מי כתב, שקיסרים משוגעים כמו נירון, קליגולה, טיבריוס וכו'... לא היו רוצחים של ממש. הם פשוט חיו את הרגע ואת כוח שלטונם לשם התענוג האישי. המסוכן האמיתי הוא אותו איש, שלכאורה נראה עדין, אבל שלמעשה הוא חיה אכזרית, כיוון שהוא נאבק לייסד דת או דוגמה חדשה. רק בשם הדוגמות והדתות הללו מיליוני אנשים הרגו זה את זה.

ומה באשר לתיאטרון? כאן התיאטרון תמיד נמצא ברחובות, בחנויות הגדולות ובמטרו. למרות זאת הלכתי לראות ידיד שחקן, שהיכרתי

אותו לפני שנים רבות במונפארנאס. נסעתי עד בוביני — זה פרבר קומוניסטי, השוכן ליד פאריס. כידוע, התחבורה בפאריס מאוד נוחה ויעילה. הגעתי לבוביני, ומצאתי את התיאטרון המאכלס שני אולמות. באולם הגדול שיחק מרצ'לו מסטרויאני, ובאולם הקטן יותר — ידידי ז'אן מרלין, שמילא תפקיד ראשי בערב המורכב מכמה קטעים מעניינים. למעשה, זו הייתה הצגה, של מחזאים אחדים, המחוברים זה אל זה מבחינה אסוציאטיבית: יוג'ין א'וניל, לורקה וסמואל בקט. המקשר בין מחזאים אלה היו הטקסטים הנפלאים של המשורר הגרמני הלדרלין. להפתעתי ולשמחתי הרבה, האולם היה מלא. לפני שנים אחדות הצרפתים בקושי הלכו לתיאטרון, ואילו כיום — כשהטלוויזיה נמאסה עליהם — התיאטרון קם שוב לתחייה. ב„בוביני" התיאטרון עני, ופועלי הבמה — צעירים הלומדים תיאטרון — מחליפים את התפאורה לעיני הקהל. ידידי מרלין שיחק באופן אלוהי, הו, למה אין לי שחקן כזה בישראל?

עמידם כהן · על הפנים

מן המטוס הקל

„לנוסעים מצפון לדרום מומלץ לפנות בצומת מגידו לכביש מס' 66 ולהמשיך עד צומת יוקנעם, ושם לפנות שמאלה לכביש ואדי מילק.

„אמנם, זה כשעתיים פנוי לחלוטין כביש ואדי ערה, לשני הכיוונים, אלא שעל הגבעות ממזרח לכפר ערערה נראים כמה עשרות חבושי כפיות ורעולי פנים, הנושאים בידיהם צמיגים ישנים ופחיות נפט, והכביש עלול להיחסם בקרוב.

„הודעה חשובה לנוסעים מצפון לדרום, דרך צומת אליקים: מסעף פרדיס חסום כולו על־ידי צעירים מתפרעים. כוחות מתוגברים של משמר הגבול מפנים כעת את הצומת בעזרת אלות וגז מדמיע. על כן, עדיף לנוסעים דרומה לעלות לזכרון יעקב, לרדת לצומת מעין צבי, ומשם להמשיך דרומה בכביש הישן. כל זאת, כדי להימנע ממטר האבנים שמיידים כעת רועים בדואים על המכוניות החולפות בכביש זכרון־בנימינה.

„ברגע זה בדיוק התחילה יחידה מתוגברת של הימ"מ במרדף אחרי הרועים.

„לנוסעים לתל־אביב מומלץ להמשיך עד חדרה בכביש הישן, ולא לפנות לכביש המהיר. זאת, מפני שהכביש המהיר חסום ממזרח לכפר ג'אסר אל זרקה בעשרות נשים מיללות, השוכבות בשורות על האספלט לרוחב הכביש. מחלקת חיילות של הנח"ל נראית על הגבעות שמדרום לגבעת־אולגה, כשהן בהכנות אחרונות להסתערות על הצומת.

„הנוסעים לירושלים מוזהרים, בכל לשון, שלא להתחכם ולקצר דרך כביש מס' 40, החסום במקומות אחדים על־ידי תלמידי בית־הספר העממי של שכונת הרכבת בלוד, הרוקדים דבקה. גדוד של הג"א נערך בסביבה. בחסימה נוספת, ממערב לבית־החולים צריפין, מתנהל כעת מאבק בין פלחיות אחרות לבין מתנדבות יע"ל.

„הנוסעים לירושלים דרך הכביש המהיר מתבקשים להמתין בסבלנות בצומת שער־הגיא, למשוריינים האמורים להגיע מחולדה. כרוזי פורעים נראים באזור חורבות הקסטל. נתבקשנו למסור לנוסעים לירושלים ברכבת המשורינת, הממתינה כעת בתחנות הר־טוב, שהמסילה באזור בית־צפפה פנויה לחלוטין, לאחר שיחידה מיוחדת של המשמר־האזרחי הצליחה לפנות את המחסומים שהוצבו שם בלילה.

„לנוסעים ליפו אזהרה: כל הכבישים מתל־אביב ליפו חסומים. ליד מוזיאון האצ"ל, ממול בית הטכסטיל, ברגע זה ממש, מתארגנות יחידות רעננות של האצ"ל והלח"י לפריצה מחודשת לתוך העיר הנצורה.

„בצפון חסומות כל הדרכים לעיר נהריה. החסימה הראשית הוקמה מדרום לעכו. ערבים בנו בלילה מסגר על הכביש הראשי. במשרד הפנים מסרבים לתת רשיון בנייה.

„המשטרה מודיעה, שניתן לשכור בנמל חיפה סירות משוטים ומפרש, ולחתור בשלום עד לחוף שבי־ציון. על החוף מתארגנות קבוצות של חלוצים מקיבוצי הסביבה, המצוידים בחבלים ובפנסי לוקס להורדת המעפילים לחוף מבטחים. בנהריה עצמה מצפים למעפילים עם משקה חם, שמיכות יבשות ולב ציוני. נציג המוסדות הלאומיים מזהיר את החלוצים, שבמקרה וייעצרו במחסומים הרבים שהקימה המשטרה באזור, עליהם לומר: אנחנו יהודים מארץ־ישראל.

„זה עתה נמסר, שהדרך היחידה הפתוחה לעיר צפת היא בדרך האוויר. דובר שרות האוויר של ההגנה מבטיח לתושבים, שאספקה תוצנח בהקדם האפשרי ויתכן מאוד שגם תחולק פחית נפט אחת לכל משפחה..."

הקרב מתחיל בפה

אבי אמיר

מה משותף לאלוף העולם בשחמט גארי קספרוב ולמנהיג ברית המועצות, מיכאיל גורבאצ'וב? שניהם אשפים ביחסי ציבור, שבנו לעצמם תדמית מרשימה, ודווקא במערב. קספרוב גם לא יכול היה להזמין לעצמו יחסי־ציבור טובים יותר מן הדרך המדהימה שבה הגן על תוארו, בסוף השבוע שעבר. כאשר נראה היה שהכל אבוד — הוא ניצח את יריבו אנאטולי קרפוב בצורה כה מרשימה, עד שאלף איש בתיאטרון לופה דה וגה, שבסביליה שבספרד, קמו והריעו לו: „גארי" „גארי".

לעומת זאת, אומר גארי הגדול, כי ישיבתו בתום הקרב מול שונא־נפשו, אנאטולי קרפוב, וניתוחם את המצב על לוח השחמט — „זה היה יחסי ציבור, האמת היא שאיני ממשיך לאוהבו גם כיום".

גארי ויינשטיין־קספרוב הוא בנם של מהנדס יהודי יליד פולין ואם ארמנית. ההורים רצו שיהיה מוסיקאי. בהיותו בן שש הראה להם לפתע שהוא פותר בעיית שחמט, מבלי שלמד לשחק. זה היה מרהים משם — הישר לארמון הפיונרים. כשהיה הילד בן שבע נהרג האב בתאונת דרכים; ויש פסיכולוגים הטוענים, שהוא נוקם היום באביו, על שנטש אותו בגיל כה צעיר. האם קלרה, שאפתנית גדולה, החליטה שייקרא קספרוב, שם הדומה לשם משפחתה המקורי, קספריאן. יתכן, שעשתה זאת כדי להסתיר את ה„חצי היהודי", כדי שלא יפריע לו בקריירה. היא עשתה לו אימוני כושר, הריצה אותו, ומלווה אותו בכל אשר הוא הולך.

קרפוב נשבר

במועדון הפיונרים כבר היה ברור, כי הילד הזה יהיה שחמטאי גדול. אנשי המועדון פנו לאלוף העולם לשעבר, מיכאל בוטביניק, שניהל בית־ספר לשחמטאים צעירים, מוכשרים, במוסקבה. בוטביניק שלח שיעורי־שחמט־בהתכתבות לירבאן. עד מהרה הוא זכה בהישגים. בגיל 13 נשלח קספרוב לייצג את ברית־המועצות באליפות העולם לצעירים־עד־גיל־17, בצרפת. בסיבוב האחרון הצליח לסיים בתיקו עם הזוכה במקום הראשון — ניר גרינברג מישראל. הילד גארי הגיע למקום השביעי. בגיל 17 היה אלוף העולם לנוער־עד־גיל־20. בוטביניק, האיש שאמר בשעתו שאנאטולי קרפוב יהיה אלוף העולם, וצדק, הכריז: גארי הוא הבא בתור.

ב־1984 הגיע תורו של קספרוב להתמודד עם אנאטולי קרפוב, הגדול מכולם — אז. בתחילה היכה אותו קרפוב שוק על ירך, אך הדו־קרב התמשך, ובמשחקים ה־47 וה־48 בדו־קרב המרתוני ניצח קספרוב. קרפוב עדיין הוביל, יחס הנצחונות היה 3:5 לטובתו, אבל הוא נשבר. אז הבהילו למוסקבה את פלורנסיו קאמפומאנס, הפיליפיני המנהל ביד חזקה את איגוד השחמט העולמי. קאמפומאנס הפסיק את הדו־קרב. קספרוב זעם. וזהי קנוניה, אמר. יש להמשיך במאבק בהתאם לתקנון. קרפוב החל להתגונן: לא אני הוא שהפסקתי את המאבק, אני מוכן להמשיך; אך דבר לא עזר. מכאן החלה השנאה הגדולה של קספרוב לקאמפומאנס. זה האחרון דאג לסדר לקספרוב דו־קרב אחר דו־קרב. הראשון, לאחר תשעה חודשים.

בשלהי 1985, לאחר שקספרוב ניצח והוכרז אלוף־העולם הקנה קאמפומאנס לקרפוב את הזכות להתמודדות־גומלין. לאחר מאבק עיקש הצליח קספרוב להגן על תוארו: לאחר שנה נערך שוב דו־קרב בספרד. „קאמפומאנס לוקח מכל פרס בדו־קרב על אליפות העולם 20 אחוז, בטענה שזה עבור פיתוח השחמט בארצות מתפתחות. כמה הוא לוקח מזה לארוחות ולמסעי השחיתות שלו?" שאל קספרוב.

בתגובה זו החליט אלוף העולם להקים אירגון נפרד מאיגוד השחמט העולמי, הנקרא איגוד רבי־האמנים בשחמט. כל הגדולים הצטרפו לאיגוד, ביניהם... קרפוב. קספרוב רכש לעצמו שירותי משרד יחסי־ציבור. מארגנים לו ראיונות, והפה הגדול אינו מפסיק לפטפט: אבל אוהבים אותו. חברת מחשבים משלמת לו ממון רב, כדי שתכניות השחמט שלה ייקראו על שמו של קספרוב.

חיי רווק עליז

מי שעזר לקספרוב והגן עליו, בתקופה שזה השמיץ את ראשי השחמט הסובייטי, שהם עושים הכל כדי לשמור על קרפוב כאלוף העולם - אינו אלא גיידאר אלאייב, מספר ארבע בפוליטביורו. קרפוב היה ידידם האישי של ברז'נייב וצ'רנייינקו.

גארי קספרוב. אוהב את אוהביו

הוא איש קר כמותם, והם אהבו אותו משום שייצג עבורם את הגנגיוס הרוסי. הוא אף קיבל תואר „גיבור ברית המועצות". כיום קספרוב הוא כבר פוליטיקאי: ראש איגוד רבי־האמנים בשחמט בעולם. המנהיג הנערץ עליו הוא ... מיכאיל גורבאצ'וב.

„גורבאצ'וב והגלאסנוסט זה בדיוק לרוחי", הוא אומר. הגלאסנוסט שלו הוא התרועעות עם שחקניות־תיאטרון צעירות ממוסקבה, שעתידן לפניהן, וכן חיי רווק עליזים. זאת, כאשר האיש שהוא אינו אוהב, אנאטולי קרפוב, המבוגר ממנו ב־12 שנים, התחתן כבר בפעם השנייה עם יפיפייה סובייטית מן המפלגה. האמת היא, שקרפוב הוא הרבה יותר סימפאטי ממה שחושבים, אבל הוא כל־כך סגור וקפוא פנים — וזה בלתי נסלח. במערב גם לא סולחים לו על שניצח את ויקטור קורצ'נוי, שערק מבריה"מ. קספרוב הוא בדיוק ההיפך. יורה לכל הכיוונים, חברותי, נחמד ואוהב מאוד את אלה שאוהבים אותו — את הקהל בברית־המועצות ובמערב. פרט לכך, הרי הוא שחמטאי גדול: צעיר בן 24, המחשב חישובים מעמיקים, משחק משחקי שחמט מלהיבים, ומציל את תוארו ממש ברגע האחרון — שנייה לפני שהכל הולך לאיבוד. איזו פוזה: כל זאת באולם תיאטרון בסביליה.

שני היריבים סיימו בתיקו. כיוון שהטוען לכתר לא ניצח, התואר נשאר בידי האלוף. הפרס מתחלק שווה בשווה. יותר משני מיליון דולר, יותר מ־מיליון לכל אחד. מזה מופרשים 69 אחוז ל־שלטונות ברית־המועצות. 31 אחוזים נשארים בידי הזוכים. גם זה סכום כסף נכבד, שאפשר לעשות איתו חיים. □

ספסרי העיר נהנו

הקרב על אליפות העולם בשחמט נערך בסביליה שבספרד, משום ש„עיר זו הציעה את הפרס הגבוה ביותר, למעלה משני מליון דולר. הכסף היה בידיה של עיריית סביליה, משום ששלטונות ספרד הקציבו כספים להכנות לקראת שנת 1992 — שבה יחוגו 500 שנה ליציאת קולומבוס לגילוי אמריקה. הספרדים מתכננים חגיגות־ענק. בעיר ברצלונה תיערך באותה עת אולימפיאדת הספורט הגדולה. אך, עיריית סביליה הרוויחה גם כסף רב מדו־הקרב. מכירת זכיונות, בעיקר לתחנות טלוויזיה ורשתות שידור, צימצמו בהרבה את גרעונה הנובע מאירגון דו־הקרב על אליפות העולם. אך לא רק סביליה, בירת אנדלוסיה שבדרום ספרד, נהנתה ממנו. גם ספסרי העיר נהנו. אלה רכשו כרטיסים במחיר שווה־ערך, כל כרטיס לארבע וחצי דולר, ומכרו אותם במחיר שווה־ערך ל־80 דולר. באולם שבו נערכו המשחקים, על־שם המחזאי הנודע לופה דה וגה, יש 700 מקומות ישיבה. אך, לכל משחק נכנסו כאלף צופים. חלקם מצא לו מקום באולם קטן, שבו הסבירו רבי־אמנים נודעים בשחמט את מהלכי משחקי דו־הקרב. חלק אחר הסתובב בפואיה. יודעי־דבר מספרים, שהאירגון אכן לא היה מוצלח ביותר, ובכל זאת, סביליה לא הפסידה.

דני ורט ■ קולנוע

בדיחה מרגיזה

„הבטלנים מאישתר" בקולנוע אסתר, תל־אביב

„הבטלנים מאישתר" (במקור: „אישתר") הוא אחד הסיפורים ההוליוודיים המוזרים ביותר של השנים האחרונות; מאותן אגדות, שרומה שרק הוליווד מסוגלת עדיין לספק אותן. הסיפור הסהרורי מתחיל בעובדה, שזו אמורה הייתה להיות הפקת יוקרה: קומדיית הרפתקאות עם כוכבים גדולים, וורן ביטי ודאסטין הופמן, והאשה שלצידם — השחקנית הצרפתיה איזבל אדג'אני. וורן ביטי, שידע הצלחות גדולות בעבר הלא רחוק („אדומים"), גם הפיק את הסרט.

מדובר בהפקת־ענק מבחינה תקציבית, אך לא מבחינת התוצאות שעל המרקע. ראשית, כדאי לצטט כמה מספרים. הסך־הכל שהושקע היה 51 מיליון דולר (התקציב שתוכנן בתחילה היה 28 מליון). הכוכבים הראשיים, ביטי והופמן, קיבלו 5.5 מליון כל אחד. ביטי קיבל חצי־מליון נוסף על מעורבותו בהפקה. לבמאית אליין מיי שילמו 1.5 מליון עבור כתיבת התסריט והבימוי. כך, טרם יצאו לצילומים, השקיעו 14 מליון. בתום הצילומים השקיעה חברת קולומביה 8 מליונים נוספים, בפירסום ובהכנת עותקים.

שמועות משונות דלפו מבימת הצילומים, שבחלקם נערכו במרוקו. היו שמועות, שהבמאית אליין מיי לא היתה מרוצה מהעיצוב האמנותי הטבעי, ודרשה לשנות את מבנה השטח על־ידי הזזת גבעות חול. נאמר גם שמיי ביקשה להיות פרפקציוניסטית, למשל כמו סטנלי קובריק. על צילום מסוים בסרט, שלא הניח משום־מה את דעתה, חזרו 50 פעמים. הצילומים התחילו באוקטובר 1985 והסתיימו במרץ 1986 — בסך־הכל 94 ימי צילום. התוצאות הסופיות הרגיזו את מבקרי הקולנוע בארה"ב. טוענים, שמירב הקצף יצא בשל הביזבוז של הסכומים האדירים, שהושקעו בקומדיה סתמית, ומשום כך דרסו וטחנו את הסרט עד־דק.

האמת היא, שמדובר בסרט רע, סרט גרוע לכל הדעות. לא ברור היכן נטמנו כל אותם סכומי־עתק. הסרט רע עד־כדי־כך, שאפילו לא ניתן ליהנות ממנו כמסרט „קמפ", כמו „אמא יקרה", או „מופע הקולנוע של רוקי". זהו סרט רע, סתם, מצחין כנראה מראשו. על בעיות ההסרטה ניתן ללמוד גם ממספר העורכים התחומים על הסרט. שלושה עורכים בסך־הכל. שמועה נוספת טוענת, שבשלב מסוים כל אחד מהנוגעים בדבר עסק בעריכת גירסה סופית משלו. מספר גדול של עורכים אינו מציל סרט, למעשה — מעולם לא הצילו סרט בחדר העריכה.

העלילה מזכירה את סרטי הדרך של בינג קרוסבי ובוב הופ, „הדרך ל...". הצמד ההוא אף יצר בזמנו סרט בשם „הדרך למרוקו". בני דמותם המודרניים של הופ וקרוסבי הם שני ניו־יורקים — לייל רוג'רס (וורן ביטי) וצ'אק קלארק (דאסטין הופמן). השניים, שהם בעלי יומרות בתחום ההלחנה והזמר, נפגשים במועדון־לילה ומחליטים להפוך לזוג בנוסח סיימון וגרפונקל (שאף מבצעים משיריהם בשלב מסוים). הצרה היא, שהשניים הם זמרים גרועים להפליא. לאחר סידרת כשלונות הם פוגשים בסוכן אמנים (ג'ק ווסטון בהופעה, שהיא אחת מנקודות האור הבודדות שבסרט), שהפתרון שלו לבעיות הוא: לשלוח אותם להופיע בבית מלון במרוקו. לפני צאתם הם נוחלים גם אכזבות אחדות בתחום האישי. רעייתו של לייל־ביטי (טס הארפר) נוטשת אותו והוא שוקע בדכאון. בהמשך — גם חברתו־לחיים של צ'אק־הופמן (קרול קיין) מחליטה לנתק את יחסיה עימו, בשל יומרותיו האמנותיות, וחברו נחלץ להצילו מנסיון־התאבדות.

בדרכם למרוקו נוחתים השניים באישתר, מעין ממלכה צפון־אפריקנית דמיונית, שילוב בין לוב לנסיכות־נפט ערבית. בממלכה שולט אמיר רודן (אהרון איפלה הישראלי לשעבר, שהופיע ב„גשר צר מאוד"). סוכנים של הסי.איי.אי, הק.ג.ב. ואירגונים אחרים בוחשים בענייני הממלכה ומחתרת מרכסיסטית מתכננת להפיל את השלטון. שני האמריקנים נקלעים לשרשרת־טעויות, עד להצלה של הרגע האחרון. צ'אק פוגש בנערה־בצרות, עימה הוא מחליף את דרכונו ואת בגדיו. סוכן סי.איי.אי. (צ'רלס גרודין) משתמש במקרה, כדי לרתום אותו לצרכיו. בינתיים, לייל פוגש באותה נערה, שירה (איזבל אדג'אני), שהיא חברה בכירה במחתרת, כדי ללמוד על קשריו האפלים של ידידו. כולם מנסים לפטור עצמם מצמד הזומרים, והם נשלחים בתואנת־שווא, רכובים על גבי גמל עיוור.

הגמל העיוור אמור להיות אחת הבדיחות היותר מצחיקות בסרט זה. הוא יוצר מהומה בשוק, ואף דורך על רגלו של סוכן שירות הביון האמריקני. בדיחות נוספות אמור לספק תהליך הנדידה במדבר, כאשר ברגע מסוים חייב צ'אק להמציא שפה דמיונית, כדי להתחזות כמתורגמן בפני סוחרי נשק, המבקשים למכור סחורתם לשבטי המדבר. גם דאסטין הופמן וגם וורן ביטי השתתפו כבר בקומדיות („טוטסי" או „השמים יכולים לחכות"). מדוע אם כן הם כה גרועים הפעם? רמת משחק ירודה שכזו לא נראתה זה זמן רב. הבדיקה תסריטאית היתה ליצור ניגוד בטייפ־קאסטינג. ביטי, שבחייו ידוע כמצליחן בקרב נשים, הוא הנעבך שנכשל ביחסיו, בעוד שהופמן הוא הדון ז'ואן, שנשים רודפות אחריו.

בכשלונות מפוארים, כמו „שערי החופש", ניתן היה לראות לאן זרמו סכומי הכסף הגדולים. „אישתר" נראה כהפקה דלה, סרט ב' זול, שחסכו בו אפילו בניצבים, הנראים כאילו נאספו כלאחר־יד. אליין מיי הצטיינה פעם כקומיקאית. בקולנוע לא עשתה סרטים חשובים („שובר הלבבות" „מיקי וניקי"). הפעם היא מגלה חוסר כשרון מוחלט גם בהשוואה לסרטיה בעבר; היא נכשלת בהעמדת בדיחה פשוטה ביותר. אפילו הצלם הגדול ויטוריו סטוראו („הקיסר האחרון") לא הותיר שום רישום על המוצר המוגמר. סרט מרגיז, בצדק. חידה סתומה שאולי פעם עוד יכתבו אודותיה ספר. □

איזבל אדג'אני, דסטין הופמן וורן ביטי - כישלון מפואר

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן   עורך משנה: אילן שיינפלד

חנה ריבב, קולאז' מתוך ספר שירים חדש של אלי נצר, „משלי חלומות", בהוצאת ספרית הפועלים.

מיתוס של נוכלים קטנים

ליאו קורי

חורחה לואיס בורחס: דברי ימי תועבת העולם, תרגמה והוסיפה הערות ואחרית דבר: רנה ליטווין, עם עובד — פרוזה אחרת, 1987

„גוחמה מיגעת ומרוששת יש בחיבור ספרים רחבי יריעה: במתיחת רעיון על פני חמש־מאות עמודים, כאשר הצגתו המושלמת בעל־פה לא גולשת מתחום דקות ספורות. הליך עדיף על פני זה, הוא לשוות שספרים אלה כבר קיימים ולהציע סיכום שלהם, מאמר ביקורת." כך כתב בורחס בהקדמתו ל„גן השבילים המתפצלים", שהופיע ב־1941, שש שנים אחרי „דברי ימי תועבת העולם". ואכן, ב„גן השבילים המתפצלים" מוציא בורחס לפועל את גישתו, ומגיש לקורא כמה דוגמאות נפלאות של שיטה זו: סיפורי־מסה שבמרכזם יצירה השערתית של סופר דימיוני, אשר בורחס מציגו בפנינו ומפרש אותו עבורנו בדרכו שלו. ברם, קשה להאמין לדברי בורחס, הטוען כי הסיבה העיקרית לדרך כתיבה זו נעוצה בחוסר־כישרון או בטלנות גרידה. נטייתו הספרותית של בורחס לכתיבת מסות וסיפורים קצרים ורתיעתו המפורשת מכתיבת יצירות ארוכות, אינה אלא ביטוי אסתטי הממצה את עיקרי תפיסותיו המטפיזיות.

שלושה מן היסודות המרכזיים בגישתו של בורחס הם: ביטול חשיבותה של האישיות היוצרת; תפיסת הזמן כאשלייה ותפיסת ההיסטוריה כחוזרת על עצמה באופן „מעגלי". בעולמו של בורחס אין האידיאות נוצרות יש מאין במוחם של היחידים — הן קיימות מאז ומתמיד והן שבוחרות את ההוגים שדרכם התבטאנה לאורך ההיסטוריה ובהקשרים שונים. בורחס מבקש, באמצעות כתיבתו ודמיונו המפתיע, לחשוף ולהראות במפורש את היסודות המובלעים המשותפים להוגים אלה. מאפיין נוסף של עולמו של בורחס הוא התוהו ובוהו: אין ביכולתנו לחדור אל סודות היקום ועל כן נסיון לתאר אותו כ„קוסמוס" נידון מראש לכישלון. בורחס מתייחס לכל מערכת מטפיזית ומדעית המנסה לתאר את העולם כאל בדיה, ומציע לבחון אותה אך ורק לפי ערכה האסתטי, שכן בעיניו כולן שקריות והשערתיות באותה מידה. גם תפישתו המטפיזית של בורחס עצמו חשיבותה במישור האסתטי: גישתו האסתטית הייחודית נועדה לבטא את ראיית עולמו. אחת התוצאות המיידיות של גישה אסתטית זו היא העברת המשקל מן הדמויות, שחשיבותן בעיני בורחס משנית בלבד, אל העלילה. בורחס מתרחק מן הרומן הפסיכולוגי (ובכלל, מכל התעניינות פסיכולוגית במסגרת הכתיבה) המדגיש את מרכזיות הדמויות, ומבכר את חשיבות העלילה על פני זו של משתתפיה. סיפור קצר, טבעו שיתרכז בעלילה ויאפשר בחינה אסתטית (ולא פסיכולוגית או אתית) של מעשי האדם וגורלו.

גם מי שמעריך את גדולתו הספרותית של בורחס, אינו מתחייב באימוץ תפיסותיו המטפיזיות. למעשה, הרושם העצום שגורמת מקוריות יצירתו בקורא מחזק את הדעה שאכן יש משמעות לאישיות היוצרת, שהזמן אכן זורם ושההיסטוריה לא מחזירה אותנו שוב ושוב לעולם מוכר וידוע. יתר על כן, עיון בשלבים השונים של כתיבת בורחס מראה בבירור שרעיונות אכן מתהווים ומתפתחים בזמן: הדבר נכון, בפרט, כשמתבוננים בהתפתחות הטכניקה הבורחסיאנית המוזכרת לעיל: דילוג על שלב כתיבת הספר, ותחת זאת כתיבת מאמר־ביקורת על ספר דמיוני כאילו הוא קיים באמת. טכניקה זו לא היתה חלק מכתיבתו של בורחס למן ההתחלה: בורחס הגיע אליה בספריו המאוחרים יותר, וקדם לה שלב ביניים מוגדר וברור. חלקו הארי של „דברי ימי תועבת העולם" מהווה בדיוק את שלב המעבר הזה.

מיתולוגיות של הפרברים

את הסיפורים המרכיבים את הקובץ ניתן לחלק לשלושה חלקים שונים. ראשית, שבע סקירות של „מעשי תועבה" נודעים, (נאמץ בשלב זה את המילה „תועבה", למרות שדעתנו לא לגמרי נוחה ממנה), כפי שתוארו — כך מספר בורחס — בספרים כתובים אנגלית בתחילת המאה העשרים: מתחזים, שודדי־ים, רוצח חסר־רחמים ועוד. לאחר מכן, סיפור של תיגרות סכינים, שעלילתו מתנהלת בפרברים השוליים של בואנוס איירס. סיפור זה מסופר בעגה של תושבי המקום — ספרדית משובשת ולמעשה בלתי מובנת בכל פרטיה למי שלא מקורב למיקרוקוסמוס הזה. ולבסוף, שישה קטעים קצרים (במהדורה הראשונה הופיעו שלושה קטעים כאלה בלבד) מצוטטים ממקורות שונים: סיפורי אלף לילה ולילה, כתביו של עמנואל סוודנבורג ועוד. על חלק אחרון זה של הספר לא נרחיב את הדיבור: בורחס אינו טוען עליו כל זכות מלבד קריאתם ותרגומם. כמו במקומות רבים אחרים, תופש כאן בורחס את הקסם שבהבטים האסתטיים של ההגות התיאולוגית והמיסטית.

שבעת הטקסטים הנותנים את השם לקובץ מוצגים בהקדמה כלא יותר מקיצור קורות חייהם של כמה נוכלים נודעים, כאילו אסף בורחס כמה ספרי היסטוריה, ביניהם גם ספרים לא קונוונציונליים (The History of Piracy, The Gangs of New York, וכו' — רשימת המקורות המלאה מצורפת בסוף הספר) כדי לספר לנו את חייהם ומעלליהם של אותם נוכלים. בכל המקרים, הללו צומצמו למספר פרשות מרכזיות שזמן רב חולף בין אחת לשנייה ומעברים חדים כבסרט מפרידים ביניהן. אבל הקריאה הראשונית הזו מותירה בקורא הרגשה מרורה של החמצה, אותה הרגשה המלווה את קריאתם של ספרי בורחס האחרים: קוראים ומרגישים שמשהו נוסף מתרחש בספר, אך לא מצליחים להגדיר את החסר.

בתחילת שנות השלושים חל מפנה חשוב בכתיבתו של בורחס. שורשי אותו מפנה מהדהדים בציטוט הבא:

„אני האמנתי משך שנים רבות, שגדלתי בפרבר של בואנוס איירס, פרבר של רחובות ידועי הרפתקאות ושקיעות שמש גלויות לעין. האמת היא שגדלתי בגינה מוקפת גדר ברזל גבוהה, ובתוך ספרייה עם ספרים אנגליים אין־קץ". ובמקום אחר הוא אומר: „לפני שנים (...) עברתי מהמיתולוגיות של הפרברים למשחקים עם הזמן והחלל". בורחס, המשורר של בואנוס איירס חזר אל שורשיו האנגליים, אל ימי ילדותו בין ספרי סטיבנסון ו.ה.ג'. וֶלס, ומשם אל התרבות האוניברסלית והמטפיזיקה. שלב המעבר בין שתי תקופות אלה מצא את ביטויו הספרותי ב„דברי ימי תועבת העולם".

המקורות ההיסטוריים של „דברי ימי תועבת העולם" משמשים את בורחס לא רק כתיעוד מעשים ומאורעות. פרשני בורחס שהלכו בעקבות המקורות כפי שהם מצוטטים, גילו שהללו אינם זהים עם הטקסטים עצמם על כל פרטיהם. למעשה, הם הבינו שבדיקת המקורות היתה מיותרת לחלוטין, שכן מטרתו של בורחס היתה במפורש לסלף: „מה הטעם לשכתב ספר אם אתה לא מתכוון לשנות את דבריו?" שאל בורחס בראיון שנערך עימו בהקשר זה. למעשה, בורחס השתמש במקורות שהתבססו על מקורות אחרים: הספרים שבורחס נטל כמקורות התבססו בעצמם על ספרים אחרים וממילא שינו גם הם את תוכן מקורותיהם. זאת תחילתה של שרשרת ארוכה שתהפוך לחלק בלתי־נפרד מכתיבתו של בורחס: ספרים שמדברים או מרמזים על ספרים שאולי מדברים או מצביעים על ספרים אחרים. בורחס התרשם מהפוטנציאל הגלום בספרים כמקור לכתיבה. במקרה של „דברי ימי תועבת העולם", התרכז בורחס אך ורק ביסודות ההרפתקה שבעלילות ספרי המקור ופיתח אותם: „הם אינם, הם לא מנסים להיות סיפורים פסיכולוגיים". העניין מתרכז, כאמור, במעשי האדם ולא במניעיו. מכאן קצרה הדרך לסיפוריו הגדולים של בורחס — מדוע להתבסס על סיפורים קיימים כדי לסלף אותם, אם אפשר מלכתחילה רק לשוות שהם קיימים ואז לסלף אותם? זהו שלב מאוחר יותר אליו יגיע בורחס רק כעבור כמה שנים. סיפורי התועבה מתוארים בהקדמה ל„דברי ימי תועבת העולם" כ„משחקו חבלתי־אחראי של איש ביישן שלא העז לכתוב סיפורים ועל כן שיעשע את עצמו (ללא כל צידוק אסתטי) בסילוף ובעיוות של סיפורי הזולת".

רצח כאמנות

נושא התועבה תופס מקום מרכזי בסיפורים רבים של בורחס: ב„גן השבילים המתפצלים" אנו עדים לרצח שמטרתו היחידה היא הודעה על מקום התקפה של בעלות־הברית; ב„אֶמָּה צונץ" מתואר רצח כנקמה על מעשה אונס; ב„רקוויאם גרמני", מסביר קצין נאצי את מעשיו וטוען שביקש רק את טובת העולם. רוצחים, מרגלים, נוקמים ורשעים מכל סוג מאכלסים את עולמו של בורחס. ב„דברי ימי תועבת העולם" מהווה התועבה נושא מרכזי, אך עניינו של בורחס בתועבה הוא, כאמור, כנושא לעלילה בלבד: אין כאן חיפוש אחרי סיבות מעשי האדם ואין שיפוט ערכי מכל סוג שהוא. ההיפך הוא הנכון — בורחס מצביע על טבעם המפוקפק של שיפוטים מעין אלה בכך שגיבורים ורשעים מחליפים תפקידים בסיפוריו. חילופי תפקידים אלה יהפכו למוטו מרכזי בסיפוריו המאוחרים יותר, והם מופיעים כאן לראשונה. ניסוח בהיר למגמה זו אנו מוצאים בסיפור „סר־הטקסים גס־ההליכות קוֹטסוּקֶה נוֹ סוּקֶה". על הגיבור־רשע של הסיפור כתב בורחס: „איש התועבה בפרק זה (...) [הוא] איש שכל בני־אנוש חבים לו תודה, שכן עורר נאמנויות יקרות־מציאות והמציא את ההזדמנות האפלה וההכרחית למפעל בן־אלמוות". (ע' 64). יחסו של בורחס למעשי התועבה ב„דברי ימי תועבת העולם" מבטא את ההערצה שהוא מביע במקומות רבים לז'אנר הבלשי — הוא תוור ומשבח את סיפוריהם של פּוֹ וצֶ'סְטֶרְטוֹן ואת יחסו של דֶה קְווינְסִי לרצח כאל „אחת הצורות של האמנויות היפות".

גם במבנה הצורני של שבעת הסיפורים יש משום גישוש ראשוני לטכניקה שתתפתח מאוחר יותר בכל הודה. בפסקה הראשונה מונה בורחס בדרך־כלל את המקורות שעמדו לרשותו ומסביר את שיקוליו להיצמד דווקא לאחד ולא לשני. הדייקנות והרצינות שבהם נידונים נושאים כה זרים מעוררים מראש מבוכה בקורא, שאינו יודע עוד אם להתייחס להמשך כאל מציאות או כאל דמיון. עם סיום עלילת הסיפור, מוסיף בורחס לרוב כמה שורות, המהוות אנטי־קליימקס מופגן, שמא ייחס הקורא חשיבות מופרזת לגיבור הפרשה. למשל: „בעשרים־וחמישה בדצמבר 1920 נתגלתה גופתו של מונק איסטמן באחד מרחובותיה של ניו־יורק. הוא נורה בחמישה כדורים. חתול מאושר, נבער ממוות, רגיל שבריגלים, הקיף אותה בתמיהה מסויימת". (ע' 56).

אפשר למנות היבטים רבים של סגנונו המאוחר של בורחס שניצנים שלהם מופיעים כבר בספר זה. מעניין אולי עוד יותר לציין, שחלק מסמליו הידועים לא מופיעים כאן בכלל, במיוחד המובהק שבהם, המבוך, אשר יופיע לראשונה רק בספרו הבא, „גן השבילים המתפצלים".

ללא שיפוטים ערכיים

אם אמרנו שהתפתחותו הספרותית של בורחס מוגדרת על ידי הסחת התעניינותו מפרברי בואנוס איירס אל בעיות המטפיזיקה ואל התרבות האוניברסלית, הרי שבאופן פרדוקסלי דרכו החדשה תוביל אותו להבנה מעמיקה יותר של זיקתו לעיר מולדתו. אם בתחילת דרכו חשב בורחס שאת מהותה של חוויית הפרברים ותושביהם, ה„קוֹמפַּדרִיטוֹס", יש למצוא דרך שימוש בעגה המקומית ובביטויים המילוליים המאפיינים את תושבי העיר, הרי שגישתו החדשה הופכת את בואנוס איירס וחוויותיה, ובכלל את המהות הארגנטינית, למיתוס המשתלב בתמונתה הכוללת של התרבות האוניברסלית, ורק בדרך זו מצליח בורחס לפענח את סוד מהותה של העיר. כך תיאר בורחס את השינוי: „משך שנים רבות, בספרים שלשמחתי כבר נשכחו, ניסיתי לנסח את טעמן, את מהותן של שכונותיה הגבוליות של בואנוס איירס: הרבתי, כמובן, במילים בעלות צביון מקומי (...) ידידי אמרו לי שסוף־כל־סוף מצאו בכתבי את טעמם של פרברי בואנוס איירס. דווקא משום שלא התכוונתי למצוא את הטעם הזה, הצלחתי להגיע, לאחר שנים כה רבות, אל מה שקודם לכן חיפשתי ללא הצלחה".

„האיש מהפינה הוורודה", סיפור הפרברים של „דברי ימי תועבת העולם", הינו הסיפור הבדיוני הראשון שבורחס כתב ב־1933 ומקומו מובטח כאחד הסיפורים שדרכו ניסה בורחס לנסח את המיתולוגיה של בואנוס איירס. אך מבחינות רבות עדיין הוא שייך לאותו שלב ראשוני שבורחס הזכיר ושמח לשכוח: הוא אימץ בסיפור זה מילים רבות מן העגה המקומית וחלק גדול מהן אף מופיעות בכתיב פונטי המחקה את הדיבור המשובש של ה„קוֹמפּדריטוֹ". ואין טעם להסביר עד כמה הדבר מערים קשיים בפני המתרגם הפוטנציאלי.) כמה רחוק נראה כאן בורחס מגישתו המאוחרת, הדוחה את האפשרות לאפיין נאמנה את חוויית בואנוס איירס דרך חיקוי דיבור תושביה! ובמיוחד מפתיע הדבר לנוכח הצהרתו של בורחס באותו ספר ממש, שהדיבור ה„לוֹקליסטי" אינו ערובה לתיאור אמיתי של תרבות כלשהי, ואולי אף להיפך. אלא שבורחס מצהיר זאת עבור תרבות אחרת, ואולי לא מצליח להשליך זאת לתרבותו שלו. אכן, בסיפור על קוטסוקה נו סוקה, מונה בורחס גרסאות רבות לסיפור שהוא עומד לספר: לבסוף, הוא מחליט להיצמד לאותו מחבר „המשמיט את הסטיות החוזרות ונשנות, שמקורן ב„צבע המקומי", ומעדיף להתרכז בשטף הכללי של הפרשה המפוארת. החסרון המוצלח הזה ב„מזרחיות" מעורר את החשד, כי אמנם מדובר כאן בנוסח הבא ישר ממקור יפני", (ע' 65). זאת, כאמור, הגישה שבורחס יאמץ מאוחר יותר גם לגבי סיפורי בואנוס איירס, אבל כאן היא עדיין נעדרת.

מבחינת העלילה, לעומת זאת, מבשר „האיש מהפינה הוורודה" את סגנונם של סיפורים „ארגנטינאים" רבים של בורחס כמו „הדרום, המוות האחר" או „הסוף", בהם הוא מפתח את המיתוס של פרברי בואנוס איירס. במרכז המיתוס הזה עומד האומץ המועלה לדרגת דת: הדוגמה העיקרית של דת זאת היא „נכונות מתמדת להרוג או להיהרג". למרות שמכל הבחינות יש להפריד בין שבעת הסיפורים הראשונים והסיפור הזה, מהווה „האיש מהפינה הוורודה" סיפור של נקמה על עלבון צורב ומהווה, במידה מסויימת, סיפור תועבה נוסף. כמו במקרים הקודמים, אין בורחס שואף כאן לשיפוטים ערכיים באשר למעשים, כי אם לתאור אפוס כמות שהוא, לשרטוט „דמותו של גורל מסויים".

במהדורה העברית שלפנינו מקבל הקורא שלוש תוספות לעומת המקור. הראשונה כוללת תרגום של שני טקסטים השייכים בעצם ליצירה אחרת של בורחס, „היוצר" (El Hacedor), ואף הופיעו בעברית בתרגומו של ברונובסקי. התוספת השניה היא אחרית־דבר מאת המתרגמת. כאן נסקרת יצירתו של בורחס מנקודת־מבט רחבה, מקומו של הספר במסגרת יצירה זאת ומקומו של בורחס בספרות הדרום־אמריקנית החדשה. המאמר מכיל מידע רב ובהחלט מאיר נקודות רבות לקורא, במיוחד לקורא שנפגש לראשונה עם בורחס. רנה ליטווין השכילה לכלול במאמר גם נקודות שנויות במחלוקת ולהציג דעות שונות על בורחס ועל משמעות יצירתו. ברם, השפעתו של בורחס על הספרות הדרום־אמריקנית החדשה מוצגת כאן באופן חד־משמעי מדי, למרות שגם בעניין זה יש חילוקי דעות ידועים.

בעיות התרגום

באחרית־הדבר מתייחסת רנה ליטווין לתרגומה: הוא נעשה, לטענתה, על הדרך הקשה, דהיינו, לאור העיקרון שלא ניתן להציג רעיונות ותכנים בלא הסגנון המבטא אותם. התרגום נעשה, אם כן, תוך „מאמץ להתמודד עם דקויות הטון, המשמעויות, המשחקים המילוליים ושאר תווי־היכר של בורחס". כבר אמרנו שהקובץ מורכב משלושה חלקים שונים במהותם ובסגנונם. שוני סיגנוני זה מתבטא בהחלט בתרגום של רנה ליטווין — „האיש מהפינה הוורודה" כתוב בסגנון דיבור של יומיום כהקבלה לעגת בואנוס איירס המשמשת את בורחס. אין כאן חיקוי לשיבושי השפה המופיעים במקור, אבל ניכר ההבדל העמוק שבין סגנונם של סיפורי התועבה לבין סיפור זה. (אגב, לא ברור מדוע הגיבור רוסנרו במקום רוסנדו בשם ROSENDO). כמו כן, בכל הטקסטים הקצרים המהווים את חלקו השלישי של הספר, אשר נכתבו בסגנון שונה לחלוטין משני החלקים הראשונים,

(המשך בעמ' 18)

מאדאם בובארי התעוררה בזמן

אסתר קמרון

רזיה בן־גוריון: נטישה, זמורה ביתן, 1987

בשיחה עימה גילתה לי רזיה בן־גוריון, שהכותרת המקורית של סיפרה היתה „ספר המשקלות". כותרת זו היתה מפנה את תשומת לבו של הקורא לפן החיובי ביותר של רומאן זה, העוסק ב„נטישה", בבריחה, בחיפוש־סרק בתוך עולם ההולך ונפרם בכל תפריו. מה שמאזן את הרומאן הוא הביקורות, השיקול המתמיד של הדברים, באמצעותם מגיעה הגיבורה לשיווי־משקל מסויים, אחרי שהשתחררה מכמה אשליות מסוכנות. אבל הדבר המסוכן ביותר ברומאן זה הוא המציאות.

מסגרת הרומאן היא נסיעה של משפחת חופי לאמריקה לשליחות בת שנתיים. הבעל, חנן, הוא מהנדס, איש מעשי, חסר דמיון, אך מסור לאשתו עפרה, שאיננה שבעת רצון ממנו. היא שואפת (אפשר לחשוב על אמה בובארי) לחיי רגש מעניינים יותר, אפילו קצת דימוניים. שאיפה זו מיוצגת על ידי יוסף קליין, „האיש מן הים," כפי שהיא מכנה אותו — בטלן שפרסם סיפור אחד, סבל מאמנזיה ועבר טיפול פסיכיאטרי ואין לו כל תחושת אחריות. הוא גם מעין תשליל או דמות מנוגדת לאביה של עפרה, צבי ברשאי, ציוני וותיק המדבר בססמאות והופך כל תקרית למאורע היסטורי. בדמות הזאת ציירה המחברת דיוקן נוגע ללב של איש שמאחורי כל הפראזות שלו מורגשת חמימות וגאווה מוצדקת על המדינה שסייע בהקמתה. פרק יפה במיוחד בספר מתאר את הנסיעה האחרונה של האב ובתו לעמק יזרעאל. צבי הינו הדמות הדומינאנטית במשפחה של מהגרים ותיקים, שעברו גלגולים קשים עד שהגיעו ארצה והשואפים ליציבות ולחיים משפחתיים. בדו־שיח דימיוני עם משפחתה מסכמת עפרה את סיבות משיכתה ליוסף קליין: „יש לי נטיה להישברות שאתם מעולם לא איפשרתם. להישבר זה לוקסוס שאיננו יכולים להרשות, טענתם. לכן גררתם אותי אתכם, למרות שאני רציתי לעבור אל אי־השפיות, אל אי־הסדר, אל האי־זמניות." יוסף קליין הוא איפוא ה„אנימוס" שלה (במונחים יונגיאנים), הוא ה„מאהב הדימוני" שהינו, לפי אדריאן ריץ', המוזה של המשוררות. כשהיא קוראת את הסיפור היחיד שפרסם יוסף קליין, קולטת עפרה „תיאור גראפי של תוהו ובוהו" ומתפללת אליו: „אל כור החיתוך של המלים קחני. גם אם אכווה באש, אהיה אסירת תודה... מדוע לא אנסת אותי במילותיך..." למרבה הצער, יוסף קליין איננו מוכן לשחק את תפקידו; הוא שקוע בעצמו, תלוי באימו ובגרושתו. לבסוף הוא משיג עבודה כפרסומאי ואנחנו רשאים לשער שיהפוך לפרסומאי מן המניין. הוא אינו עוצר בעד עפרה מנסוע לאמריקה, השנואה עליה כבר מביקור קודם.

גם לעפרה יש מטרה מקצועית כביכול בנסיעה לארה"ב: אביה האיץ בה לעשות שם מחקר על קומונות חילוניות וגם השיג עבורה מילגה לצורך זה, אלא שעד מהרה מגיעה עפרה למסקנה שהתופעה כמעט אינה קיימת, מדובר בסך הכל ב„שבעים צעירים תמהוניים." לכן היא איננה מתקדמת במחקרה ושוקעת בדיכאון, שהוא, כפי שמתברר, סוג אחר של מחקר. המחקר מתחיל בפרוור המאוכלס בבני תרבויות שונות, שבו איש איננו מבין את שפת רעהו ולא את התנהגותו, פארודיה איומה על „כור ההיתוך" האמריקני שבו העמים לא הגיעו לכלל סינתיזה אמיתית והסתפקו ביצירת תרבות של מסחור וניכור, המתוארת כאן בטביעת עין חדה לפרטיה המחרידים. בחלל ריק מתחילה הגיבורה להזות, להשביע את רוח סבתה ולשחזר את זכרונות אימה: השתקנית, הנמחקת, שאולי נאנסה על ידי הס.ס. לפני שהחליטה לעלות ארצה, כפי שבעלה של הסבתא נרצח ברוסיה אחרי המהפכה, ובביקור הראשון של המשפחה בארה"ב, בעידן מקארתי, חוותה אימה הכל מחדש. קשה להפריד בזכרונות אלה בין דמיון למציאות, כי הכל, באמת הכל, היה אפשרי. בחוויתה מחדש את חיי סבתה ואימה מאבד האי־סדר את קיסמו. בנסיגה מפי התהום חוזרת עפרה כתשובה אל בעלה, מקבלת את מגבלותיו וגם את מגבלותיה היא: „לא משנה מי מחזיק אותי בזרועותיו, העיניים שלי תמיד תהיינה חומות, השיניים שלי — עקומות והחיפורים שלי בלתי כתובות." מאדאם בובארי התעוררה בזמן, ומשפחת חופי, שהיתה גם היא בתהליך של התפוררות, התחזקה שוב.

היראַרכיה של כפייה

האם זו אתחלתא דגאולה? הגיבורה עדיין שרויה באי־קומוניקאציה ארוכה עם ידידותיה וידידים משפחתיים, כש„מתחת לבריחות הדעת מונחת איזו השלמה נינוחה, ואולי גם איזה צער קל, לא עמוק, עם העובדה שהם דור אחרון להומאניזם יהודי וכללי." ארץ ישראל הקטנה, החמימה, נתפסה כניגוד מוחלט לחברה האמריקאית; אך מכתביו של צבי ברשאי אל בתו לאורך הספר מהווים הספד לחלום הציוני ובסוף הוא בעצמו נפטר בעקבות תקרית שבה, כפי שהוא כותב, „נופצו לרסיסים חלומותי, תכניותי, טעם חיי." אחרי מותו נוסעת עפרה לבדה לקהילה של אמיש בפנסילווניה, שאביה המליץ בפניה לבקרה. נסיעה בתוך־נסיעה זו (פרק זה נדפס בקובץ סיפורים „אין נותים בפאראדייס", הקיבוץ המאוחד 1986, כסיפור בפני עצמו) היא גם ניסיון אחרון למלא אחרי רצון אביה וגם הכרזת עצמאות מסויימת ביחסה לחנן, הדואג לשלומה בכבישים הגדולים והסואנים. ואמנם היא פוחדת; הנסיעה היא גם עימות אחרון שלה עם תרבות של ניכור המוצאת בנוף הכבישים האלה ביטוי מובהק. בקיצה של הדרך מגיעה עפרה ל„פאראדייס" ופוגשת שם בבואה גרוטסקית של אמונת האבות: נוצרים אדוקים, התומכים במדינת ישראל, רוצים לכפות עליה אמונה במשיחם וגם מטיחים כלפיה: „איך תבוא הגאולה אם אנשים היושבים בארץ הקודש אינם אנשי אמונה?" אנשים אלה אינם מצפים לתיקון העולם; בעליזות מזורה, המעלה צמרמורת, הם מספרים על קרוביהם שמתו צעירים ומנבאים על „המאורע שישמיד את העולם... המאורע שבאמצעותו נעלה לשכון בשמי מרום." עפרה בורחת מהם ומן התמונה של דת המבוססת על „היראַרכיה של כפייה המתחילה באלוהים." היא מהרהרת: „רציתי להיכנס במילים והנה כמעט נאנסתי."

פסוק זה מתקשר באורח מוזר עם ציפיותיה מיוסף קליין דווקא. הגיבורה כבר איננה רוצה שיאנסו אותה, אפילו לא במילים. את העקרון הרוחני שאליו היא זקוקה מצאה בתוך עצמה: בשיקול הדעת שלה, בכוח שיפוט הנובע דווקא מתחושת שבירות ומן היכולת להזדהות עם הזולת ותוך כדי כך ללמוד מניסיונו. אחת מסגולות הספר היא הדרך שבה התודעה הנאראטיבית, שמרכזה בעפרה, יכולה גם להינתק ממנה ולעבור לדמות אחרת, וממנה לדמות נוספת, ולחזור אל הגיבורה. טכניקה זו, אפשר שהיא שאולה מ„זכרון דברים" ליעקב שבתאי, שאותו מזכירה עפרה בשיחה עם יוסף קליין. אולם, נוכחותה של דמות מרכזית אחת כאן משאירה רושם של רצון לאחד בעוד הרושם שנותר מן הרומאן של שבתאי הוא רושם של התפוררות. רצון זה לאיחוד מוצא ביטוי סמלי בקולאז'ים מבדים שונים שבהם מתעסקת עפרה במקום ה„מחקר" שלה. בתכונה זו טמונה אולי תשובה אפשרית לשאלה: מה תעשה הגיבורה אחרי חזרתה ארצה?

שירת העין הרואה

לאה שניר

ישראל אלירז — „טיול"
ספריית פועלים, תשמ"ז

על ספר שיריו השביעי של ישראל אלירז, „טיול", ניתן לומר, כי זהו סיפרה של „העין־הרואה". אותה עין, המקשיבה לעולם מתוך רגישות, זהירות ודייקנות. המוטו של הספר לקוח מדברי סמואל בקט. „היה זמן ששאלתי עצמי מה זהו היה זמן שעניתי זה הטיול". מוטו זה מעיד על השירים, כי המהלך בם כדרך הטיילים הוא מהלך, מתוך קשב תמידי להתרחשויות, תוך ניסיון לזהותם, לקרוא להם בשם ולפענחם. הדיוק בתיאורם הוא האופן בו הם הופכים לחלק מישותו וביטוי לקשריו עם מה שמזומן לו העולם.

העין שצברה את המראות מפענחת אותם, מעניקה להם משמעות ומפנימה אותם. כך מקבלים המושאים האסתטיים מימד אחר, שאינו מנותק ממראה התשתית ועם זאת יש בו תוכן חדש ועמוק יותר, אינטנסיביות של תנועה פנימית.

היוצר והעולם

ביחסי הגומלין שבין הדברים שמחוץ לבין פעולת העין המתבוננת, אין לעין זו חשיבות עליונה. היצירה מתרחשת רק כאשר העולם נענה לצורך ההתבוננות של „העין הרואה". כך בשירה — צבעים / כמו ציפורים / בכל מקום / אין רואים עד שהם / מחליטים לנוע ולהראות." נכון יהיה לומר, כי הקשר יוצר־עולם הוא הכרחי כאן. „ואנחנו רואים את / המאמץ היפה / שמשקיע אלול לצאת לקראתנו / (...) ואנו מודים לו / ונמלאים את המקום / המופלא בראיה ובשמיעה" (13). קשר זה אף הוא עומד בסימנה של תנועה. הוא מתרחש, עובר ומפנה מקום לקשר חדש. קשר זה מתקיים לפי הנוסחה — עץ הוא עץ, קו הוא קו, דבר הוא דבר. משמע, קיומם של הדברים בעולם המציאות משולל רעיון, מחשבה או סמל שמחוצה להם. עצמאותם של הדברים היא המאפשרת את המפגש הנכון ואת יחסי־השיוויון שבינם לבין היוצר המתרגם אותם לשפת מילים.

בשירתו של ישראל אלירז ניכרת, אם כן, דינמיקה של התקרבות אל הממשי והתרחקות מן המדומה והמסומל.

החדירה פנימה, אל גופי הדברים, חושפת בם קשרים מגוונים ועשירים, מעשירה את המתבונן ומרחיבה את היקף התבוננותו. „החלטנו לסלק מלבנו / הכל, לסלק / את „לסלק הכל" / להיכנס עם הירוק / לתוך העלה הגלילי / ויחד איתו לצאת / ממנו אל קסמי / הלבן (...)" (14). ההתרחשות הבלתי פוסקת באה לידי ביטוי גם בהיבט הצורני. כך, למשל, בריבוי הפסיחות השוברות את הרצף התחבירי, ומצביעות עליו כעל שייך ובלתי שייך למה שנאמר לפני כן.

התייחסות זו אל העולם מציבה את השפה ואת האמנות כשוות ערך לדרגות הקיום של הדברים בעולם המציאות. „היה דבר והוא חוזר בי אלי ואני / רוצה, יותר מתמיד, מה שרציתי / פעם אחר פעם, לספר בלי לברוא דבר" (71). המשורר אינו מבטל בשל יחסי־שיוויון אלה את האמנות. להפך — באמצעות השפה הוא מעביר בדייקנות את העולם, ותוך כדי כך הופך לו שותף כמתבונן.

גם הזמן בשירי אלירז אינו יציב, אלא משתנה תדירות. אפשר ששיר יפתח בהווה, ותוך מהלך תמונתי, אסוציאטיבי, תמצא עצמך בתוך דברים שהתרחשו בעבר. שכן, גם העבר הוא הווה ממשי, על־פי דרכו המיוחדת של אלירז. מה שאירע וחלף כביכול, אינו פחות בחשיבותו מן המתרחש כאן ועכשיו. כן אפשר שהחולף עדיין מתרחש, אף הזמן עשוי לזרום קדימה ואחורה בטיבעיות מוחלטת, היוצרת תנועה מעגלית, הנמשכת באותה מידה שהיא יוצרת במקביל קו מתמשך אל מרחקים אפשריים: „עוד שעת אור אחת / בה אני רוצה לשבת / לידך, להביט כך / סביב(...) לראות איך ליד כתפך / הזמן על פניך עושה, / עובר הופך מאחורינו," (19).

האמירה הבלתי־מתקשטת

הניסיון לתפוס את הממשי באופן המדוייק ביותר, עלול היה להוליך את המשורר לכדי ניכור וחוסר מעורבות. אולם, אלירז הוא משורר לירי מן המשובחים ביותר במקומותינו, והליריקה אינה בנויה לנתק, לזרות ולהרחקה. לפיכך נובעים המושאים האסתטיים המתוארים בשיריו מתוך מרחק ההולך ומתבטל, ככל ש„העין הרואה" מתקרבת אליהם ויורדת לפרטיהם: „לקראת בוקר קרבה התאנה / אל החלון. האפונים מתרמלים / על לחי הדלת עד אמצע הקיר(...) צפורים נולדות מתוך הקשב / (...) משתנות בתוך עצמן ומשנות / גם את המביט בהן" (21).

גם אמירות לגבי החיים או העולם נאמרות בשירים אלה מבלי לכסות דבר, ועם זאת לא כאמירה בוטה אלא כאמירה אסתטית מאוד. הדברים הנאמרים אינם גבוהים מדי, ואין בם גוון פילוסופי מתוחכם או ביטוי אירוני מריר. נמצא כאן את האמירה הבסיסית, הנקייה, הבלתי מתקשטת, אשר כוחה בפשטות ממנה היא נובעת: „ואיש זקן בא מן השדה / בערב, מכה רימון ואוכל / פוצע זיתים ואומר: / אם ירצה יביא את / הלילה בתוך היום / ואת היום בתוך הלילה" (24). ובשיר אחר: „מצאתי ציונה תג'ר אומרת: על פי רוב / אין לי שמים בתמונה." (53).

הדברים היומיומיים אינם חשובים כאן פחות מן המאורעות והגדולים. כוחו של הריתמוס השליו העובר בשירים הוא בזרימתו. הרחבה, המשתנית ומשנה באיטיות את המקום ואת הזמן החולף. איטיות זו מאפשרת הפנמת המראות וטוויית קשב למראות, העולים באורח אסוציאטיבי. דבר מתוך דבר, מראה נחלץ ממראה: „הרימון בתוך העץ / מחמיר עם עצמו / כל הלילה הוא מציב / באויר הפתוח את / מלכודות הצבע / בחצות יורד הטל / לתת טעם בפירות / המאדימים על טהרת / דף הנייר המחוק" (22).

שירתו של אלירז, חרף היותה מפוכחת מאוד, נוגעת בממשי באופן שלא נעדר ממנו יסוד ההגות בעלת הגוון ה„רומנטי". גוון זה בא לידי ביטוי בתפיסת העולם כשלימות הארמונית, בה מתחברים יסודות הדומם והחי לכלל מיקשה אחת. שלימות, בה בוחר האדם את התכוונויותיו, ועל כן העולם נענה לו ומתיר לו להתבונן בו ולהפנימו. כך, למשל, בשורות הבאות: „יושב על הקש הצוהב/במבואות כפר כנא, /מתהלל כאלוהים ומסרב/לקחת חלק בהיסטוריה/אלא כדרך שהטבע/לוקח בה חלק/ליד חליק".

דמויות המחזור הראשון, „טיול", מזכירות עד מאוד את אלה שתוארו בשני ספריו הראשונים „דרך בית לחם" ו„הר פתוח", אשר ראו אור תחת השם הבדוי ג'ורג' מתיא איברהים. נופי המחזור מוסרים את מראות הנוף הגלילי, את הריחות, את גווני העשב והעפר, את תנועת האדם האיטית. „בין צפורי לנצרת, אומר המשורר, „החרוב נתעה לכאן/ולאלף שנים נתקע/זה לא הזמן/להתעורר מן הארצי", ונרמז על חוגי המעגל. וכן — בנוף הזה „מדברים על ההר על פי ההר, יש יפה מזה" (24). אולם בלב התיאור השליו הזה מונחת השבירה ומסומן הסער. רק העין הרואה, באמצעות השפה, עשויה להפקיע את המראות השלווים מן המציאות המאיימת. בעולם זה „פתאום ערב וזה סדר/ הדברים: איש ואשה וחמור/מאחוריהם ילד הולך/ בצער איטי והגותי/(...) צפונית לשפרעם באמצע האויר/וזה משנה הכל (...) וילדים שחורים משליכים בנו חול רק/כאילו היינו חתן וכלה" (27). בנוף זה שולטים בית־הבד, המיסגד, „הכפרי העומד כל היום ושורף", „הנשים סורקות הצמר", והדובר הוא „המוציא שלם מן/השברים שבתוך העין", שהוא „נותן בה אימון מוחלט" (30).

אף על פי כן, השירים שומרים על עיצוב קפדני ונשמרים מצרימות. נקודת התצפית המעורבת ובלתי־מעורבת כאחת היא המאפשרת בנייתו של שיר, בו פועל המבט באורח סימולטאני כלפי חוץ וכלפי פנים. בדרך כלל נמסרים הדברים בהווה, כדי לעצור להרף רגע את התנועה בעצם התרחשותה, לתארה ובכך להעניק לה משמעות בטרם תחלוף ותמונה אחרת תתפוס את מקומה. באופן תיאור זה יש משום חיקוי לתנועת מצלמה, המתעדת במבט אחד שורת פעולות של מושא הצילום, שצירופן הוא המעניק להן את משמעותן הכוללת. אולם, מצלמתו של אלירז אינה רואה את החוץ בלבד, אלא גם את עצמה היא רואה. כפל התבוננות זה הוא בעל משמעות רבה בשירתו של אלירז, כאן ובספריו הקודמים.

האישה והשיר

המחזור השני בספר הוא „תשעה שירי אהבה לאשה אחת". לא לחינם הוא ממוקם במרכז הספר. שכן, האשה תופסת מקום מרכזי ביותר בשירתו של ישראל אלירז. המחזור משחזר פרשת אהבה, ובאמצעות החוויה המילולית הוא מעביר בעדינות רבה את געגועי הגוף והנפש לזו שהיתה משך פרק זמן מרכז עולמו. שיחזור הקשר אינו זהה לחוויית ההסתכלות בנוף, שיש בה ממידת הריחוק של מתבונן עובר, וכמוה כהתבוננות בציור. כאן „מדובר בך ולא במי אחר. אני/עומד מרחוק לידי, בקצה ההויה/נזכר בך/(...) אני רוצה להיות איתך/רק כשאת איתי/לא לעסוק בך כשאינך לידי" (63).

האהבה, אומר המשורר, היא דבר אפשרי, גם אם בעצם הגשמתה מונחים כבר סימני כיליונה. „היום עובר, נאסף בחלון, ראיתי/אותו עובר, עבר היום" (65) באמצעותה מגלים האוהבים את עצמם — „למראה גופי את מתחילה/לראות אט אט את גופך" (65).

מחזור זה מחזיק בתוכו פוטנציאל של הימתחות וקשב אין סופי אל הזולת. לעיתים תכופות נוטים משוררים לצייר את האהבה ושיברונה בפאתוס, או מתוך היבט שיש בו פן מטאפיזי. בשירת־האהבה של אלירז האהבה היא דבר של כאן. גם במותה היא סבה ומתרחשת בזיכרון באופן בו היא פולשת אל ההווה ושבה להתרחש בגבולותיו. מכאן המעבר החופשי בין הזמנים עבר והווה, המשמשים בשיר יחדיו. התהוותה של האהבה ומהותה תלויים בקשב ההדדי. בהתבוננות המשותפת בעולם ואף בקבלת הכרח הפרידה מתוך שיתוף וקשר.

בשיר, כמעשה תיעוד, יש משום נוחם, שכן ההליכה בעקבות הרבדים מארגנת אותם ומבארת הקשרים לפיכך הוא כותב: „חשוב היה לי לומר, אני/נוגע בך, מה בקשתי? אהבה/. עד כמה מזה עד זה מה שאפשר" (70). עם זאת, נסיון ההסבר של עצמו לעצמו, תמיד יותיר משהו שאין דרך לבארו, משהו בלתי פתור ומכוסה: „זמן אפילו די זמן, נח עלינו עד/מה שכבר לא היה ברור עוד" (67).

המחזור השלישי, „שלושה ימים ליד המים", החותם את הספר, מוסר בשורות קצרות את מראה הכינרת על השינויים המתחוללים בה, כמו גם ב„אישון העין הרואה", המתבוננת באגם בשתיקה, מתוך ציפיה גדולה לדבר־מה שיתרחש. דבר אינו מתרחש, ואף על פי כן הוא מונח אי־שם בגעגועי העין המתבוננת. ההליכה עם תמונות השיר היא היא מרכזם של הדברים. בהתבוננות מרוכזת זו לא התכנים חשובים, אלא הקיום הריגשי הנענה־להם ומתרגמם לצורות, לצבעים, להשתנויות התנועה במים ובעין־המתבונן.

*

סיפרו של ישראל אלירז הוא ספר־עדין, חכם ואנושי. יש בו ניסיון חוזר ונישנה להתחבר עם העולם לכדי קשר וקשב. הקשב לסובב אותך, אומר המשורר. התבונן בעולם, גע בו, נסה להבינו, לקלוט חוויו מתוך עמדת שיוויון ומתוך יראת כבוד. הכר בהיותך חלק בלתי נפרד ממנו. היכן מונחים הנגיעה והחיבור במה שמונח „בקצה האצבע, מתחת לאף" ומוביל את השפה. העולם הוא מה שהוא רק משום שיש ביכולתו להתגלגל לכלי השפה, כי פגישה עמו היא פגישה טוטאלית עם מורכבותה של השפה ופשטותה.

הרחק מיריד ההבלים

א.ב. יפה

מרגריט יורסנאר, שנפטרה לפני שבוע ימים בביתה אשר במאונט־דזרט, במדינת מיין בצפון־מזרח אמרי־קה, בגיל 84, נחשבה ל„גברת הראשונה" של הספרות הצרפתית בימינו. היא היתה האשה הראשונה שנבחרה כחברה באקדמיה הצרפתית, מוסד מכובד זה שלא קיבל לתוכו שום אשה במשך 350 שנות קיומו, עד שבשנת 1980 הצליחו כמה מחברי האקדמיה הצעירים לשכנע את עמיתיהם המבוגרים והשמרנים, שהגיעה העת לשנות את המנהג ולפתוח את שערי האקדמיה גם לפני בנות המין השני. בנאום הפתיחה שלה, בטקס התקבלותה לאקדמיה, הזכירה מרגריט יורסנאר כי כבר היו בדורות הקודמים נשים־סופרות שהיו ראויות לכבוד הזה (מאדאם דה סטאל, ז'ורז' סאנד) שנמנע מהן. היא עצמה לא היתה פמיניסטית במובנו המקובל בימינו של מושג זה, אבל היא התקוממה נגד כל גילויי המאצ'יזמו, נגד יומרתם של הגברים לראות את עצמם יצורים עליונים, בעלי יתרונות מובהקים. והיא הזכירה באותה הזדמנות שהיוונים העתיקים לא היו כלל פאלוקראטים: הם ששיוו לתבונה את דמותה של אתינה, לאומץ־הלב והנאמנות את דמותה של אנטיגונה, לחזות הנבואית את דמותה של קאסאנדרה. הם, היוונים, לא בזו לאשה, לא השפילוה — אמרה מרגריט יורסנאר — הם כיבדו לא רק את האם והרעיה והאחות אלא גם את הכוהנת, המאהבת. לכל אחת מהן היה „כבודה העצמי".

אך מרגריט יורסנאר קיבלה באדישות מסויימת את „הכבוד הגדול" הזה. לאחר טקס הפתיחה לא דרכה רגלה באולמי האקדמיה, היא לא באה להשתתף בישיבותיהם הקבועות של ארבעים „בני־האלמוות", אלא חזרה לביתה בכפר המרוחק שמעבר לים, שמספר תושביו אינו עולה על 300, והמשיכה לדור שם שמונה חודשים בשנה, להמשיך בכתיבתה, לערוך מסעות בעולם בארבעת החודשים הנותרים, כשהיא רחוקה לחלוטין מתככי עולם־הספרות הפאריסאי, אותו יריד־הבלים המושתת על רדיפת כבוד, כיבודים, פרסים ופירסום. אבל אורח־חייה המיוחד, בריחתה מאורות הזרקורים, לא מנעו מבני־דור להעריך את יצירתה כאחד משיאי הספרות בתקופתנו, לראות בה יוצר שווה־ערך לסארטר, לאראגון, לתומאס מאן. היא היתה אחת האחרונות ל„דור נפילים" זה שהקים את בניין ספרות־המאה־העשרים המעולה.

לא היה ביצירתה כמעט כלום מאותם סממני נשיות האופייניים לכתיבתן של סופרות ומשוררות: רגישות, סנטימנטליות, חושניות, קפריזיות. הנשים שהן גיבורות ספריה, מצטיירות לרוב באור שלילי: הן חורשות מזימות, בוגדניות, מסוגלות לרצוח, מושחתות ו„מכשפות". קשה להיזכר בדמות חיובית של אשה ברומנים שלה. לכל היותר הן מצויות שם כצלליות בלבד. בשעה שבמרכז הספרים מצויות דמויותיהם של הגברים, אדריאנוס (ב„זכרונות אדריאנוס"), אלכסיס (ברומן הנושא שם זה), זנון (ב„יצירה באפלה").

על התקופה הזאת, המאה העשרים, היא כתבה אך מעט. רק את הרומן „מכת חסד", שעלילתו מתרחשת בארצות הבאלטיות בראשית שנות העשרים. כל יתר ספריה הם על רקע יוון ורומי, העולם העתיק. משנות ילדותה היא ספגה בבית אביה (אמה נפטרה עשרה ימים לאחר שילדה אותה מקדחת־היולדות) את ההומאניזם היווני. ספרה הראשון, שכתבה בהיותה בת שמונה עשרה, היה ביוגראפיה של פינדארו. בין יצירותיה האחרונות נמצא את „אוריידיקה החדשה", „אלקטרה או נפילת המסכות", „סודו של אלססט". ב־1930 ביקרה לראשונה ביוון ומאז היא נמשכה לא רק לתרבות יוון אלא גם לארץ זו, שבה רצתה לבנות ביתה. ואכן, היא ישבה זמן רב באחד מאיי יוון, אך ב־1939, ערב מלחמת העולם השניה, יצאה לארצות־הברית, והחלה מלמדת ספרות השוואתית במדרשה הנסיונית של שרה לורנס. ב־1947 התיישבה באי מיין, יחד עם חברתה הנאמנה, שהיתה גם המתרגמת שלה לאנגלית, גרייס פריקס. ושתי הנשים חיו שם יחד עד מותה של גרייס בשנת 1979, חיי בדידות ויצירה, בבית הצנוע שבו שיכנה מרגריט יורסנאר, את ספרייתה הגדולה, כשמונת אלפים ספרים, רובם על נושאי תרבויות עתיקות: יוון, רומי, איסלאם, סין. בשנותיה האחרונות החלה ללמוד גם יפנית. היא כתבה לאט, היתה ניגשת לכתיבת ספר חדש רק לאחר תהליך של הבשלה אטית, לאחר לימוד יסודי של הנושא, ולעתים קרובות היתה מתקנת ועורכת מחדש את ספריה לקראת המהדורות החדשות. ספרים אחדים לא הניחו דעתה כעבור שנים והיא החליטה לגנוז אותם כליל.

בסך הכל כתבה כעשרה רומנים ונובלות, שמונה ספרי מסות וזכרונות, ששה מחזות, ארבעה ספרי שירה. היא תירגמה (לא הרבה), מעולם לא לפי הזמנה מו"לית אלא לפי בחירתה החופשית בלבד, מיצירות סופרים שחשה קירבה אליהם: וירג'יניה וולף, הנרי ג'יימס, קונסטנטין קאוואפי, הורטנס פלקסנר, וכן תירגמה מבחר שירי ספיריטואלס של הכושים, שהוציאה בצירוף מבוא גדול שבו היא פורסת יריעה רחבה ורבה היסטוריה של כהי־העור באמריקה ובגורלם. היא עשתה זאת לא מתוך הערכה ליצירה העממית של הכושים בלבד, אלא מתוך רגישות אנושית עמוקה לגורלם. מרגריט יורסנאר ניהלה מאבקים חברתיים למען זכויות הכושים באמריקה, ובשנים מאוחרות יותר היא ניהלה מערכות למען איכות הסביבה, יצאה למאבק למען שמירה על הצפרים, על בעלי חיים חסרי מגן שבני־אדם מתאכזרים להם, בעיקר התנגדה לציד לויתנים וכלבי־ים וגוריהם, והיתה מגנה את ההתגנדרות הרצחנית של הנשים הלובשות פרוות.

עד שנות החמישים היתה מרגריט יורסנאר רק „סופרת למעטים", היתה מוכרת רק בחוגים מצומצמים של שוחרי ספרות טובה. היא לא כתבה מעולם למען ציבור־הקוראים הרחב, לא פזלה לעבר ההצלחה והפירסום. כל מעייניה היו נתונים לפיענוח המיסתורין שבהוויה, הטראגיות שבחיים. ספרה „זכרונות אדריאנוס" (1951) הבקיע לה דרך לרשות הרבים. שנים רבות היא שקדה על היצירה הזאת. נוסח ראשון כתבה באמצע שנות השלושים, אך הוא לא הניח את דעתה והיא החליטה לגנזו. רק לאחר שמצאה את הסגנון הנכון (צורת המונולוג, שכן טענה כי אין אנו יכולים לדעת כיצד דיברו הבריות בימי־קדם, אך יומרה היא לדמות את השיחות שהם ניהלו כביכול ביניהם). כמו כן חל תהליך של התפכחות ביצירתה. בנעוריה האמינה כי כל פרוזה, גם המפורשת ביותר, חייבת לשמור על נימה לירית, להתקרב לשירה. בבגרותה ויתרה על דרך זו. „זכרונות אדריאנוס" מתבסס בראש וראשונה על מחקר יסודי ומקיף, על ידע רב בהווית העולם הקדמון, שיכול היה להניב לאו דווקא רומן כי אם ספר־מדעי רציני. אבל היא בחרה דווקא בצורת הכתיבה הבלטריסטית. לאחר שנות לימוד הניחה בצד את ספרי ההיסטוריה, נטלה לעצמה רק כמה נתונים יסודיים (מי היו ידידיו, מה היו חייו האישיים ברומא) והחלה לשזור סביבם את הסיפור, שהוא שיחזור דמיוני של חיי אדריאנוס, אבל לא על דרך הביוגראפיה־הרומן שהיתה סוג ספרותי נפוץ בצרפת, אלא תוך נסיון להיעזר בתעודות אותנטיות להפיח בהן רוח־חיים באמצעים אמנותיים, וזאת בלי להכניס לתוך היצירה כוונות זרות, נטיות אישיות או אידיאולוגיות של הכותב. וכך יצא מתחת ידיה ספר מצוין ורציני, שאינו מבוסס על ויתורים לטעם־הקהל, או לאופנה חולפת כלשהי. „זכרונות אדריאנוס" הוא אגרת ארוכה אחת שכתב הקיסר הזקן למען מרקוס אורליו הצעיר, ובה הוא מספר על נסיונות חייו, על הצלחותיו וכשלונותיו, על שמחה ועצב, כשהוא צופה את מותו הקרוב בשאננות: „הנני מגיש לך בזאת, כתרופה מאוזנת, הרצאת דברים נטולת כל משפטים קדומים ועקרונות מופשטים, השאובה מנסיונו של אדם אחד ויחיד. שהוא אנוכי עצמי."

הארודיציה של מרגריט יורסנאר לא הכריעה את ההשראה שלה: היא היתה לה רק כלי־עזר ויסוד מוצק. על כן נהפך „זכרונות אדריאנוס" מרומן היסטורי מצוי לספר מעמיק, החודר לתוך העולם הרומאי העתיק. וכדברי אחד המבקרים: „זוהי הגות על המוות, הכוח, החושניות, הארוס, היופי, המלחמה, הידידות... עולם־יצירתה הוא עולמם של איתני הטבע, הים והאבנים, האוקיינוס, האלים, המלחמה, בני־האדם..."

„אינני מאמינה באמונה, מכל מקום לא באותו מובן שהמאמינים משתמשים במושג זה בימינו, כלומר בצורה תוקפנית. דומה שהם אומרים כיהם מאמינים או שהם מאלצים את עצמם להאמין במשהו שאינו מוכח, ועל כן יתרונם העיקרי הוא שהם ממשיכים להאמין. ואנו מרגישים באמונתם זו מאמץ־רצוני, וגם רצון להיות יחודיים: יש לנו אמונה זו, היא שלנו, אלה שאין אמונה בלבם ראויים לרחמים, או שהם פשוט יצורים נתעבים. צריך להעביר אותם לאמונתנו בלי להתחשב במסורת שלהם או בתכונותיהם האישיות. רגש זה רחוק ממני..."

מרגריט יורסנאר
(מתוך „בעיניים פקוחות,
שיחות עם מאתייה גאלייה", 1980)

יעל לוטן

„הו נשמה קטנה, נודדת ורכה..."

שני הרומנים הגדולים שכתבה מרגריט יורסנאר הם רומנים היסטוריים. האחד, „זכרונות אדריאנוס", כתוב כאוטוביוגראפיה של הקיסר הרומי הגדול; השני, „יצירה באפלה" (או, כשם הגירסה האנגלית, „התהום"), מבוסס במידה רבה על דמותו של הרופא הגרמני בן המאה השש־עשרה, פאראצלסוס.

„זכרונות אדריאנוס" הוא בוודאי יצירתה החשובה ביותר של יורסנאר. בכשרון יוצא מן הכלל היא מצליחה לבנות דמות שלמה, מעוגלת, מעמיקה ומשכנעת של הקיסר, ששלט באימפריה הרומית במאה השניה לספירה. לצורך כתיבת הספר השתמשה המחברת בכמות עצומה של חומר היסטורי, הכולל הרבה מכתבים של אדריאנוס וטכסטים מתקופתו. האמינות ההיסטורית של הספר היא ברמה כה גבוהה, עד כי הוא נכלל לרוב בביבליוגראפיות לסטודנטים הלומדים את תולדות העת הקלאסית.

אדריאנוס מספר על קורותיו ומעלה את השקפת־עולמו בסידרת מכתבים למרקוס אורליוס, מי שיהיה קיסר שנים לא רבות אחריו, וישאיר את רישומו לכל הדורות כאחד הפילוסופים ההלניסטים המאוחרים. בדרך זו יוצרת יורסנאר רצף, מאדריאנוס אל מרקוס אורליוס.

אף שאדריאנוס ידוע בתולדות עמנו כ„שחיק עצמות", כיוון שבזמנו דוכא מרד בר־כוכבא והומתו עשרת הרוגי מלכות, הרי בהיסטוריה הרומית בכללותה הוא מצטייר כקיסר נאור, מתון ורודף שלום, שדאג לבסס את האימפריה ולהשליט בה „פאקס רומאנה" פלורליסטית ומשגשגת. בפרק בו דן אדריאנוס במרד היהודי מתוארת פגישה אפוקריפית בינו לבין רבי עקיבא. אדריאנוס מתבונן ברב הישיש ברגשות מעורבים של יחס כבוד כלפי עיקשותו הגאה וקוצר־רוח כלפי אטימותו המוחלטת לכל דרך־חשיבה השונה משלו. השיחה ביניהם הופכת לדיאלוג של חרשים, כיוון שתפיסתו של אדריאנוס מצטיירת בעיניו של רבי עקיבא כדברי נאצה ושיקוצים נוראים — הרי לא יעלה על דעתו של רב יהודי שיש מקום בעולם לדרכים שונות לראות את האלוהות.

הפרק הפואטי ביותר בספר הוא פרשת אהבתו של אדריאנוס המודקן לנער היווני היפה אנטינואוס, שטבע בנילוס בהיותו בן עשרים. אחרי מותו הקים אדריאנוס שלוש ערים בשם אנטינופוליס במקומות שונים באימפריה, והעסיק בלי הרף את מיטב הפסלים ביצירת דיוקנאות של אהובו הצעיר. אין ספק שפסלים אלו השפיעו עמוקות על תפיסת היופי הגברי הקלאסי לדורות רבים.

המוטו ל„זכרונות אדריאנוס" הוא השיר שכתב הקיסר הקשיש לפני מותו: „הו נשמה קטנה, נודדת ורכה..." בו הוא תוהה מה יהיה על נשמתו אחרי מותו. שיר קצר זה חקוק עד עצם היום הזה במבנה העגול הקרוי קסטל סאנטאנג'לו ברומא, מקום קבורתו של הקיסר.

זנון, הרופא הפילוסוף הספקן והחוקר, גיבור „יצירה באפלה", מבוסס, כאמור, על דמותו של פאראצלסוס, שהיה אחד מראשוני המדענים בתחילת העת החדשה, איש רנסאנס מובהק, ששילב במחשבתו אלמנטים מודרניים־אמפיריים יחד עם הרבה אלכימיה וכל מיני יסודות כישופיים, שרידים ממחשבת ימי־הביניים. (צרוף מיוחד זה איפיין לא רק אותו, כי אם גם דמויות ידועות יותר, כגון ג'יורדאנו ברונו, שהועלה למוקד על ידי האינקוויזיציה).

גם זנון/פאראצלסוס הוא אדם מבודד, חריג בעיני בני תקופתו, ואף הוא נוטה להומוסקסואליות, כאדריאנוס. האירוניה והספקנות אף הן משותפות לשתי הדמויות הללו, שהיו מן הסתם קרובות מאוד לרוחה של המחברת. אך משניהם אדריאנוס הוא היותר חם, יותר מעוגל ויותר קרוב לרוחנו היום, למרות היותו מרוחק מאיתנו ארבע מאות שנים יותר מזנון/פאראצלסוס.

שני ספרים אלה נמצאים כיום בשלבים מתקדמים של תרגום לעברית, ויש לקוות שהקורא הישראלי יזכה לראותם בדפוס בקרוב ויעשה היכרות של ממש עם מיטב היצירה של אחת מן היוצרים הגדולים ביותר במאה העשרים.

עוברת ב'

דרור אבנד

עוֹבֶרֶת אֶת חֲנוּת הַגְּלִידָה
כְּמוֹ סוּפָה בְּלוֹנְדִּינִית,
מַזְכִּירָה לִי צַמָּרוֹת,
וְאֶת הַסְּתָו עַל הַכַּרְמֶל.

עוֹבֶרֶת בֵּין אֶצְבְּעוֹתַי
הַמְּכִילוֹת וָנִיל:
הִיא מְסַפֶּרֶת לִי
עַל הַיָּמִים
בָּהֶם כָּתַבְתִּי
גַּם אֲנִי שִׁירִים
בַּדֶּרֶךְ לְחֵיפָה.

עוֹבֶרֶת בַּחֲנוּת,
כְּמוֹ סוּפָה חַמָּה:
נוֹשֶׁבֶת.

לֹא יָכֹלְתִּי לֹא
לְקַלְקֵל אֶת הַקָּפֶה שֶׁלָּהּ.
וּמִי יָכוֹל כְּבָר
לַעֲבֹד בְּקֶצֶב
שֶׁבּוֹ הִיא פּוֹרֶצֶת,
וְעוֹבֶרֶת
אֶת הַיּוֹם שֶׁלִּי.
...

בְּפַאֲתֵי מִזְרָח
יֵשׁ חֲרָסִים קְרִירִים
מַיִין קַמְרִי שׁוֹצֵף
וְסִדּוּרֵי פְּרָחִים סְגֻלִּים
פּוֹרְחִים כְּמוֹ יוֹנִים,
כְּמוֹ שֶׂעָרָהּ.

במרכזי התרבות האירופית

אליאס קאנטי: „משחק העיניים"; סיפור־חיי 1931־1937; מגרמנית: צבי אריד הוצאת זמורה־ביתן וספריית פועלים, 1987

זהו הכרך השלישי של זכרונותיו של המספר, המחזאי והמסאי אליאס קאנטי, בעל פרס נובל, שנולד בבולגריה בשנת 1905, במשפחה יהודית־ספרדית מכובדת, ומגיל צעיר מאוד נדד עם אימו אל מרכזי־התרבות של אירופה. הוא ישב במאנצ'סטר, בלונדון, בציריך, בברלין, בווינה, אימץ לעצמו את הלשון הגרמנית כלשון־כתיבה והתפרסם בעולם כסופר הכותב בלשון זו. ערב מלחמת־העולם השניה ואחרי צירופה של אוסטריה לגרמניה הנאצית עזב את וינה ועקר ללונדון. מאז ועד היום הוא מחלק את זמנו בין בירת אנגליה וציריך, המסייעת לו לקיים את הקשר עם מקורות התרבות והספרות הגרמנית.

שני הכרכים הקודמים של זכרונותיו, „הלשון שניצלה" ו„הלפיד באוזן", עסקו בילדותו של הסופר, במות אביו בעודו ילד קטן ובהשפעה הגדולה שהיתה לאימו, אשה תרבותית מאד ובעלת אופי חזק, על עיצוב עולמו הרוחני. שני הכרכים מתארים את לבטי הנעורים, לימודיו ואת צעדיו הראשונים בשדה־היצירה.

הכרך שלפנינו, „משחק העיניים", עובר מן התחום האישי אל קשריו של קאנטי בשנות השלושים עם כמה מבחירי היוצרים והאינטלקטואלים, שהפכו את וינה לאחת מבירות־האמנויות. בתקופה זו, בין השנים 1931 ו־1937, היה קאנטי סופר מתחיל אשר חיפש מודלים להוראות מקרב אנשי־הספרות, ההוגים והאמנים של התקופה והעריץ את הרמאן ברוך, את רוברט מוסיל, את ד"ר אברהם סונה — אברהם בן־יצחק, המשורר העברי שישב באותם ימים בווינה, את המלחין אלבן ברג. ומעניין מאד לראות כיצד איש עצור ומאופק כקאנטי מתלהב מיצירתם של אחרים ומצליח להדביק גם את הקורא בהתלהבות זו, בשומרו תמיד על פן מיוחד של עצמיותו האינדיבידואלית. עם זאת, קאנטי הצעיר לא היה בבחינת חסיד שוטה של גדולי־הדור באמנות ובתרבות; הוא מבחין הבחן היטב בין אלה הראויים להערצה לפי הבנתו, מיזוגו ונטיות־לבו, לבין המעוררים בלבו סלידה בעטין של תכונות נלוזות. בדברו על אלה הוא מציין: „היו גם אחרים שייצגו תכונות מנוגדות, שהיו מוכנים לכול תמורת כסף, תהילה או שלטון. גם הם קסמו לי, אמנם מצד אחר. רציתי להכירם. רציתי להציץ אל קרבם, לחקור אותם עד אחרון סיביהם. דומה היה, כי שלום נפשי תלוי בהצלחתי לתפוס אותם ולחוות כדמויות מושלמות. נפגשתי עימם לא פחות מאשר עם השאר, והרצון לפגוש בהם היה אולי חזק יותר, שכן נבצר ממני להאמין בלב שלם במראה עיני, ונאלצתי לאשר לעצמי שוב־ושוב מה שראיתי. אולם לא התרתי לעצמי מאומה בחברתם, לא הסתגלתי אליהם, לא ניסיתי להתחבב, אבל לא מיד נודעה להם דעתי האמיתית עליהם. גם עם קבוצה זו נמנו שש־שבע דמויות, והבולטת ביניהם היתה אלמה מהלר".

אגב, הערכתו השלילית את אלמה מהלר, ששמה נרשם בהיסטוריה כאשת־חיקם של ארבעה גאונים: המלחין גוסטב מהלר, האדריכל גרופיוס, הצייר קוקושקה והסופר פראנץ ורפל, תואמת פירסומים אחרים של בני־התקופה ושל חוקרים, מהם נדפסו לאחרונה בעברית. קאנטי פגש אותה לא אחת בביתה, אשר שימש מעין סאלון וינאי.

הספר „משחק העיניים" מסתיים בתיאור מותה של אם הסופר בפאריס בשנת 1937. אירוע זה בחייו הוא גם סופה של תקופה, שאחריה באו הפורענויות הגדולות של המלחמה והשואה.

מפתח למאמרים בעתונות

מפתח למאמרים במוספי ערבי שבת וחגים של העתונות היומית לשנת תשמ"ה, בעריכת אריה בן־יוסף ספרית אוניברסיטת בר־אילן, תשמ"ח

הספריה המרכזית של אוניברסיטת בר־אילן פתחה מפעל ביבליוגראפי מיוחד, בעריכתו של ד"ר אריה בן־יוסף, שהוא הספרן האחראי לביבליוגראפיה ולמחקר באוניברסיטה: מפתחות למאמרים במוספי ערבי שבת וחג של העיתונות היומית. הכרך הראשון, מפתח כזה לשנת תשמ"ה, נמצא כבר בידינו. בעקבותיו יבואו הכרכים האחרים, על־פי שנים.

כרך־הביכורים כולל מפתח למאמרים, יצירות ספרותיות וביקורות, שנתפרסמו במוספים הספרותיים של העתונים „הארץ", „דבר", „ידיעות אחרונות", „מעריב", „על המשמר" ו„הצופה" הוא ערוך בשיטה הקרויה א"ב מילוני, שהונהגה לראשונה בארץ בידי הביבליוגרף המנוח ג. קרסל. שיטה זו משלבת את שמות המחברים והנושאים.

המפתח שלפנינו והמפתחות אשר יופיעו מתייחסים להרבה נושאים ומקצועות: לצד ספרות עברית וכללית — היסטוריה, פילוסופיה, תרבות, יהדות, תולדות היהודים בעבר ובהווה, ארץ־ישראל, מדינת ישראל ועוד. לעומת זאת, אין המפתחות מתכוונים לכלול מקצועות כגון קולנוע, אמנות, ספורט ומדורי מכתבים למערכת.

יש להניח שמפעל זה ישמש חוקרים, סטודנטים ומרצים — וגם כל המחפשים חומר בתחומים אלה.

למפתח נספח בן עשרות עמודים ובו רשימת כל הספרים שראו אור באותה שנה ועליהם נכתבו ביקורות בעתונות היומית.

חלון ראווה

גיל־לי אלון: איור מתוך „תבת הקלקולים", ספר ילדים מאת נעמי בן־גור, הוצאת ספריית הפועלים

סיפורה של משפחה יהודית

רגינה צימט־לוי: „מעבר לגשר"; עברית: רפאל אמיר; עריכה: דליה טסלר בית הוצאה כתר 1987

רגינה צימט־לוי היתה ילדה קטנה כאשר השתלט היטלר על גרמניה — ושלטונו הפסיק את מהלך־החיים התקין של משפחתה בעיר הגרמנית לייפציג. בספר „מעבר לגשר" היא מספרת סיפור פשוט, אך רצוף־מתח־ותלאות, על אשר עבר עליה ועל הוריה מאז 1938 ועד סיום מלחמת־העולם השניה.

הדברים נכתבו בידי הילדה היהודיה רגינה בעצם ימי התרחשותם, בשנים 1943־1946, בגרמנית ובאיטלקית. עכשיו נערכו ועובדו והופיעו בספר בתרגום עברי, מלווים בשורה ארוכה של צילומים.

בני משפחתה של המחברת הצליחו להימלט מגרמניה ב־1939 ואת שנות המלחמה עשו באיטליה (חלק מהזמן גם בנגאזי שבלוב, שהיתה אז מושבה איטלקית בצפון אפריקה), במחבואים, בבריחות ממקום למקום, בסכנות ובהרפתקות. מוקד ההתרחשויות הוא בצפון איטליה, בכפרים הרריים, בנוף אלפיני. הרגש מושם לא רק על כל אשר נאלצו לחוות ולסבול בני המשפחה היהודיה, אלא גם על אנושיותם של האיטלקים הפשוטים, שעזרו להם בגלותם אצילות־נפש ובנטלם על עצמם סיכונים.

רגינה צימט־לוי כותבת באהבה גדולה על הוריה, שלפי עדותה היו לה במשך כל התקופה ההיא ובשנות־חייהם בישראל לא רק אב ואם, כי אם גם החברים הטובים ביותר.

מ. אבי־שלמה

יעקב שבית: נמרוד כלב ציד; איורים: דורית בן־ארי מסדה 1987

נמרוד הוא כלב ציד שמגדל מיכה, אביו של יוני, למרות התנגדות האם. מדין ודברים בין ההורים בעניין הכלב עולים המתחים שבחיי הנישואין כפי שהם מצטיירים בעיניו של בנם. הכלב הוא כלבו של האב וכאשר זה נהרג בתאונה בזמן שרות מילואים מעתיק הילד את רגשותיו אל הכלב ומייחס לכלב את התייחסותו שלו לאב שנהרג. זהו ספר מאופק, הכתוב ברגישות ובנימה מינורית מכוונת, עשוי בניואנסים דקים, מתאר כבדרך אגב יחסי משפחה מסובכים, השפעה של אי התאמה בין בני זוג על הוריהם, חבריהם ומכריהם, התנהגות בני אדם במצבים קשים ועוד, והכל במרומז יותר מאשר בגלוי ובמפורש. התרפקות הילד על זיכרון אביו היא גם התרחקות וניכור־מה מאימו, תוך דבקות בכלב, שהאם לא רצתה בו, ותוך יצירת קשר עם ידידי האב, שהאם לא מצאה עימם שפה משותפת. הספר מסתיים בטיול לירדן שעושה הילד עם ידידו של האב ובנו מאשתו הראשונה. החבר אינו מוצא קשר עם בנו, נדמה לו שהוא זר, שאיננו דומה לו, לעומת זאת הוא מוצא שפה משותפת עם יוני. מתיאור זה צריך להקיש על מערכת היחסים שבין יוני לאימו. יוני גם הוא ילד שאינו דומה לאימו ונמשך אחרי דברי אביו המהדהדים בזכרונו והם מופת להתנהגותו. בהיעדר האב מסמל חברו של האב בדמותו החיה את כל מה שאהב ועשה האב בעודו בחייו. כל זאת מנוגד תכלית הניגוד ומבוקר קשות על ידי האם.

הסופר אינו מבקר, אינו מציג עמדה, אינו מטה את הכף לצד זה או לצד זה. הקורא חייב להסיק את מסקנותיו ויש מספיק רמזים בסיפור שעשויים להפנותו לכיוון שבו רצה המספר. חברו של האב אינו מרוצה מהתנהגות בנו והוא אומר ליוני „לא היינו צריכים לקחת אותו" ולבנו הוא אומר „בכיין קטן!", כאשר הילד נחרד לשמע יריות, כשאביו השאירו לבדו לשמור על המדורה. ילד רגיש, שאינו יכול לסבול מראה של דם ומוות ומפחד מרובי צייד, זוכה נוסף לפחדיו גם למנה של לגלוג מאביו. ניכור זה, בצורה אחרת, הוא מנת חלקו של יוני מצד אמו. הוא בן של אב שלא היה לרוחה של האם, מזכרת אחת, שטוב כי לא הוכפלה או שולשה.

בסיפור שזורות בריחות והתבדחויות המקלים מעט על האווירה הקשה ותיאורי הווי מעניינים. הספר אינו נקי מחסרונות, בעיקר הוא סובל מעודף מוטיבים ספרותיים קונוונציונאליים וגם מייחוס יותר על רגשות הילד לכלב, העתקה שלא תמיד שכרה בצדה. אולם, למרבה השמחה, היתרונות רבים מן החסרונות. הספר היה ראוי לאיורים טובים יותר.

דבורה גילולה

עיתון 77

מוקדש הפעם ל„עשרת הימים שזעזעו את העולם" (כשם ספרו של ג'ון ריד — „האדומים"ג' קרי, למהפכת אוקטובר 1917. פרופ' ישראל גצלר; פרופ' יונתן פרנקל ודר. ברוך קני מז בתנחייתו של פרופ' אלי כר־נביא, כותנים את האירוע מנקודת־ראות הסטורית ופוליטית. פרופ' דימיטרי סגל סוקר במסה נרחבת את הספרות הרוסית שהשפיעה על המהפכה והושפעה ממנה. ד"ר ציליה גץ, על התיאטרון הסובייטי וזיקתו למהפכה. ד"ר גילה בלס, על האוונגרד באמנות הפלסטית. ד"ר יעקב מלכין, על גאון הקולנוע הרוסי — סרגיי אייזנשטיין וסרטיו. פרופ' נורית גוברין וד"ר חגית הלפרין על זיקתה של הספרות העברית למהפכת אוקטובר. קטע ממאמרו של אנאטול לונאצ'ארסקי — שר התרבות הראשון אחרי המהפכה — „האמנות והמהפכה". שיחת־החודש עם יעקב חזן — על חוויותיו האישיות מימי המהפכה והשפעתן על מהלך חייו והשקפותיו. סיפורו של וילפריד ינש — „מלאכו של טרוצקי". רשימה על ספרו של רוברט סולומון — „יהודים במהפכה — ממרכס עד טרוצקי". כמו כן סיפורים של יצחק אוורבוך־אורפז; יוזף הן מירי ורון, וסיום סיפור המסע של שושנה היימן. שירים של ולאדימיר מאיקובסקי, משה דור, יאירה גנוסר, יהודית כפרי, זאב אלכסנדר, אשקר אלדן ועירית המאירי ועוד. וכן המדורים הקבועים.

מיתוס

(המשך מעמ' 15)

מאמציה של המתרגמת דומה כי נשאו פרי והתרגום משקף נאמנה את המקור, הן מבחינת התוכן והן מבחינת שמירת הסגנון. התרגום התמודד בצורה מניחה את הדעת עם הקשיים הניכרים שבתירגומו של בורחס. עם זאת, הטענה ש„כל דקויות הטון, המשמעויות, המשחקים המילוליים" הועברו בתרגום כלשונם נראית לי מעט יומרנית (וספק אם אפשר לעשות זאת בכלל). חשוב אולי להצביע על פרט אחד בו נראה לנו שהתרגום חורק מעט, וכוונתנו לשם הספר. כאמור, ספק אם התרגום המדוייק ביותר ל־INFAMIA הוא „תועבה". „קלון" או „דראון", מתקרבים יותר למשמעות הנוכחית של המילה. אך הבעיה המרכזית של השם נעוצה בכך ששם התואר בתרגום העברי לא מתאר את שם העצם הנכון: HISTORIA UNIVERSAL DE LA INFAMIA פירושו היסטוריה אוניברסלית של הקלון — ההסטוריה היא האוניברסלית כאן ולא הקלון, וההבדל הוא משמעותי, שכן אין בכוונתו של בורחס לטעון שמעשי הנוכלים הקטנים המתוארים בספר הם תמצית הקלון בעולם כולו. „ההיסטוריה" הזאת היא „אוניברסלית" רק בכך שהיא מתפרסת על ארצות שונות בכל רחבי העולם.

על מנת לבצע את משימתה של תרגום בורחס על כל סממניו מוכנה רנה ליטוין להשתמש בעברית „שנשמעת פה־ושם זרה משהו". כך היא לא נרתעת מלכלול מילים כמו „לְלַנְצ'ר" (במקום „לעשות לינץ'", ע' 17), או „מְטַנְגִים" (במקום „רוקדים טַנְגוֹ", ע' 91), או לאמץ מילה כמו „לְחַנְטֵרֵש" (ע' 66). היא גם איננה נרתעת מניסוחים מסורבלים מעט, שכן „גם בספרדית אין לשונו של בורחס אמורה 'להיקרא בשטף', ואין כל סיבה שתהיה קולחת בעברית". אפשר לקבל או לדחות גישה זאת באשר לחשיבותה העליונה של שמירת הסגנון בתרגום, אך מי שמקבל אותה, האם יוכל שלא להחיל אותו עיקרון על שלמותו האורגנית של הספר? במילים אחרות, לאור גישה זו, כיצד עלינו להתייחס להחלטתה של ליטוין להוסיף — בדומה לאלה המאמינים שתפקידם להעביר לנו תכנים בכל מחיר, גם על חשבון טישטוש ייחודו של המחבר — הערות־שוליים כה רבות המכוונות להבהיר כל פרט שבורחס עצמו משאיר מטושטש, כאילו היה ידוע היטב לכל הקוראים?

וכאן הגענו לתוספת השלישית של המהדורה העברית: הערות המתרגמת. האם יש סממן בולט יותר בספריו של בורחס ממגמתו המכוונת ליצור מלכתחילה טישטוש בין מציאות לדמיון, ולבטל הבדלים בין דמויות היסטוריות והאמורות להיות ידועות וחשובות לבין אלה שאינן?

התרגומים העבריים של ספרות דרום־אמריקנית סובלים דרך קבע מאותו פגם: המתרגמים מתערבים ללא צורך בדו־שיח בין הסופר והקורא על ידי סיוע (ולא תמיד מוזמן או מבורך) של הערות מלומדות, שאולי הן מבהירות משפט בודד אך פוגעות ביצירה כיחידה. גישה פטרנליסטית־דידקטית זאת פוגעת פי כמה כשהמדובר בבורחס, אשר כל יצירתו כולה בנויה על יסוד אי־הוודאות שנוצרת בקורא ואשר מזמינה אותו להמשיך הלאה, לקרוא ולגלות. כדבריו: „ספר הוא דו־שיח שנערך עם הקורא (...) והדמויות המשתנות שהוא חורט בזכרונו. דו־שיח זה הינו אינסופי". אין למתרגם זכות להתערב בדיאלוג זה ולהפסיק את קִצבו. יתר על כן, הנסיון להבהיר במסגרת הערות־השוליים את פרטיהם החשובים של סיפורי בורחס הוא חסר סיכוי. למשל, בפתיחת הספר, אנו נתקלים בסיפור „הגואל האיום לָזָרוּס מוֹרֶל", בלא פחות מעשר הערות שוליים בפסקה הפותחת! ובכל זאת נשארים בה רבים לא מוסברים: מי היא אותה „עלמה פלונית" (אינני בטוח שזהו תרגום מדוייק של LA SEÑORITA DE TAL) שקורות חייה לא מתומצתים בהערה של שלוש שורות כפי שהמתרגמת הוסיפה לגבי יתר הדמויות המוזכרות כאן? מהי „הרומבה האומללה ,אל מַנִיסֶרוֹ""? המתרגמת מסבירה לנו ש„אל מַנִיסֶרוֹ" פרושו „מוכר הבוטנים", שכמובן לא מסביר דבר למי שלא יודע כמה מדובר. לעומת זאת, אין ספק שעבור ילידי ארצות הים הקריבי, אין פרט המאיר את משמעותה של פסקה זאת יותר מאיזכורה של אותה „רוּמְבָּה אומללה". ומהם אַנְדְרֵיוּ לאנג ופּוֹפּ, אשר שמם מוזכר בהקדמה ללא כל תוספת של הערה מסבירה? יוצרים דמיוניים, או כאלה שכל קורא אינטליגנטי אמור להכיר? או, במישור אחר — בע' 94 מוסבר שהוואנרה הינו „ריקוד ומנגינה שמקורם בְּהָוָאנָה", אבל קודם לכן, בע' 18, מוזכרים ההוואנֶרָה, הטַנְגוֹ והקַנְדוֹמְבֶּה ללא כל הסבר: האם חובתנו לדעת מה הם? האם אין לכך חשיבות בהקשר הזה? האם השמטה זאת נבעה מפיזור־דעת? לסיכום, אין קריטריון סביר על פיו ניתן לקבוע אילו שמות ומושגים חייבים בהסבר והרחבה ואילו לא. בעצם לא יכול להיות קריטריון כזה, וביִיחוד לא אצל בורחס, ולו במחיר הפיכת הספרון לאנציקלופדיה. אילו רצה בורחס להוסיף רבדי־מה על דמויות או מושגים המופיעים בספר היה עושה זאת בעצמו. הערות כגון אלה שהוסיפה המתרגמת מקומם (אם בכלל) באחרית־דבר או במאמר פרשנות, וגם אחריהם יישאר מקום רב לעולמו הפרטי של הקורא. תוכנם של ספרי בורחס לא אמור „להיקרא בשטף" גם בספרדית, ואין כל סיבה שכך יהיה הדבר בעברית. תוספת שלישית זאת, אם כן, מיותרת ומזיקה.

„דברי ימי תועבת העולם" יעורר ללא ספק עניין בין קוראי בורחס הוותיקים והחדשים כאחד. עבור הראשונים, תהיה זאת הזדמנות להנאה נוספת ומחודשת ולהבנת התהוותו של בורחס הנשל. האחרונים יהנו לא פחות, ואולי יבקשו לקרוא גם את ספריו המאוחרים יותר.

מחול הדחלילים

דורון בר אדון ואורי אליעז במוזיאון הרצליה, ארוין סלומון בגלריה רוזנפלד ואיון שובל בגלריה גבעון — תל־אביב

במוזיאון הרצליה מציגים דורון בר אדון ואורי אליעז. דורון בר אדון מציג ציורים גדולי־מימדים, עם משיכות־מכחול עזות וצבעוניות, כאשר הגוון השליט נוטה לכהה; צורת צביעה אקספרסיוניסטית וספונטנית, אבל משועבדת לחשיבה רציונלית, הבונה את הקומפוזיציה על־פי קוד מוקדם.

ה„ספונטניות" להלכה מתאזנת עם חישובים השוואתיים בין החלל המציאותי החיצוני לבין החלל האשלייתי הפנים־תמונתי (ראה את סוגי הגוף השונים: גוף פנים רב־פנים, גוף פנים מנוסר, גוף פנים דו־מסגרת, מתובלט או מטפס) באלה יש משחק צורני, המושתת על התבוננות ארוכת־שנים, והיודע לתפקד בין אשלייה של עומק לבין השטחה, בין חלל מצויר לחלל אמיתי, שנוצר על־ידי ניסור, או השארת חלל ממשי בתוך העבודה עצמה: ישנם צרופים של אשלייה בתוך אשלייה, חלונות בתוך חלונות, ריקות של חלל אמיתי, המשתלבת עם היש התמונתי, ואין לדעת במדויק מי מהם „אמיתי" יותר. לכל אלה מתוסף ההיפול במסגרות עצמן. אלה מתקפלות, מתפסות, מותירות יכולת להציץ לתוכן, התמונות מוצגות לפעמים כפסלים, ועל כן נוטלות לעצמן שני תפקידים בו־זמניים: של תמונה מצוירת ושל פסל סביבתי. אפילו התיקרה לא נשארה בודדה, והודבק עליה ציור.

המוטיבים של הסטודיו ממלאים את המוזיאון ופורצים לכל עבר כדיפטיכונים, כטריפטיכונים. העבודות ממוקמות בצורה ישרה, עקומה, עומדות על הראש והופכות אובייקטים בחלל. בר אדון הציג לפני כשנה במוזיאון חיפה; אז סקרנו את העבודות המצוינות שלו, ובעיקר את אלה העוסקות בדמויות־האב ואפילו האם. באלה החדיר האמן לא רק את ידו וראשו. אלא גם את נשמתו. נראה, שהתערוכה המוצגת בימים אלה (עד חודש פברואר) במוזיאון היא הפגנה של מיומנות גדולה וכושר אנליטי טוב. אבל, חסר מימד הנשמה, ובאותו רגע שהצופה מצליח להבין את הקוד הצורני ולפענחו — לא נותר לו מה לעשות עוד. אם בר אדון יחזור וישקיע את נימי נפשו — העין, הראש והלב יפלטו את העבודה העשקת.

* * *

אורי אליעז פלש למוזיאון עם חבר מרעיו — דחלילים שקמו לתחייה, עומדים לבד או בחבורות גדולות, מסתכלים נכוחה, קצת מבלבלים את היוצרות וקצת מעוררים תהייה באשר לעצמיותם ולעצמיותנו. „דחלילים כאלילים" — לפי דברי יוצרם, הם בהחלט עוטים אווירה מיסתורית, אולי כישופית, אולי וודואית: ומה אם באמת יקומו לתחייה ויטלו את מקומנו, ואנו נעמוד כך שוקטים על שמרינו ללא תנועה ונבחון אותם כוהים בנו? המופלא שבהם הוא העובדה שגופותיהם ופניהם וכל אבריהם עשוים מכל חפץ שהושלך, מושלך ויושלך — כמו חיקו את עבודת היוצר בדרך אחרת ואימתו את „ומכל קרש גיהוץ, כפתור וחבל ברא אותם".

העין מתפעמת מהתגליות הקטנות שהיא עושה בטיולים אל מרחבי הדחלילים. הכל נמצא בהם — משקולות, תבניות להגרלת נעליים, קרש גיהוץ, ידיות, חלקי כסאות, מברשות ומסגרים, חוטים, כלוב ישן, אפילו מגש, מושבי אופניים: זהו אסמבלג' חוגג של גרוטאות, שכנראה נאסף במשך תקופה ארוכה, הוצפן ויצא ממאורותיו לצורך בניית גופים של יצורים אחרים. מעוף רב, הומור, יד מכוונת הנראית לא רק במלאכת ההדבקה, המיקום, התכנון עצמו עם תוספות הצביעה פה ושם — מעמידים תוצר מרענן ומקורי. קלילותו עשויה אולי, להטעות, משום שהוא תוצאה של דמיון פורה עד מאוד, החוגג את קיום הגרוטאה כחומר גלם, מחד, ואת יכולת „הבריאה", מאידך.

באולם הקטן יותר מוצגים פסלי הקרמיקה של אלירז. הללו — להבדיל מהדחלילים עשויים מקשה אחת. אך, נראה שאף הם צאצאי רוח עתיקה בנים לאבות פרה־קולומביאניים. המעברים בין הישויות השונות נעשים בזרימה, כטשטוש גבולות: חפץ אדם וחיה מתמזגים ליחידה אחת: הכל זורם אל הכל והכל זורם מן הכל. מלכות הדמיון היא בעיצומה, אך כדי שתתגשם — מלכות ההיגיון קיימת ב„ספונטניות" לא מודעת: וזה מה שכל־כך מפעים.

* * *

ארוין סלומון מציג את בעלי החיים שלו בגלריה רוזנפלד. יש קירבה חזקה בין הדחלילים של אלירז לחיות של סלומון — באנרגיה הוויטאלית המחייה אותם וכל אבר מגופם. הן שועטות מתוך הרקע, העונה לצבע גופם הישר אל הצופה, אל מחוץ למסגרת. עדר הפרים הפרה־היסטורי הזה הוא עדר פרים אקטואלי, שההסתכלות בו מעוררת איזו סגידה כמוסה לעוצמה המפוארת של השעטה החייתית, הפראית והאצילית כל־כך. אף נמרות הענק, שעטיניהן מדממים בצלליל בין הערביים, מעלות תחושה משונה החבויה למטה־למטה, בתוך הנשמה — תחושה של מקור חיות בלתי־נדלית.

נמרה אחת ישובה לה על צוק באמצע חלל התהום, אולי מחכה בסבלנות לטרפה וכולה דרוכה. החיות חודרות לכל אחת משערותיה, ללשד עצמותיה ולדם המתרוצץ בעצבנות בעורקיה. הציפייה הדרוכה, שאינה מתפרצת עדיין, קיימת גם בעדת העופות הדורסים. אלה ניתלים על משען חבוי קמעה, העשוי מחומר רקע אפרפר: הראש, המכונס בתוך גוף הנוצות, יוצר קשתות מרוכזות, בשעה שהמקור נוטה מטה, מוכן למלאכת הניקור, הקריעה, הבליעה המואצת.

באמצעות החיות האדירות האלה מביע סלומון עולם יצרי, שהילת כוח נהדרה אופפת אותו, וחיונית וראשונית — מנת חייו. אבל, דווקא כל ישות, שהיא בעלת חיים באופן כה מופגן ושקוף — עלולה ליפול טרף למוות שיחסלה ביעף, יקטול את גופה ולא יותיר ממנה זכר.

עוצמת החיים הנהדרה והתוקפנית מודגשת יתר־על־המידה כאשר מגיע קציר המוות. כך, חודר מוטיב המוות אל תוך העבודות בדמות חיה ענקית ונגררת על־ידי רעותיה, בדימוי בית המטבחיים של הטורף הגדול על שניים, שידו אינה מהססת, ולו לרגע, לשחוט בכשרות את מה שמסמל אולי את סוד החיים, כששממה שהחלודה וחתולים אגביים מהלכים בה. כך מתחברים החיים אל המוות, שהוא חלק מהם, אבל רק זה שיודע חיים מה הם בכל רמ"ח אבריו — מתיירא מן המוות באותה עוצמה. וכבר אמרו חכמי זן דגולים, שכל מי שיודע לחיות — יודע למות. אנחנו נעוות מעט את האמור בנסיוננו להתחקות אחר רוח האמן, ונאמר שכל מי שמבין את פשרם האמיתי של החיים אולי גם יכין את חלקו של המוות ויעצים בזכותו את משמעות חייו. העבודות הענקיות מלאות כוח ושזורות להם, נימות מעודנות של רקע מלווה, שאינו כופה עצמו.

אולי כדאי דווקא לסיים בדברי האמן עצמו: „אינני מחפש אנושיות בבעלי חיים. אֲנִי רק מצטער על שהאדם איבד את צלם בעל החיים", ועוד: „בעיירה בה נולדתי נהגתי לטפס על הגדר ולצפות בעדרים, החוזרים מן המרעה. פעם, ממש מולי מעדה פרה ומתה. גווייתה נותרה מוטלת על הכביש. יתר הפרות המשיכו בדרכן. ספרתי אותן: היו שם חמישים ושתיים... היום קורה, שאנשים סופרים את הפרות בעדר שציירתי וחושבים שהבינו את ציורי". מטפורה זו של חיים ומוות, עוצמה ופגיעות, מיניות וחדלון — היא דרך עצמאית להתבונן על הקיים ועל מה שמעבר לו.

* * *

תערוכת עבודות קטנות של איון שובל מוצגת עד סוף החודש בגלריה גבעון. בעבודות קטנות אלה חסרה הפראיות הצבעונית של ציורי תל־אביב. הן יותר אישיות, רכות, מעודנות, אולי אפילו אינטימיות. גם שובל הוא אמן בכל רמ"ח אבריו: הפיגורטיבי והמופשט, הכתם כמחקה או הכתם לשמו, הקו והקו מתאר, שירבוט עצמאי או כוח המעיד על טקסטורה — כל אלה נעשים במיומנות מורגשת הנסמכת על ידע והתנסות אקדמית חזקה.

אצל שובל, כמו אצל ארוך, הציוריות מופגנת ב„קשקוש" הקטן ביותר. זה האחרון מתגלה ללא מאמץ, ללא הפגנת שרירים, בוקע על הנייר כאלו היה תוצר של תת־מודע, המפעיל את היד שאינה עצורה או מתלבטת. העבודות הקטנות יפות כל־כך כי הן משלבות עולם חיצוני עם עולם סיפורי התר אחר גיבורים מיתיים, הרואיקה למיניה, דרקונים שנהרגו על־ידי גיבורים מכל התרבויות וגם כמובן על־ידי האמן עצמו, שמעלה אותם כאוב על הנייר, צובע ומפסת, והופכם ללא מאמץ לבליל כתמי.

הכל מטובל במטפורה קטנה על האמנות עצמה: בנופים דמיוניים עומד האמן המצייר את עצמו כמצייר. אבל, המרחק שבינו לבין הקנבס הוא גדול, משום שהציור נעשה בראש ובראשונה בדמיון כמלאכת קוסמים וכאן מתבקשת מאוד השוואה לדרגות של עשייה בקבלה. זו מבדילה בין קריאה, בריאה, עשייה, פעולה. הראשונה עדיין בפוטנציה, השנייה כרוכה בהשראה ובתכנון האינטלקטואלי, השלישית בתכנון הטכני והרביעית — בהוצאה לפועל.

אצל שובל מתערבבת מציאות ספרותית ומיתית עם מציאות אמנותית או מטפורה שלה, ומציאות של היומיום לחלק אחר, כפי שבמוחנו אין גבולות בין תחומי החשיבה. טוב שגלריית גבעון מצאה לנכון להציג את הפן הפחות מוכר של האמן.

תערוכות חובה.

ארוין סלומון. עולם יצרי

אורי אליעז. „מכל קרש גיהוץ, כפתור וחבל ברא אותם"

תל־אביב

אסתר
הבטלנים מאישתר
שישי 10.00
מוצ"ש 9.45, 7.30
חול 9.45, 7.30, 5.00

אורלי
שגעון בחלל
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

בית ציוני אמריקה
תרז
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.30
חול 9.30, 7.30, 4.30
טעם החיים
יום ה' 12.00

בן יהודה
אבא גנוב
שישי 12.00, 9.40
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

גת
הקיסר האחרון
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.00, 6.00

גורדון
שמעתי את בנות הים שרות
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

דקל
לה במבה
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

דרייב אין
אבא גנוב
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

הוד
רקוד מושחת
שישי 12.00, 9.45
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

לימור חדש
ללא מוצא
שישי 12.00, 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

פאר
יופיו של החטא
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

סינמה 1
סגור

סינמה 2
גבל
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

פאריס
לא יכולה בלי זה
שישי 12.00, 10.00
מוצ"ש 9.15, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

חן 1
יום במלכודת
שישי 12.15, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00

חן 2
מטאל גאקט
שישי 12.15, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00

חן 3
מתלון חדר המיטות
שישי 12.15, 9.55
מוצ"ש 9.55, 7.30
חול 9.55, 7.30, 5.00

חן 4
המכשפות מאיסטוויק
שישי 12.15, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00, 2.00, 11.00

חן 5
החנות מעבר לפינה
שישי 12.15, 9.55
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00, 2.00, 11.00

שחף
הבלתי משוחדים
שישי 12.00, 9.40
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

תכלת
כשחזרות נושבת
מוצ"ש 9.45, 9.30
חול 9.45, 7.30, 5.00

תל־אביב
ספורט חדמים
שישי 12.00, 9.45
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

לב 1
טמפופו
שישי 12.10, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00, 2.00
טרום בכורה
גי דספרדוס
יום ו' 13.30

לב 2
המשפחה
שישי 12.15, 9.45
מוצ"ש 9.40, 7.15
חול 9.40, 7.15, 4.40, 2.00
טרום בכורה
טנדם
יום ו' 13.30

לב 3
זקוף תאוזן
שישי 12.10, 9.45
מוצ"ש 9.50, 7.40
חול 9.50, 7.40, 5.00, 2.00

לב 4
מגדל הדבורים
שישי 12.15, 9.45
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00, 2.00

צוותא להרבות מתקדמת

"צוותא" באר־שבע
ליל שבת, 25.12.87 שעה 21.30 (באולם הישיבות של מועצת הפועלים) "**האם יש מקום לתנועות פוליטיות לא מפלגתיות?**" דיון בהשתתפות: מוטי אשכנזי – מייסד תנועת המחאה לאחר מלחמת יום הכיפורים. ישראל בן־אמיתי – מנכ"ל אוני' בן־גוריון. אבשלום (אבו) וילן – מראשי "שלום עכשיו". מנחה – ד"ר זאב צחור – ראש החוג להיסטוריה כללית באוני' בן־גוריון.

שבת, 26.12.87 שעה 16.30 מפגש עם – "**שמיל מרחוב סומסום**" לגילאי הגן ועד כיתה ד'. השחקן – שמואל שילה המגלם את דמותו של שמיל משוחח עם הילדים באופן בלתי אמצעי. האירוע מתקיים בבית התאחדות עולי אמל"ט.

"צוותא" חיפה
יום שני, 28.12.87 שעה 21.00 **ידון לונדון קורא שירה.** קורא משיריהם של – אלתרמן, רטוש, א.צ.גרינברג, אורלנד, זך, רביקוביץ ועוד.

יום רביעי, 30.12.87 שעה 21.00 האסטרולוג אילן פקר בהנחיית יואב אביב. **תחזית לקראת השנה החדשה.**

"צוותא" נהריה
ליל שבת, 25.12.87 שעה 21.30 להקת "**קטיפה שחורה**" במוסיקה ושירה אירית.

"צוותא" קרית־חיים
ליל שבת, 25.12.87 שעה 21.30 "**כחוט השני**". ערב רומנסות ספרדיות וקטעי פלמנקו. מבצעים: ניצה טרמין – גיטרה ושירה, אמנון צארים – קטעי פלמנקו וליווי. קטעי ק־אור – ניצה טרמין. האירוע מתקיים בבית "צוותא", קרית־חיים.

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 25.12.87 שעה 22.00 "**בעל שימושי מאוד**". דינה דורון, אילן דר וליאורה גרוסמן מגישים קומדיה נושעשעת.

מוצאי שבת, 26.12.87 שעה 21.00 דני סנדרסון – "**חכם על קטנים**".

ליל שבת, 1.1.88 שעה 22.00 לשיר בצוותא עם יורם שחר.

"צוותא" ירושלים
ליל שבת, 25.12.87, שעה 22.00 ערב **עם שם טוב לוי** בשירים ישנים וחדשים. מלווה בגיטרה – עמוס חורני.

מוצאי שבת, 26.12.87 שעה 20.30 יוקרן הסרט "**כרטיס לגן עדן**".

יום שני, 28.12.87 שעה 20.30 "**ירושלים של מי ולמי?**" דיון על דמותה וצביונה של ירושלים. דיון בהשתתפות: ח"כ אלעזר גרנות, מירון בנבנישתי, הרב ריצ'רד הירש – מזכ"ל הארגון העולמי ליהדות מתקדמת. מנחה – ראול טייטלבאום.

יום רביעי, 30.12.87 שעה 20.30 שז – **המינקת**. שז שרה ומקריאה מתוך – "המינקת". הצגת יחיד העוסקת בשחר – גיבור/ת חיי/ה בניכור מהעולם.

"צוותא" אשדוד
ליל שבת, 25.12.87 שעה 22.00 המחזה "**אלבום משפחתי**". מאת נפתלי יבין. בהשתתפות: אסתי קוסוביצקי, רמי ברון, רובי פורת־שובל, רמי חזקיהו ובת־שבע נועם.

"צוותא" רמת־השרון
ליל שבת, 25.12.87 שעה 22.00 דני ליטני בתכניתו "**יחס חם**".

חיפה

חן
ז'אן דה פלורט
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.15, 6.45
חול 9.00, 6.30

פאר
יום במלכודת
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.15, 6.45
חול 9.15, 6.45, 4.30

אורלי
גברים, גברים
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00

רון
אבא גנוב
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

אמפי
סגור

אורה שבוע 5
ריקוד מושחת
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 1 שבוע 9
ללא מוצא
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.15, 6.45, 4.30

עצמון 2
תיקוה ותהילה
שישי 10.15 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 3
הבלתי משוחדים
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.10, 6.45, 4.30

קרן אור המחודש
מלך ליום אחד
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

גבעתיים

חדר
שגעון בחלל
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

נתניה

שרון
חנות מעבר לפינה
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 5.00

סטודיו
קשיים שבלב
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 5.00

באר שבע

חן
מלתעות 4
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

חן טרמפ לחייל

ירושלים

אדיסון
רקוד מושחת
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

אורגיל
הקיסר האחרון
מוצ"ש 8.30
חול 8.30, 5.30

עדן
אבא גנוב
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

אורנע
יום במלכודת
מוצ"ש 9.15, 6.45
חול 9.15, 6.45, 4.30

מיטשל
שגעון בחלל
מוצ"ש וחול 9.15, 7.00

סמדר
מגדל הדבורים
שישי 15.00, 22.00, 24.00
מוצ"ש וחול 9.15, 7.00
במבי
שבת 11.00 בבוקר
חמישי 23.30

כפיר
ללא מוצא
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

בית אגרון
שישי
14.00 ד"ר סטריינגלב
15.45 סוד ההצלחה
מוצ"ש
18.15 מנהטן
20.00 עלילות חבלתי יאומנו שלבולשיט בעל הביצים הענקיות
21.45 ליבו של אנג'ל
24.00 48 שעות

תיאטרון ירושלים
ז'אן דה פלורט + מאנון
9.30, 7.00

הרצליה

היכל
אבא גנוב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

חולון

ארמון
אבא גנוב
מוצ"ש 9.30, 7.30
חול 9.30, 7.30, 5.00
שבת 12.00
כל מה שרצית לדעת על המין
יום ה' 11.30
שבלול

סבוי
המקצוען 2
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

מגדל
חנות מעבר לפינה
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.30

פתח־תקוה

היכל 1
אבא גנוב
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5

היכל 2
ללא מוצא
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

היכל 3
רקוד מושחת
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

עפולה

מופתרון
מלתעות 4
מוצ"ש וחול 9.00

בת־ים

עצמאות
המקצוען 2
שישי 10.00 בערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

רמת גן

אואזיס
יום במלכודת
שישי 10.00
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00

ארמון
סגור

לילי
יופיו של החטא
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

רב גן 1
תלון תדר המיטות
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.55, 7.25
חול 9.55, 7.25, 5.00

רב גן 2
האלמנה השחורה
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש וחול 9.50, 7.30

רב גן 3
לה במבה
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00

רב גן 4
ללא מוצא
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.55, 7.25
חול 9.55, 7.25, 5.00

ראשל"צ

רון 1
אבא גנוב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

רון 2
רקוד מושחת
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
היום יום שישי, 25.12
איינשטיין: 14.30
מחר, מוצ"ש:
ביה"ס לנשים: 18.45, 21.30
איינשטיין: 19.00

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: מזור — חביבה רייך 20.
חולון: אסותא — טרומפלדור 4.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28.
נתניה: המגן — שד' ויצמן 13.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: המגן — ביאליק 30.
תל־אביב: שחר (ברנרס) — סנקס 27.
סארם מרקט — יהודה הימית 61, יפו.
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33.

שבת
בת־ים: מזור — חביבה רייך 20.
חולון: חורי — סוקולוב 70.
ירושלים: הר הזיתים (שבת) — הר הזיתים. קופ"ח — מרפאת רוממה — רחוב המ"ג 28 (מוצ"ש).
נתניה: מקסים — רח' סלומון 2.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רש"י — רש"י 13.
תל־אביב: הבימה — דיזנגוף 17 (שבת).
מעין חיים — רח' ירושלים 98, יפו (שבת).
בני ברק — דיזנגוף 174. נצח ישראל — ישראל 11 (מוצ"ש).
חיפה: חניתה — חניתה 22.

משטרה

ירושלים, תל־אביב, חיפה, רמת־גן, בני־ברק, חולון, פתח־תקוה — טל' 100. באר־שבע, נהריה, נתניה, נצרת — 100. אילת — 244. חדרה — 22444.

רכבות

מירושלים לבני־ברק וחיפה:
בימים א'–ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני־ברק וירושלים
א'–ה': 7.00
מתל־אביב לחיפה:
בימים א'–ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00.
מתל־אביב לנהריה:
בימים א'–ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00.
מחיפה, בת־גלים, לתל־אביב:
בימים א'–ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05*, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 19.30.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30.
מנהריה לחיפה ותל־אביב:
בימים א'–ה': 6.30, 9.05, 10.40, 14.35, 16.33, 18.38.
בימי ו' וערבי חג: 9.05, 10.35.
* הרכבת תופעל בימי א' בשבוע ויום אחרי חג בלבד.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בימים ב', ד', ו' - כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב - בימים א', ג', ה' שבת - כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא - כל המחלקות - כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים - כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ - ילדים, פנימית, עיניים. ביקור חולים - נשים, א.א.ג. שערי צדק - כירורגית. הדסה ה"צ - אורטופדית.
שבת
ביקור חולים - ילדים, א.א.ג. הדסה ע"כ - פנימית, נשים, עיניים. שערי צדק - כירורגית. הדסה ה"צ - אורטופדית.

יד ביד – אוזן קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02-243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04-229488 (11.00-20.00)
גליל מערבי – 04-922222
קו פתוח להורים במצוקה
בימי ב' ו־ד' – טל. 222732.
"קו פתוח" – אוזן קשבת לילדים ובני נוער 03-222723 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שלוד החוטר' לרפואת שיניים בישראל
תל־אביב — בימים א'–ה' בין השעות 21.00—23.00, בלילות שבת וערבי חג בין השעות 18.00—24.00, בשבתות וחגים בין השעות 15.00—21.00.
הכתובת: רח' בר־כוכבא 49, טל' 284649.
חיפה: רחוב הגפן 26, קומה ג', טל' 325166 פתוחה מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
ההסתדרות פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 24.00—9.00, אחרי תיאום בטלפון מראש בלבד.
ריינגו: סנטר שער 3 ליד המשביר [illegible] 03-285822, 294869.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל' 052-32452 בימים א'–ה' בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02-227171
ער"ן תל־אביב — טל' 03-5461111
ער"ן ילדים ונוער — טל' 261113
ער"ן חיפה — טל' 04-672222
ער"ן באר־שבע — טל' 057-418111
ער"ן נתניה — טל' 053-35316

סילוק מיטורים
מוקד עת"א למקרים דחופים — טל' 106.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים — טל' 781111; רמלה — טל' [illegible]; עפולה — טל' [illegible]; קרית־שמונה — טל' [illegible]; באר־שבע — טל' 057-74767; אשדוד — טל' [illegible]; שכיל לגוש ה — טל' 03-340840.

מחזור מרתק היום ומחר בליגה הלאומית

באר־שבע מצפה לנתניה
במוקד: בית"ר ים — הפ. ת"א

שמשון ת"א ונתנה לחלוף על פני כפר־סבא * דו־קרב מלהיב: הפועל פ"ת – בני־יהודה * מאבק תחתית: מכבי חיפה – מכבי פ"ת * שני משחקים היום: הפועל חולון – בית"ר תל־אביב; הפועל לוד – מכבי תל־אביב

● לאומית

משחקים מרתקים יהיו היום ומחר במחזור הי"6 בליגה הלאומית בכדורגל. המוליכה, מכבי נתניה, תצא לדו־קרב מסקרן בבאר־שבע. באיצטדיון בלומפילד שני מאבקים מלהיבים: שמשון ת"א נגד הפועל כפר־סבא, ובית"ר ירושלים מול הפועל תל־אביב.

מכבי חיפה תנסה להתאושש בקרית־אליעזר כשתארח בקרב־תחתית את מכבי פ"ת, ומשחק ללא־תחתית יהיה בפתח־תקוה, בין הפועל פ"ת ובני־יהודה ת"א.

כבר היום יהיו שני משחקים: בתחתית הטבלה, הפועל לוד, תנסה להפתיע במגרשה את מכבי ת"א המוכה, ובחולון יפגוש מאבק מסקרן בין הפועל חולון מתחתית ובית"ר ת"א מהצמרת.

● האם מסוגלת הפועל באר־שבע לעצור את דהירת מכבי נתניה המוכה? בבירת־הנגב יתעמתו מחר שתי קבוצות טובות. הפועל באר־שבע, שגילתה את יכולתה בעמידה קשה במחזורים האחרונים, תצטרך להיות במיטבה מול קבוצה חזקה, הנמצאת בכושר מעולה, בעיקר בתנופה. בעייתה של באר־שבע תהיה במיוחד בהגנה, שכן קווי מכבי נתניה מסוכנים במיוחד. בסיבוב הראשון ניצחה מכבי נתניה במגרשה — 1:3. ישפוט: יעקב דינר.

● מאבק מסקרן באיצטדיון בלומפילד (2.30) בין בית"ר ירושלים והפועל ת"א. האלופה "נפלה בגאקסטזה" לאחר נצחונה בשבת על מכבי ת"א (1:2). הפועל ת"א, עם שני הפסדים רצופים. שתי הקבוצות ישקיעו מאמצים רבים כדי לנצח. בסיבוב הראשון ניצחה הפועל ת"א — 1:2. הפעם יהיה המאבק שקול והקבוצה שתיטול יוזמה ותהיה יעילה יותר בהתקפה תזכה במלוא הנקודות. ישפוט: אריה פרוסט.

● גם המשחק הראשון בבלומפילד (12.30) טומן עניין רב, שכן שתי המתמודדות — הפועל כפר־סבא (2) ושמשון ת"א (5) — נמצאות בכושר טוב. שמשון ת"א, עם שני נצחונות מחמיאים על מכבי והפועל ת"א, תשתדל להמשיך בתנופה. נצחון יסייע לה לעבור על פני ידיבתה. כפר־סבא לא תקל על המארחים. היא תבוא לנצח. מאבק פתוח. בסיבוב הראשון — 0:0. ישפוט: עובדיה צבי.

● הקבוצה המתאוששת של בני־יהודה ת"א תעזוב אחרי שלוש שבתות את מגרשה בשכונת־התקוה, עם מטען של 7 נקודות ביתיות, ותתמודד בפ"ת עם הפועל פ"ת, המאוכזבת מארבעה הפסדים רצופים. ניר לוין וחבריו מהפועל פ"ת יעשו כל מאמץ לנצל את ביתיותם ולהפסיק את ההדרדרות. בני־יהודה, בכושרה הנוכחי, תהיה יריב שקול. בסיבוב הראשון — 2:2. ישפוט: צבי שריר.

● משחק־תחתית יהיה מחר באיצטדיון בקרית־אליעזר בין מכבי חיפה ומכבי פ"ת. בסיבוב הראשון — 1:1. שתי הקבוצות זקוקות בדחיפות לנקודות. תהיה זו הפתעה אם מכבי חיפה לא תשאיר את מלוא הנקודות בביתה. ישפוט: יצחק בן־יצחק.

● משחק מעניין יהיה היום בחולון, בין קבוצות הפועל חולון ובית"ר ת"א. החולונים, עם מוראל גבוה לאחר נצחונם השני העונה, בשבת על מכבי פ"ת (0:1) יבקשו לנצל את מגרשם מול קבוצה טובה מבית"ר ת"א, המסוגלת לנצח גם בחוץ. תיקו, כמו בסיבוב הראשון (1:1) — סביר. ישפוט: יוסף דיאמנט.

● מכבי ת"א תצא היום ללוד (2) במטרה ברורה לנצח ולהתאושש מסידרת כשלונות על חשבון הפועל לוד, האחרונה בטבלה. לוד, שהובסה בסיבוב הראשון ע"י יריבתה 5:1, מקווה לנצל את מגרשה ולהפתיע את התל־אביבים. אם תצליח להותיר נקודה במגרשה — יהיה זה הישג. מכבי ת"א מועמדת לנצחון. ישפוט: עובדיה בן־ייצחק.

השעה הראשית למשחקים — 2.30 אחה"צ.

הטבלה הלאומית
(לאחר 15 מחזורים)

.1	מכבי נתניה	17־30	33
.2	הפ.כפר־סבא	13־18	25
.3	הפועל ת"א	11־13	25
.4	בית"ר ת"א	13־20	23
.5	שמשון ת"א	9־14	23
.6	הפ.באר־שבע	10־12	21
.7	בית"ר ירושלים	25־23	21
.8	מכבי ת"א	18־24	20
.9	בני־יהודה ת"א	10־14	20
.10	הפועל פ"ת	21־18	19
.11	הפועל חולון	12־8	14
.12	מכבי חיפה	18־16	12
.13	מכבי פ"ת	22־11	11
.14	הפועל לוד	34־12	9

משחקי המחזור
היום
● הפועל חולון — בית"ר ת"א.
● הפועל לוד — מכבי ת"א.
מחר
● מכבי חיפה — מכבי פ"ת.
● בית"ר ים — הפועל ת"א.
● שמשון ת"א — הפ.כפר־סבא.
● הפ. באר־שבע — מכבי נתניה.
● הפועל פ"ת — בני־יהודה ת"א.

● בסקוטלנד תארח ריינג'רס (4) את דנדי (5). בין שאר המשחקים: דנדי־יונייטד (6) — סלטיק (1); פלקירק (11) — אברדין (3); מורטון (12) — הארטס (2).

אוחנה יבוא למשחק עם בלגיה

אבי כהן כדורגלן גלאזגו ריינג'רס ישוחרר לשני משחקי המבחן הקרובים של הנבחרת הלאומית מול בלגיה וצרפת. אישור על כך הגיע אתמול מקבוצתו של כהן להתאחדות הכדורגל הישראלית.

בנוסף לכהן ישוחרר אלי אוחנה מקבוצתו מכלן למשחק המבחן מול בלגיה.

ההתאחדות הישראלית ממתינה בינתיים לתשובה מקבוצתו של רוזנטל פ.ז. בריז'. גם אליה נעשתה פניה לשחרר את הכדורגלן הישראלי ל־2 משחקי המבחן הקרובים מול בלגיה וצרפת.

חזרו עשרים שנה אחורנית

שני הרצים הגדולים בריצות הבינוניות בעבר האמריקאי ג'ים ריון והקניאתי קיפצ'וגה קינו החזירו את השעון עשרים שנה אחורנית בשהשתתפו בריצת המייל בהונולולו.

ריון שהחזיק בעבר בשיא עולמי למרחק זה ניצח בזמן 4 דקות 33.5 שניות. ריין כן הארבעים הקדים בהרבה את הקניאתי המבוגר ממנו ב־7 שנים שקבע זמן של 4:49.4 דקות.

אוקספורד רוצה להנחיל הפסד ראשון לליברפול

● ליגה אנגלית

"מתי יגיע קץ להצלחותיה של ליברפול בליגה" — כך אמרו בהלי קבוצת הכדורגל של אוקספורד־יונייטד, שתארח מחר את ליברפול, הצועדת בראש טבלת הליגה האנגלית. ליברפול לא נוצחה ב־19 משחקיה.

עד כה, אוקספורד מדורגת במקום ה־15 בטבלה.

המשחק המרכזי יהיה מחר בהייבורי, כשארסנל, השנייה בטבלה, תארח את שכנתה, נוטינגהאם, המדורגת שלישית.

משחקים נוספים: צ'רלטון — פורטסמות; צ'לסי — קווינס־פארק־ריינג'רס; דרבי — נוריץ'; אברטון — לוטון; ניוקאסל — מנצ'סטר־יונייטד; סאות'המפטון — טוטנהאם; ווטפורד — שפילד־וונסדיי; ווסט־האם — וימבלדון.

מחזור נוסף יהיה ביום שני.

היו"ר נפגש עם המנהלים

מאת יצחק וייסהוף

יו"ר איגוד הכדורסל יורם אברבוביץ' נפגש אתמול בצהריים עם מנהלי קבוצות הליגה הלאומית. מהמפגש נעדרו רק נציגי מכבי תל־אביב והפועל ירושלים.

בפגישה העלו מנהלי הקבוצות טענות שונות בבעיות שוטפות בהלות את תיפעולה של הליגה הלאומית והנבחרת. עיקר הדיון נסב על נושא השיפוט כאשר המנהלים מתחו ביקורת יתר על השופטים וטענו כי חייבים להשתמש בשופטים מחו"ל. הבאת שופטים מחו"ל לדירבון השופטים הישראלים.

שטיגמן ישחה היום בנהריה

אייל שטיגמן, שחיין הסגל האולימפי של ישראל, הגיע ארצה בסוף השבוע בתחרות [illegible] גדולה בנהריה, המאורגנת ע"י הפועל נהריה, לזכרו של נועם [illegible].

התחרות תימשך שלושה ימים: תחל היום, תימשך מחר ותסתיים ביום ראשון.

בכירי שחייני ישראל יטלו בה חלק.

הנבחרת יצאה לפאריס

● כדורסל

מאת יצחק ויסהוף

"זו למעשה החוטפה האחרונה של נבחרת ישראל לפני שתכנס למסלול וסדר. למיכך נשתדל לעשות את מירב המאמצים כדי שהנבחרת (שיוצאה הבוקר לטורניר הבין־לאומי בפאריס) תותיר רושם חיובי ותצליח לקבוע הישגים" — כך אמר משה וינקרנץ המאמן הלאומי בכדורסל שיסיים בתום הטורניר בפאריס את חוזהו עם איגוד הכדורסל.

לפי החלטת נשיאות איגוד הכדורסל ימונה לנבחרת מאמן במשרה מלאה והוא אשר יכין אותה לקראת המשימות הקרובות כאשר הראשונה שבהן תהיה המשחקים הקדם אולימפיים שיערכו בחודש יוני בהולנד.

"ביום יש מסגרת של 18 שחקנים. לטורניר בפאריס נבחרו 12. המטרה היא להריץ שחקנים כעופר פליישר, מוטי דניאל ונדב הנפלד ומוזמנים אחרים בנוסף ליותר. נשתתף בפאריס בשני משחקים ונשתדל למצוא את האיזון. המטרה היא להשתתף בטורניר בצורה הטובה ביותר למרות שמסגרת האימונים היתה מצומצמת ולא היה זמן להריץ את החברה. יש יתרון והוא שהשחקנים נמצאים בכושר טוב," הוסיף וינקרנץ.

יו"ר הוועדה המקצועית וראש המשלחת לטורניר פאריס, איתן חפר דיבר על כבוד ועל גאווה וביקש למחוק את הפגיעה בנבחרת במישור הבין־לאומי.

נבחרת ישראל תשחק מחר נגד נבחרת צרפת המארחת. במשחק מוקדם תופגנה נבחרות אוסטרליה נגד יוגוסלביה. ביום ראשון ישחקו שתי המנצחות ביניהן ושתי המנוצחות. למאמן נבחרת ישראל אין פרטים על הנבחרות שישתתפו בטורניר.

12 הכדורסלנים שיצאו: דורון ג'מצ'י, מוטי דניאל, איציק כהן, לאוואן מרסר, הווארד לאסוף, עמוס פרישמן, נדב הנפלד, עופר פליישר, עדי גורדון, ארי רוזנברג, תומר שטיינהאואר ואסף ברנע.

1000 שקל קנס לאליצור רמלה

אליצור טוהדוד רמלה ספגה אמש קנס בך אלף ש"ח בועדת המשמעת של איגוד הכדורסל על שהדיסה ומהרה פרוטים ללא אישור האיגוד.

● כדורסל: המשחקים המוקדמים באליפות הפועל ייערכו מחר. באליפות נוטלות חלק 260 קבוצות בכל הגילאים.

זמנים מצויינים באליפות ארה"ב

● שחיה

זמנים מצויינים בשחיה נקבעו ביום אליפות ארה"ב שהתקיימה באורלנדו, פלורידה. צ'ינלמקר [illegible] 400 מטר ב־3:49.95 דקות. ורנון שחה 200 מטר מעורב בזמן 2:02.52 דקות והקדים את שיאן העולם לשעבר מורלס ב־2:02.86 דקות. שרדר שחה 100 מטר חזה ב־1:02.66 דקה.

במשחה השליחים נרשמה הפתעה כאשר רומניה ניצחה ב־4 כפול 200 חופשי בזמן 8:14.21 דקות לפני ארה"ב שיוצגה ע"י המועדון המפואר ע"י מישן ביי 8:14.67 דקות. במשחה הגברים לאותו מרחק ניצחה שוודיה בזמן 7:26.53 דקות לפני ארה"ב שיוצגה ע"י מכללת פלורידה 7:27.81 דקות.

מאבק קצוות בליגה

● כדורעף

משחקי המחזור הי"14 בליגה הלאומית בכדורעף ייערכו במוצאי־שבת. מאבק־קצוות יהיה באילון בשהמובילה, הפועל מטה־אשר, תארח ב־7 את א.ס. רמת־השרון, סוגרת הטבלה.

בסיבוב הראשון ניצחה מטה־אשר 0:3 ותוצאה זהה צפויה גם מחר. ישפטו: אלכס רוזנברג ואיזידור ברונגוסר.

● מאבק מעניין צפוי ב־7 בבת־ים בין קבוצות הפועל בת־ים ומכבי חיפה. בת־ים, שניצחה בקושי בסיבוב הראשון 2:3, תנצל, קרוב לוודאי, את ביתיותה. ישפטו: מיקי ממרן ופיני שמפלינר.

● דו־קרב מסקרן יהיה ב־7 בתל־אביב, בין קבוצות הפועל רמת־אביב והפועל המעפיל. אליעזר כנן נגד קבוצת־האם שלו. בסיבוב הראשון ניצחה המעפיל 1:3. מחר תצטרך להתאמץ יותר. ישפטו: אורי טמפלהוף וסמי ממרן.

● נצחון חוץ צפוי להפועל קרית־אתא על הפועל העוגן (7). בסיבוב הראשון — 0:3 לקרית־אתא. ישפטו: אמנון נשר ואברי כן־דור.

● קבוצת הפועל שריד תנסה להקשות ב־7 באולמה על קבוצת הצמרת של הפועל כפר־סבא, שניצחה בסיבוב הראשון — 0:3. כפר־סבא מועמדת לנצחון. נצחון שריד יהיה הפתעה גדולה. ישפטו: עוזי בן־צבי והרי זכורשטיאנו.

● מאבק מסקרן יהיה ב־8 בעין־שמר בין קבוצות הפועל איחוד־עירון ומכבי פ"ת. בסיבוב הראשון — 1:3 למכבי פ"ת. איחוד־עירון תשתדל לנצל את ביתיותה ולגמול. ישפטו: נתי הר וגבי לוטן.

הטבלה

.1	הפ.מטה אשר	13	1־39	26
.2	הפ. ק.אתא	12	7־34	23
.3	הפ. כפר־סבא	13	16־33	23
.4	הפ. המעפיל	13	15־29	22
.5	הפועל בת־ים	13	19־27	21
.6	מכבי חיפה	13	29־22	19
.7	הפ.ר.אביב	13	28־21	18
.8	מכבי פ"ת	13	27־20	18
.9	הפועל שריד	13	29־19	18
.10	איחוד־עירון	13	33־16	16
.11	הפועל העוגן	13	36־8	14
.12	רמת־השרון	12	34־6	13

מחזור בליגה לנשים

מחזור יהיה מחר גם בליגה הלאומית לנשים בכדורעף: קרית־חיים — הפועל עין־החורש (6); הפועל איחוד־עירון — הפועל בת־ים (6); הפועל כפר־סבא — אס"א באר־שבע (6.30); אליצור יבנה — הפועל שער־הנגב (8.30).

● טניס־שולחן: אליפות הפועל לנשים, נערות וילדות, תהיה מחר ב־9.30 בבוקר באולם הפועל בראשון־לציון.

בלם הפועל באר־שבע שלמה אילוז מחלץ כדור מקו שערו במשחק נגד מכבי נתניה שנערך בעבר בבלומפילד. מימין נראה הבאר־שבעי אפרים דוידי ומשמאל יגאל מנחם. מחר בבאר־שבע שוב ינסה מנחם להכניע את הבאר־שבעים, אילוז חושב אחרת

הפועל ירושלים היום ביפו — הפועל חיפה מחר נגד הפועל ר"ג

● ארצית

ארבע הראשונות בטבלת הליגה הארצית בכדורגל ישחקו במחזור הי"16 בחוץ. כבר היום ב־2 תתמודד מובילת הטבלה, הפועל ירושלים, באיצטדיון באון ביפו נגד מכבי יפו, המנסה להתאושש.

בסיבוב הראשון סיימו שתי היריבות בתיקו 1:1 כשהירושלמים הצליחו להשוות בסיום. גם היום צפוי מאבק קשה.

● לשנייה בטבלה, הפועל חיפה, מחכה מחר יריב־צמרת עיקש — הפועל רמת־גן. המארחים הרמת־גנים מסוגלים לגמול במגרשם לחיפנים, על־אף שאלה גילו לאחרונה יכולת טובה. בסיבוב הראשון — 0:1 להפועל חיפה.

● השלישית, הפועל טבריה, תתמודד מחר בנתניה עם קבוצת התחתית של בית"ר נתניה. האורחים, הנמצאים ביום בכושר סביר, מסוגלים להפתיע את קבוצת הצמרת הטבריינית, שניצחה בסיבוב הראשון — 1:1.

● מכבי יבנה הרביעית, תצפין מחר לעכו, למיפגש עם סוגרת הטבלה מהפועל עכו. אם יבנה לא תנצח תהיה זו הפתעה. בסיבוב הראשון — 0:2 ליבנה.

● קבוצת הפועל יהוד תשתדל לנצל מחר את מגרשה ולזכות במלוא 3 הנקודות במשחקה עם הפועל בת־ים, שתנסה להחלץ נקודה, כמו בסיבוב הראשון — 1:1.

● כדורגלני הפועל חדרה, החסרים יציבות, יעשו היום כל מאמץ לגמול במגרשם לקבוצת התחתית של הכח רמת־גן, שניצחה בסיבוב הראשון — 0:1.

● מאבק מסקרן מחר ברחובות, בין מכבי שעריים ומכבי רמת־עמידר. סיכויי המארחים טובים לגמול לרמת־עמידר על נצחונה בסיבוב הראשון — 1:2.

הטבלה הארצית
(לאחר 15 מחזורים)

.1	הפועל ירושלים	17־32	35
.2	הפועל חיפה	11־17	31
.3	הפועל טבריה	22־31	30
.4	מכבי יבנה	16־18	25
.5	הפועל רמת־גן	16־17	23
.6	מכבי יפו	11־12	21
.7	הפועל יהוד	21־23	21
.8	הפועל חדרה	21־21	18
.9	מכבי שעריים	20־19	16
.10	הפועל בת־ים	16־12	16
.11	בית"ר נתניה	22־15	16
.12	מכבי עמידר	21־16	14
.13	הכח רמת־גן	17־12	14
.14	הפועל עכו	23־7	6

● ליגה א'

מחזור גביע

משחקים בגביע־המדינה בכדורגל בהשתתפות קבוצות ליגה א' ייערכו מחר.

המשחקים: הפועל איכסל — מכבי עוספיה; הפועל כפר־סמיע — בני־חצור הגלילית; הפועל בית־שאן — הפועל רעננה; מכבי כפר־קנה — הפועל דיר־חנא; הפועל כפר־קנה — הפועל בני־נצרת; הפועל טירת הכרמל — הפועל פרדיס; מכבי את"י נצרת — בית"ר נהריה; הפועל בית־אליעזר — מכבי עפולה; הפועל כפר־שלם — הפועל קרית־אונו; הפועל קרית־מלאכי — הפועל נוה־גולן; הפועל הרצליה — הפועל שדרות; הפועל בית־שמש — מכבי קרית גת; לורוס חולון — הפועל אילת; מכבי לוד — מכבי באר־שבע; הפועל אור־יהודה — הפועל דימונה; מכבי הרצליה — ס.כ. נס־ציונה.

התאגדות לתרבות גופנית "הפועל"

עיטור הכבוד "לאיש כפועלו"

העיטור מוענק לחבר "הפועל" עבור הישג חברתי או ספורטיבי יוצא מגדר הרגיל, וגם לחברים שלא מבין חברי "הפועל" עבור שירות מיוחד לקידום החינוך הגופני בישראל או עבור הישג ספורטיבי.

תקנון העיטור, וטופסי המלצה ניתן לקבל במרכז "הפועל" רח' הארבעה 8, תל־אביב, טלפון 03-5612459

תאריך אחרון להגשת המלצות – 28.2.88.

שר הפנים האוסטרי קורא לוואלדהיים להתפטר

וינה.— שר הפנים האוסטרי קארל בלכה, קרא אתמול לנשיא קורט ואלדהיים, להתפטר.

בראיון שפורסם בעתון האוסטרי „די פרסה" הוא אמר כי הוא אמנם מצפה לתוצאה חיובית ל־וואלדהיים בעקבות החקירה של ועדת ההיסטוריונים הבינלאומית, אולם לדעתו על ואלדהיים „להתפטר בכל זאת מרצונו, כדי לשרת את ארצו".

עם זאת אמר שר הפנים, כי אין הוא מאמין ש־וואלדהיים אכן יעשה זאת.

מצפים כי ועדת החקירה של ששת ההיסטוריונים תפרסם בפברואר את הדו"וח שלה על ולדהיים. מקורות בוועדה אמרו, כי יש להניח שהוועדה תגיע למסקנה שולדהיים, ששירת כקצין מודיעין בבלקנים מ־1942 עד 1945, היה בעל מידע מפורט על הגרושים של יהודים מאזור זה למחנות הריכוז, למרות שהכחיש זאת.

ולדהיים בן ה־69, אמר כי מימצאי הוועדה לא יחייבו אותו, והוא ישלים את כהונתו ויכהן עד 1992. (עי"ר, עי"צ)

הבצורת באפריקה מייבשת את הנילוס ומסכנת את מצרים

קאהיר.— מנהיגי מצרים מתפללים בדביקות רבה לגשם בחורף כדי להעלות את פני המים בנילוס ולמנוע שואה מארצם.

סכר אסואן הגן עד כה על מצרים מפני שנים רצופות של בצורת במזרח אפריקה. בצורת שעשתה שמות במדינות אפריקניות רבות.

אולם הרזרבה האסטרטגית של המים הנאגרת מאחורי הסכר הולכת וקטנה מעונה לעונה. מפלס המים באגם נאצר שנוצר אחרי הקמת הסכר ב־1971, ירד ב־20 מטר מאז 1980.

צניחה זו של פני האגם החלישה את הלחץ מאחורי הסכר ובעקבות זאת ירדה תפוקת החשמל בתחנות ההידראוליות ליד הסכר ב־10 עד 20 אחוז. תחנות הכוח של סכר אסואן מספקות 22 אחוז של צריכת החשמל והביקוש לחשמל עולה ב־15 אחוז בשנה.

„סגירת הסכר או סגירתו החלקית כבר איננה אפשרות רחוקה היום", אמר מומחה לעניין זה בקאהיר.

הנהר, באורך של 6,7000 ק"מ והשני באורכו בעולם, ניזון משני מקורות: הנילוס הכחול המגיע מאתיופיה ונילוס הלבן המגיע מטנזניה, הנפגשים ליד חרטום בירת סודן. משם מתפתל הנהר דרך חולות המדבר עד למצרים.

את אותות הבצורת הנמשכת ניתן להכיר היטב בפניהם המורעבים של מיליוני אתיופים היושבים לאורך הנילוס הכחול, המספק 80 אחוז של המים למצרים. מרבית 52 מיליון תושבי מצרים מצטופפים לאורך גדות הנילוס וכל יתר המדינה הוא מדבר.

(רויטר־עתי"ם)

שלטונות מצרים מצפים כי לאחר עונת הגשמים הנוכחית יעלה מיפלס אגם נאצר לפחות ב־3.1 מטר מעל לרמה שתצריך סגירת הטורבינות להפעלת תחנות הכוח. אם תימשך הבצורת מעבר לאוגוסט 1989, ההשפעה על החקלאות המצרית שהיא כולה בהשקייה, תהיה חמורה ביותר, אמרו מומחים במצרים.

ממשלת מצרים הקדישה למשבר מי הנילוס ישיבה שנמשכה חמש שעות בתחילת דצמבר. ראש הממשלה עאטף צידקי אמר, כי הממשלה נוקטת בפעולות כדי לצמצם את הסכנה.

„הירידה הזאת בכמות מי השטפונות של הנילוס היא משהו הנמצא מחוץ לשליטת הממשלה", אמר. הוא הוסיף כי אם מי הנילוס ימשיכו לרדת בטווח הארוך יהיה צורך להטיל קיצוב על השימוש בחשמל ועל צריכת המים.

(עי"ר)

חוק התכנון והבנייה תשכ"ה—1965

נמסרת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 (1) לחוק התכנון והבנייה תשכ"ה—1965, הוגשה לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה מרחב טבריה בקשה להקלה לבנייה על חלקה (55) 7, גוש 15047 — וחלקה 54, גוש 15078

ההקלה כוללת:
תוספת של 5% מעבר לאחוזי הבנייה המותרים לאזור.

כל המעוניין רשאי לעיין בבקשה הנ"ל במשרד הוועדה המקומית בעיריית טבריה בימים ובשעות שהמשרד האמור פתוח לקהל, וכל הרואה עצמו נפגע על־ידי אישור הבקשה הנ"ל, יוכל להגיש התנגדות מנומקת למשרד הוועדה האמורה בכתובת הנ"ל תוך 14 יום מיום פרסום הודעה זו.

לאחר מועד זה תובא הבקשה לדיון לפני הוועדה הנ"ל אשר תחליט בנדון.

י. ביבי — יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, מרחב טבריה

חוק התכנון והבנייה תשכ"ה—1965

נמסרת בזה הודעה בהתאם לסעיף 149 (1) לחוק התכנון והבנייה תשכ"ה—1965, הוגשה לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה מרחב טבריה בקשה להקלה לבנייה על חלקה 78, גוש 15001.

ההקלה כוללת:
1. תוספת של קומה אחת מעל מספר הקומות המותר עפ"י תכנית מאושרת לאיזור.
2. תוספת של 13.5% מעבר לאחוזי הבנייה המותרים לאיזור.
3. הקלה ב־0.40 מ' מעבר לקווי בנייה צדדיים המותרים באיזור.
4. הבלטת גזוזטראות ב־1 מטר מעבר לקו בניין אחורי הקבוע בתוכנית מאושרת לאיזור.

כל המעוניין רשאי לעיין בבקשה הנ"ל במשרד הוועדה המקומית בעיריית טבריה בימים ובשעות שהמשרד האמור פתוח לקהל, וכל הרואה עצמו נפגע על־ידי אישור הבקשה הנ"ל, יוכל להגיש התנגדות מנומקת למשרד הוועדה האמורה בכתובת הנ"ל תוך 14 יום מיום פרסום הודעה זו. לאחר מועד זה תובא הבקשה לדיון לפני הוועדה הנ"ל אשר תחליט בנדון.

י. ביבי — יו"ר הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה, מרחב טבריה

פקודת ההתברות

הודעה על קבלת החלטה מיוחדת לפי ס' 118 לפקודת

שם החברה:

ערן - סוכנות לביטוח בע"מ

ניתנת בזה הודעה כי באסיפה הכללית שלא מן המניין של החברה הנ"ל שנועדה והתכנסה כהלכה ביום 23.12.87, נתקבלה החלטה מיוחדת לשנות את שם החברה ל„ערן שטינבך" בע"מ ואת מטרותיה.

יחזקאל שטינבך, מנהל ויו"ר האסיפה

צוותא יהרבות מתקדמת

אבן גבירול 30 ת"א טל' 250156

הקופה פתוחה: 11.00–13.00, 19.00–20.30

כמשך המבצע המיוחד של צוותא 3 מופעים במחיר של 2

פרטים בצוותא טל. 250156/7

חזרה ועוד תחזור... — **אזלו כל הכרטיסים להצגות הערב 25.12**

תיאטרון

„באמצע היום" – מוצ"ש 26.12 ב־20.30

„ברורים" – מוצ"ש 26.12 ב־22.15

„פולנו" – ב' 28.12 ב־20.30

„קזרש" – ג' 29.12 ב־20.30

„במטבח". אדם אינו ציפור" – ד' 30.12 ב־20.30

„רכוש נטוש" – ה' 31.12 ב־16.30 וב־20.30

בידור

„מאמי" – הערב 25.12 ב־22.00 ובהצגות

„מועדון הוידאו בצוותא" – בהנחיית יואב קוטנר –

מסיבת סוף השנה – מבחר טרטי הוידאו 87 – ה' 31.12 ב־21.00

מוסיקה

„שעריה גוגוג" – מחווה לז'קלין דופרה עם נגני צלו בהדרכת עוזי ויזל, בהשתתפות אורי בן־צבי (סופרן) מוצרות: באך, קלנגל, וילה־לובוס ועוד. שבת 26.12 ב־11.00

„מועדון שירת המקהלה" – מפגש שירה עם תווים. מקהלה אורחת „הקונסרבטוריון של ת"א" בניצוח של ס. סלאון. הנחיה ומצגת אבנר איתי – א' 27.12 ב־20.30

אירועים מיוחדים

„סתו ובריה" – מופע הור מעמי קבוע – א' 27.12 ב־23.00

„יש שני מעשר" – דניאלה ספקטור, יאיר ברבנט, גבי ניצן, דבי קרמר והרבה... ב' 28.12 ב־22.00

„מגעים הגיעו" – ד' 30.12 ב־23.00

בצוותא מוצגת תערוכה של אלי אלגרט

צוותא – חבר איגוד המפיקים והאמרגנים בישראל

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 24.12.87

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1	—	—	1.6998	1.7210	1.7083
דולר אמריקני	1	1.51	1.58	1.5424	1.5616	1.5517
מרק גרמני	1	0.93	0.98	0.9477	0.9595	0.9509
לירה סטרלינג	1	2.77	2.91	2.8241	2.8593	2.8346
פרנק צרפתי	1	0.27	0.29	0.2794	0.2829	0.2812
יין יפאני	10	1.21	1.26	1.2270	1.2423	1.2298
גילדן הולנדי	1	0.83	0.87	0.8421	0.8526	0.8442
פרנק שווייצרי	1	1.14	1.20	1.1632	1.1777	1.1720
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2592	0.2624	0.2616
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2419	0.2450	0.2431
כתר דני	1	0.24	0.25	0.2453	0.2484	0.2468
מרק פיני	1	0.37	0.39	0.3806	0.3853	0.3843
דולר קנדי	1	1.16	1.21	1.1778	1.1925	1.1875
דולר אוסטרלי	1	1.06	1.14	1.0997	1.1134	1.1082
ראנד דר' אפריקני	1	0.47	0.80	0.7912	0.8011	0.7921
פרנק בלגי	10	0.44	0.47	0.4510	0.4566	0.4547
שילינג אוסטרי	10	1.32	1.38	1.3412	1.3579	1.3496
לירה איטלקית	1,000	1.26	1.34	1.2902	1.3062	1.2958

אנשים ואירועים

גם צאדאם חוסיין רוצה כתר על הראש

לונדון. — הכטאון העיראקי „אל תיאר אלג'דיד" המופיע בלונדון מוסר כי ייתכנו שינוים בשיטת הממשל בעיראק. סבורים כי צאדאם חוסיין יכריז על עיראק כמלוכה, מיד עם תום המלחמה.

הוא יקיים מישאל עם ואזרחי המדינה יתבקשו לקבוע אם חפצים הם ברפובליקה או במלוכה.

בנו של צאדאם, עדי, זכה לפירסום ולסיקור בכלי התקשורת האלקטרוניים לאחר אביו. בפי העם הוא מכונה הנסיך עדי. (עי"מ)

רומניה מגדילה את מנות הבשר — בעקבות התסיסה

וינה. — האסיפה הלאומית של רומניה אישרה אתמול חלוקת מנות בשר גדולות יותר לאוכלוסיה בשנה הבאה, כנראה בעקבות התסיסה הגוברת והולכת בקרב התושבים נוכח המחסור הכרוני במצרכים.

סוכנות הידיעות הרומנית מסרה, כי המנות המוגדלות תלויות בהצלחת התוכניות החקלאיות לשנת 1988.

סוכנות הידיעות מסרה כי מצפים כ־1988 לצריכת בשר של כמעט 70 קילו לנפש, לעומת 34 קילו בשר לנפש בשנה הנוכחית.

דיפלומטים אמרו כי הסיבה העיקרית למחסור במוצרי מזון היא רצונו של נשיא רומניה צ'אושסקו לפרוע, במהירות האפשרית, את חובות־החוץ של רומניה. בעקבות מדיניות זו הוחלט להעביר מוצרים רבים ליצוא במקום לצריכה מקומית. (עי"ר)

לוב מתכננת "ייצור נשק כימי"

ניו יורק. — הממשל האמריקני חושש כי לוב מקימה מפעל נשק כימי — על כך מסר אתמול „ניו יורק טיימס".

העיתון, המסתמך על דיווחי כיון מהימנים, מסר כי לפי עדויות שהגיעו לוושינגטון המפעל המוקם עולה בקנה אחד עם הענין שמגלה ממשלת לוב בהשגת נשק כימי.

פקידים אמריקנים אמרו כי לוב סיפקה לאיראן מוקשים מתוצרת סובייטית וקיבלה תמורתם נשק כימי. כמו כן הפעילה לוב מדי פעם נשק כימי במלחמותיה בצ'אד.

מקור בממשל אמר כי לוב עלולה להפעיל נשק כימי אם תתלקח מחדש המלחמה בצ'אד. (עי"ר, עי"צ)

י.ב.מ. החליטה לפתח מחשבים מהירים ביותר

ניו יורק. — חברת „י.ב.מ" הודיעה בשבוע זה כי החליטה לפתח מחשבים שמהירותם עולה בהרבה על אלה הקיימים עתה.

השיטה החדשה שהחברה מבקשת להפעיל וכתה לכינוי „עיבוד מקביל". בעזרתה אפשר להגדיל את מהירות פעולתם של מחשבים על־ידי שימוש בעשרות ואפילו באלפי מעבדים נפרדים הפועלים בו־זמנית כדי לפתור בעיות סבוכות.

במשך פרק זמן ארוך סברו ראשי תעשיית המחשבים בארה"ב כי פיתוח שיטת „עיבוד מקביל" קשור בהוצאות שהתעשייה לא תוכל לעמוד בהן, אך עתה נשתנתה התמונה מן היסוד לאחר שהמימשל של הנשיא רונאלד רייגן החליט לעודד את המחקר לפיתוח מחשבים מהירים ביותר.

השלב הבא יהיה — חחשת הפיתוח של „מחשבי־על מקבילים". מחשבי־על מנוצלים כדי לפתור במהירות מגוון רחב של בעיות הנדסיות ומתמטיות, שפתרונן בעזרת מחשבים רגילים עשוי להמשך שבועות, חודשים ואפילו שנים.

ממשלת ארה"ב מנצלת את היכולת של מחשבי־על כדי לפתח ולשבור צופנים, לזיהוי תמונות ומטרות, על יסוד צילומי לוויינים, וגם כדי לפתור בעיות מבנה סבוכות הקשורות בתכניות כגון מעבורת החלל.

מתברר עתה שיועצו של הנשיא רייגן לענייני מדע, ויליאם גראהם, תבע שממשלת ארה"ב תקציב סכום של 1.7 מיליארד דולר לצורך קיום התוכנית במהלך חמש השנים הבאות. (אי.פי.)

סירות איראניות ירו לעבר מסוק אמריקני

חמש ספינות מהירות איראניות פתחו אתמול באש מקלעים לעבר מסוק של חיל הים האמריקני, שהגיע לבדוק את התקפתן על מיכלית ליברית במפרץ.

דובר של הצי האמריקני אמר כי הירויות החטיאו בהרבה את המסוק מדגם „סיספרייט", אשר נקט צעדי התחמקות ונחת בשלום על פריגטה שלו, „אלרוד". המסוק לא השיב אש.

כתבים במסוקים אחרים מסרו, כי הפריגטה הבריטית „סילה", שהיתה קרובה למקום, הציעה למיכלית שהותקפה, „איסטרן פאואר" בת 275 אלף הטונות, להצטרף לשיירה בריטית העושה את דרכה אל מחוץ למפרץ.

סבורים כי היתה זו הפעם הראשונה שאניית מלחמה מערבית התערבה בצורה זו כדי לעזור לאניה זרה שהותקפה במפרץ.

עד עכשיו התירו אניות הליווי המערביות רק לאניות המניפות את הדגל שלהן עצמן, להצטרף לשיירות.

זמן קצר לאחר התקרית, ירו הסירות האיראניות גם לעבר מסוק אורחי, שבו נמצא צלם של סוכנות הידיעות הצרפתית — וגם הפעם החטיאו.

הקוסמונאוטים מתאמנים לקראת טיסה למאדים?

השניים — המפקד ולדימיר טיטוב, בן 40 ומהנדס הטיסה מוסה מאנרוב בן 31 הגיעו ביום רביעי בספינת החלל „סויוז טמ. 4" אל תחנת החלל „מיר", כדי להחליף את הקוסמונאוטים יורי רומננקו, שרשם שיא חדש של שהייה בחלל, 322 ימים, ואלכסנדר אלכסנדרוב שהצטרף אליו בחודש יולי. יחד עם הצוות המחליף הגיע גם מדען, אנטולי לבשנקו, לשהייה של שמונה ימים בלבד בתחנת החלל. הוא ישוב אל כדור הארץ יחד עם רומננקו ואלכסנדרוב ב־31 בדצמבר.

רדיו מוסקבה מסר כי ראשי תוכנית החלל הסובייטית מתייחסים אל השהייה הממושכת של טיטוב ומאנרוב בחלל כ„צעד קטן לקראת טיסת אדם אל מאדים".

עוד מסרה תחנת השידור שיש להניח שרופא ישוגר אל תחנת החלל במרוצת החדשים הקרובים, כדי לבדוק את מצב בריאותם של הקוסמונאוטים.

מדענים סובייטים הגיעו למסקנה שטיסה מאוישת אל מאדים תימשך כפי הנראה כשלוש שנים. לפני שיוחלט במבצע מעין זה, חייבים להגיע למסקנות ברורות באשר לשאלה — האם יכולים יצורי אנוש לעמוד במכון שהייה ממושכת מעין זו בחלל במצב של חוסר משקל. (אי.פי.)

זכו בפיס

ב„וילה+וולוו" זכה המספר 845422

בסך — 10,000,00 ש"ח זכו המספרים:

343884; 445488; 592711; 671014; 694417; 700008; 708663; 732107

בסך — 1,000,00 ש"ח זכו המספרים:

015837; 018141; 022040; 032019; 047328; 064847; 068672; 122082; 124848; 124498; 135361; 155850; 162947; 176557; 182905; 210016; 255756; 260273; 276840; 286652; 295714; 300800; 302435; 335645; 382330; 405190; 415825; 420597; 428717; 429537; 431882; 432609; 449756; 472102; 473116; 481130; 526396; 533575; 551776; 568099; 577305; 614437; 615631; 622147; 631260; 646985; 676422; 689119; 708500; 724000; 728889; 729689; 734895; 753516; 756805; 760908; 781324; 789731; 803428; 810240; 834904; 847854; 856849; 880551; 862 1991; 3862

בסך — 200,00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 8495; 9367.

בסך — 100,00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 095; 577.

בסך — 25,00 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 085; 239; 568; 847.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 0, 4, 5, זכו בסך של 2.50 ש"ח.

טלקס

● רובוט לליטוש יהלומים פותח בטכניון

רובוט לליטוש יהלומים פותח לאחרונה בפקולטה להנדסת מכונות שבטכניון על־ידי פרופ' [illegible] ירניצקי, אשר הביא כבר לפני 25 שנה את הטכנולוגיה לענף היהלומים.

הרובוט החדש שפותח במעבדה להלמטים ומערכות טכנולוגיות [illegible], לדעת פרופ' ירניצקי, מכונת הליטוש המשוכללת ביותר בעולם. הרובוט מסוגל „לשוחח" עם העובד [illegible] יהלומים אוטומטית, כולל אבנים קשות במיוחד שעד היום [illegible] ולא ניתן היה ללטש בצורה יזומה.

קובי מנדל

● חיזוק התקשורת המשפחתית בעזרת מצלמת וידיאו

האגף לשירותי רווחה בעיריית חיפה יפעיל תכנית טיפולית־[illegible] חדשה שעיקרה הכנסת מצלמת וידיאו לתוך חבית וחיזוק [illegible] התקשורת בעזרתה בין בני־המשפחה.

התוכנית תופעל לראשונה בארץ ויישומה התאפשר הודות לשיתוף פעולה בין ממשלות ישראל והולנד.

התוכנית. המוכנת „אוריון" עסקה בתנאים הקשורים לסביבת הבית וכן בגורמים המשפיעים על התפתחותו הגופנית, הנפשית, החברתית והשכלית של הילד. על־פי התיאוריה עליה מושתתת התוכנית, תקשורת תקינה בין הורים לילדיהם היא תנאי הכרחי להתפתחות זו.

העובד הסוציאלי ייעזר במצלמת וידיאו שבאמצעותה הוא יקליט את המתרחש בחיי היום־יום של המשפחה. הפרוייקט החדשני ינוהל על־ידי אברהם [illegible], מנהל האגף לשירותי רווחה בעיריית חיפה.

קובי מנדל

● חידוש באשדוד: יהודים ינקו העיר

תחת הסיסמה „אשדודים [illegible] את אשדוד" יצאו אתמול [illegible] בוקר חמישה מנהלי עבודה [illegible] התברואה של עיריית אשדוד לנקות את הרחובות של המרכזים המסחריים בעיר.

המבצע נערך על־ידי עיריית אשדוד בתיאום עם שירות התעסוקה בנסיון לעניין יהודים [illegible] אשדוד לעסוק בנקיון [illegible] רחובות. ראש העיריה [illegible] אלאלי וחברי הנהלתה החליטו להקצות שכר גבוה [illegible], 800 ש"ח, כשכר התחלתי [illegible] העובדים הראשונים שיבואו [illegible] שירות התעסוקה.

[illegible] זה של מנהלי העבודה [illegible] עד שיגיעו הפועלים למלא [illegible] מקומם.

עזרא אבירון

● 7200 מסורבי עלייה עלו השנה מברית"מ

במהלך השנה האחרונה עלו [illegible] 7200 מסורבי עליה, לעומת 2400 מסורבים שעלו [illegible] אשתקד — מסר שר־הקליטה יעקב צור בכנס השישי של המועצה הציונית לנוער [illegible] אתמול בחולון [illegible] 500 נציגי בתי־ספר [illegible].

השר הוסיף, כי יש לראות בכך [illegible] לשינוי מדיניות ברית־המועצות כלפי ישראל.

עוד מסר השר, כי ל־2500 מתוך [illegible] מסורבים שעלו מאתיופיה [illegible] כבר פתרונות דיור ובקרוב [illegible] גם אלף המשפחות הנותרות [illegible] קבע.

אשר שלוני

● „נתור" ו„אל־על" מציעות תוכניות תיור לאירופה וארה"ב

חברות התעופה „נתור" ו„אל־על" [illegible] תוכניות תיור באירופה [illegible].

[illegible] „נתור" אמר, כי יש ביקוש [illegible] לתוכניות אלה ובעיקר [illegible] בפאריס ובלונדון, בשל [illegible] של חבילות. הלהיט [illegible] תוספות סקי בהרי שוויץ [illegible].

„נתור" ו„אל על" מציעות גם [illegible] בדרום־אפריקה, בשמורות [illegible] שלה, בכפרי הזולו וכן [illegible] בקניה.

יוסף שמי

ד"ר גורדון: מותר לי לומר לחריש שהוא עוכר צדק

מאת שלי יחימוביץ', כתבת „על המשמר"

„אני לא מבין למה כולם מתרגשים ממכתב פרטי ששלחתי למר חריש. מותר לי לכתוב מכתבים פרטיים לאנשים בשירות הציבורי ואי־אפשר לפתוח נגדי בהליכים פרטיים על סמך מכתב פרטי. מישהו אפילו התקשר אלי ואמר שאם אני חושב שהם טועים, חובתי לכתוב ולהודיע להם היכן טעו".

כך הגיב אתמול ד"ר חיים גורדון, מרצה לחינוך באוניברסיטת בן־גוריון, על החלטתו של היועץ המשפטי לממשלה לפתוח נגדו בהליכים פליליים בגלל מכתבו אליו.

„בתוך כל העניין הזה נראה לי שגם מר חריש וגם האנשים שדיברו על השעייתי באוניברסיטה. איבדו את הפרספקטיבה של העיקר. והעיקר הוא שאנחנו, כיהודים, רוצים לחיות בישראל חיי צדק", אמר ד"ר גורדון.

„לדעתי פגע חריש בהחלטתו בפרשת אלבין בצדק ועל זה היתה תגובתי", הוסיף ד"ר גורדון. „חריש, כאדם, פגע לדעתי בצדק שאנו מנסים לבנות פה. תפקידי לבקר אותו ותפקידו לחיות חשוף לביקורת. מותר לי לומר, במכתב פרטי, שאני חושב שהוא עוכר הצדק. לו הייתי כותב את זה בעיתון — זה היה אולי לשון הרע. אבל הוא זה שהדליף את כל הפרשה ועשה את כל הרעש סביב זה. אני לא שלחתי את זה לשום עיתון".

על התבטאות קודמות שלו כלפי השר שרון, שבה איחל לשר „התקף־לב קטן או גדול", אמר ד"ר גורדון: „אין בישראל היום מספיק אנשים מן השורה שמגיבים על האירועים הנוראים שמתחוללים סביבנו. אני חושב, שאני, כמורה ומחנך, חייב להגיב על אירועים פוליטיים. כפי שנאמר, פוליטיקה זה תחום חשוב מכדי להשאיר אותו לפוליטיקאים".

דברי שמיר בזכות הטרור — מוצג במשפט משלחת השמאל

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

„לא מוסר ישראל ולא מסורת ישראל יכולים לשלול את הטרור כאמצעי קרב" — כתב לפני כ־45 שנה ראש הממשלה יצחק שמיר. דברים אלה הוגשו אתמול על־ידי הסניגוריה כמוצג בבית־משפט השלום ברמלה בהמשך משפטם של ארבעת חברי משלחת השמאל לרומניה.

אתמול הסתיימה החקירה הנגדית והחקירה החוזרת של לטיף דורי שעמד בראש המשלחת ועל הדוכן עלתה חברת המשלחת יעל לוטן, העורכת הספרותית של „על המשמר".

יעל לוטן הדגישה בעדותה כי יש לה בעיה עם הגדרת נושא הטרור. „אני בתו של בנימין אליאב, מי שהיה עורך „המשקיף", בטאון הלח"י, והאידאולוג של הארגון" ואני גרה ברח' רב גרונר ברמת־גן, אמרה.

לדבריה, היא לא ידעה מראש שהמשתתפים במפגש יהיו בעלי תפקידים באש"ף ומטרת הנסיעה היתה לקיים מפגש עם נציגי התנועה הלאומית הפלשתינאית.

כן הורתה, כי במאמר שפורסם ב„על המשמר" לפני יציאת המשלחת כתבה, כי אש"ף לא מגיע למפגש כדי להודהות עם ישראל, כפי שהמשלחת הישראלית לא נוסעת כדי להודהות עם אש"ף.

ארבעת חברי המשלחת מואשמים בעבירה על החוק נגד הטרור האוסר מגע עם נציגים של ארגוני המחבלים.

אתמול נכחו באולם גם 3 מרצים מאוניברסיטת ביר־זית, שאמרו כי באו להביע הזדהות עם ארבעת הנאשמים.

יגאל בשן תובע מפסטיבל שירי הילדים לפצותו על הפרת הסכם

הזמר יגאל בשן הגיש אתמול בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב תביעה כספית בסך 40,250 דולר נגד הפסטיבל לשירי ילדים מס' 17, טרם הוגש כתב־הגנה.

בתביעה טוען יגאל בשן, שחתם ביום 15.12.87 על הסכם עם חברת הפסטיבל, לפיו הוא יופיע במסגרת הפסטיבל תמורת 35,000 דולר בצירוף מע"מ, אשר ישולמו לו עד 3.1.88.

לדבריו, היה על הנתבעת להפקיד בידי ב"כ התובע, עו"ד כצמן, שיק בערבות יוסף בנדר (משרד הכרטיסים „הדרן"), להבטחת תשלום שכרו.

ב"כ התובע קיבל ממארגני הפסטיבל שלושה שיקים בסך 35,000 דולר שזמן פרעונם ל־3.1.88, אך בניגוד למוסכם, לא ערבו יוסף בנדר ו„הדרן" להמחאה, נטען בתביעה.

עוד טוען הזמר בשן, כי לאחר שנודע לו, כי הנתבעת הפרה התחייבויותיה הכספיות כלפי אמנים אחרים, כגון: מני פאר, רבקה מיכאלי ואייל גפן, הוא פנה לאלכס ברנע, שהוא בעל מניות ומנהל של הנתבעת, ודרש הבטחה, כי כספו ישולם בהתאם להסכם.

ברנע הודיע לבשן מפורשות ביום 21.12.87, שהנתבעת לא תקיים את ההסכם, שכן לא יהיה לנתבעת כסף לתשלום השיק אלא אם כן יהיה מי שיקנה את זכויותיו של אבשלום רוכין, בעל המניות והמנהל האחר בחברה, ואז אולי תוכל הנתבעת לשלם חלק מחובה, נטען בתביעה.

יוסף בנדר ו„הדרן" סירבו לערוב לשיק. בכך גילתה הנתבעת את דעתה כי היא מתכוונת להפר את ההסכם, טוען בשן עוד בתביעה.

במקביל, הגיש יגאל בשן בקשה לעיקול זמני במעמד צד אחד של כספים וזכויות לקבלת כספים המגיעים להברת הפסטיבל מיוסף בנדר ו„הדרן", המוחזקים ב־62,000 ש"ח.

בית־המשפט קבע שהבקשה מוקדמת מדי, אם לא ייפרע השיק במועד הנקוב בו — יוטל העיקול הזמני. (עתי"ם)

ירידות מתונות במניות

המסחר במניות החל אתמול בהיצעים וירידות שערים מתונות בשלב המר"צ והמגמה הזו נמשכה גם במסחר במשתנים. ככל שנמשך המסחר במשתנים התחזקו הירידות ולאחר שלושה סיבובי מסחר ירד מדד המשתנים ב־1.93 אחוזים תוך מחזור בינוני של כ־2.6 מיליון ש"ח.

המניות הפעילות ביותר אתמול היו „כלל תעשיות" שירדו ב־2 אחוזים תוך מחזור של כ־342 אלף ש"ח ומניות הבינלאומי, שאף הן ירדו ב־2 אחוזים.

גלגלי הבורסה

מאת כתב „על המשמר"

שבוע המסחר המסתיים אתמול תוך המשך ההיצעים וירידות שערים ברוב המניות ההמשתנות. מניות הבנקים שבהסדר נסחרו בדרך כלל תוך יציבות ותנודות שערים קלות בלבד. שעריהן של 163 מניות ירדו אתמול, לעומתן עלו 84 מניות ו־191 מניות אחרות נסחרו ללא שינוי בשער.

מחזור העסקות במניות הסתכם בכ־10.1 מיליון ש"ח, מתוכם כ־2.3 מיליון ש"ח במניות הבנקים שבהסדר.

לאור שחיקת שערים מתמשכת, שאיפיינה את שוק המניות בשבועות הקודמים, חל השבוע שיפור מסויים במגמה, בעיקר במחצית הראשונה של השבוע.

בימי ראשון ושני נרשמו בשוק המניות ביקושים ערים למדי אשר הביאו לעליות שערים מתונות. בהמשך השבוע עבר שוק המניות מימוש רווחים שהתחזק לקראת סוף השבוע ואתמול נרשמו באמור ירידות שערים במרבית המניות. למרות המימוש של הימים האחרונים נרשמה השבוע עליה מתונה של 1.43 אחוזים במניות ההמשתנות, כאשר העלייה החדה ביותר של 6.84% אחוזים נרשמה בענף טקסטיל והלבשה, ולעומתן ירדו מניות הנפט בשער של כ־2.64 אחוזים.

בפלילים

אסיר נרצח בתאו בכלא מעשיהו

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

סלומון תורג'מן בן 28, אסיר בכלא מעשיהו, נרצח שלשום בערב בדקירות על־ידי שכנו לתא, בן מיעוטים בן 22 תושב מרכז הארץ, במהלך ריב שפרץ ביניהם, כנראה בשל סכסוך על ווקמן.

שלשום סמוך לשעה 20.30 נשמעו צעקות מתאו של תורג'מן. הקצין התורן מוריס בזבו וכוח סוהרים מיהרו למקום ומצאו את האסיר שרוע על רצפת התא בשלולית דם גדולה. הוא הוחש לבית־החולים „אסף הרופא" שם נקבע מותו.

תורג'מן היה שפוט לשנתיים מאסר על פריצות וגניבות.

חקירה ראשונה העלתה, כי בין תורג'מן להברו לתא פרץ ריב, כנראה על שימוש בווקמן, במהלכו דקר החשוד שלוש דקירות בחפץ חד בחזהו וגרם למותו.

נציג שירות בתי־הסוהר, גונדר לוי שאול, מינה ועדת חקירה למקרה הרצח בראשות יוחאי מרדכי, קצין כוח אדם בשירות בתי־הסוהר.

צעירה נאנסה ונשדדה בדירתה בתל־אביב

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

צעירה בת 29 נאנסה ונשדדה אתמול בדירתה בתל־אביב.

הצעירה חזרה סמוך לשעה 17.30 לדירתה שבקומה ג' וכהגיעה לפתח הדירה הגיח לפתע אלמוני ודחף אותה לדירה, שם המשיט אותה ואנסה.

לאחר מכן דרש האנס כסף מהצעירה וזו נתנה לו את ארנקה.

המשטרה פתחה בחקירה אך עד שעת מסירת הידיעה טרם נעצר איש.

פקיד בנק ובעל סוכנות „ספורטוטו" — למאסר

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

רועי אלון בן 29, פקיד בנק מקריית־ביאליק, ואמיר שור בן 31, בעל סוכנות ספורטוטו מקריית־חיים, נדונו אתמול בבית־המשפט המחוזי בחיפה לשלושה חודשי מאסר בפועל, אותם ירצו בעבודה בשירות הציבור בבתי־חולים בחיפה, לאחר שהורשעו בעבירות על חוק הפיקוח על מטבע חוץ בנסיבות מחמירות.

השופט מלכיאל סלוצקי הטיל על השניים גם תשעה חודשי מאסר על תנאי ו־1500 ש"ח קנס.

התובעת עו"ד דינה רויטגרונר טענה בכתב־האשום, כי פקיד הבנק, שהועסק בסניף בנק הפועלים בכיכר פאריס בחיפה, סייע בחודשים נובמבר 83 — ינואר 84 לבעל סוכנות הספורטוטו לרכוש 84,600 דולר תוך רישום שמות פיקטיביים של תיירים ונוסעים לחו"ל. בתמורה לכך איפשר בעל סוכנות הספורטוטו לפקיד הבנק למלא טופסי טוטו בסכום מוערך של 5000 שקל ישן ללא תשלום. השניים הורשעו בביצוע 32 עבירות על חוק פיקוח מט"ח בנסיבות מחמירות. פקיד הבנק נמצא אשם בביצוע רישומים כוזבים במסמכי תאגיד, מירמה והפרת אמונים.

בעקבות עיסקת טיעון הורה בה התביעה מאשמת מתן וקבלת שוחד שייחסה לנאשמים.

למשפחה ולקיבוץ נגבה

משתתפים בצערכם במות

יצחק פרכטמן

צוות הגד"ש וקיבוץ גת

למשפחת פרכטמן ולבית נגבה

אתכם באבלכם בהילקח

יצחק ז"ל

„מרום" — שרותי תעופה ההנהלה והעובדים

למשפחת פרכטמן ולקיבוץ נגבה

השתתפותנו הכנה בצערכם במות

יצחק

מנטפת השלום ההנהלה והעובדים

עם המשפחה וקיבוץ יחיעם

השתתפותנו הכנה בצערכם במות

אריה (קרצ'י) קליין

קיבוץ עברון

עם המשפחה וקיבוץ נגבה

אתכם באבלכם במות

יצחק פרכטמן

חברים ויהודים מגבעת־עוז